

Kommandostruktur og beslutningsmyndighet på taktisk nivå i Israel Defense Forces (IDF)

Monicha Johansen

Masteroppgave, 60 sp.
Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2011

Kommandostruktur og beslutningsmyndighed på taktisk nivå i Israel Defense Forces (IDF)

Monicha Johansen

© Monicha Johansen

2011

Kommandostruktur og beslutningsmyndighet på taktisk nivå i Israel Defense Forces (IDF)

Monicha Johansen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Forord

Jeg vil først benytte anledningen til å takke min hovedveileder ved Universitetet i Oslo, førstelektor Dag Henrik Tuastad, som har ventet tålmodig på mine skrivelser, og gitt rask tilbakemelding når jeg omsider har produsert noe. Mitt valg av veileder var ikke tilfeldig, for jeg visste hva jeg fikk. Videre vil jeg takke oberstløytnant Palle Ydstebø, leder for strategiseksjonen og hovedlærer i strategi ved Forsvarets stabsskole, som i en travel hverdag tok seg tid til en samtale, i tillegg til hjelp i forhold til å fremskaffe relevant litteratur. Det samme gjelder i høy grad tidligere forsvarssjef Sverre Diesen, som både har skrevet en av de bøkene jeg flittigst har benyttet når de militære klassikerne blir for tunge å forholde seg til, og som tok seg tid til en samtale i forkant av feltarbeidet i Israel. Disse tre har hatt den viktigste rollen i forhold til etablering av en teoretisk ramme for min oppgave.

Videre vil jeg i tilfeldig rekkefølge takke mine israelske intervjuobjekter, professor Stuart A. Cohen ved The Begin-Sadat Center for Strategic Studies (BESA) tilknyttet Bar-Ilan universitetet, Yehuda Ben Meir og Shlomo Gazit ved The Institute for National Security Studies (INSS). Jeg vil også takke INSS for lån av litteratur, samt lese- og arbeidsrom ved opphold i Israel. Videre vil jeg ta med oberstløytnant Avital Leibowitz, pressetalsperson for IDF, og travel småbarnsmor, som benyttet sin fritid på kvelden for å møte to masterstudenter fra Norge, siden arbeidsdagen hennes var så travel at hun ikke fant ledig tid til å ta i mot oss i arbeidstiden, og selvfølgelig Bjørn Herman, som var så hyggelig å hjelpe oss å få organisert møtet med Avital, og som også tok seg tid til å møte oss for en innledende samtaler om IDF ved det første feltoppholdet på sommeren 2010.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke min kjære ektemann og medstudent Cato Hemmingby, som har stilt velvillig opp både som ressursperson i forbindelse med hebraisk militær terminologi, og som diskusjonspartner med sin etter hvert ganske omfattende kunnskap om IDF og israelske forhold. Hans hjelp i forbindelse med denne masteroppgaven har for meg vært uvurderlig.

Til tross for alle mine gode hjelpere, må jeg likevel presisere at alle eventuelle feil og mangler ved denne oppgaven, hviler på mine skuldre.

Monicha Johansen

Oslo, 16. Mai 2011

Sammendrag

Denne masteroppgaven gir et generelt innblikk i IDFs doktriner, militære konsepter og kontekstuelle betingelser. Hensikten har vært å kartlegge presisjonsnivået på retningslinjer og ordrer som blir gitt, i hvilken form disse blir formidlet, og om utførelsen på taktisk nivå samsvarer med det både den militære og sivile ledelsen i Israel bør kunne forvente. Det overordnede spørsmålet som ble stilt, var ganske enkelt om den israelske regjeringen får de militære styrkene de fortjener.

Jeg skal innrømme at da jeg bestemte meg for å skrive akkurat denne masteroppgaven, var jeg av den oppfattelsen at israelske soldater helt ned til taktisk nivå hadde svært frie tøyler under utøvelsen av sin militærtjeneste. Det kunne tilsynelatende se ut som IDF hadde uinnskrenket makt. Nøyaktig hvorfor jeg oppfattet situasjonen slik, er jeg i dag ikke helt i stand til å forklare. Jeg har i alle fall ikke noen vitenskapelige begrunnelser å komme med i så henseende, men kanskje var det medias fremstilling av konfliktene i Midtøsten som hadde skapt dette bildet i mitt hode, eller kanskje var det bare noe jeg hadde hørt av noen med overbevisende taleevner. Uansett syntes jeg til tider synd på israelske politikere og IDFs talspersoner, som dukket opp i nyhetssendinger for å redegjøre for, og svært ofte forsvare, handlinger utført av de militære styrkene.

De funn jeg har gjort under arbeidet med denne oppgaven, kan tyde på at mine bekymringer var ubegrunnet og at mine antakelser var feil. De sivile myndighetene tar styringen når de finner det hensiktsmessig. Men som på alle strategiske toppnivå, foregår det også i Israel en maktkamp på høyere militært nivå, med stadig innblanding i den sivile politiske sfære, og man kan også finne tegn på ulike former for militarisme, om enn ikke i sin mest irrasjonelle form. Det er likevel hevet over enhver tvil at det er de sivile myndigheter som styrer over militærmakten, og at ingen på noe nivå stiller spørsmål rundt dette forholdet.

Det som var mer overraskende, var mangel på ansvar og oppdragsbasert ledelse på de lavere nivåene, til tross for at det ikke var mulig å få noe klarhet i eksistensen av et eventuelt doktrinehierarki. Det ser det ut til at personellet har svært klare retningslinjer for utførelsen av tjenesten, og det er i tillegg klare forventninger fra den militære ledelsen, der avvik fra disse forventningene får direkte følger for det militære personellet.

Så svaret blir sannsynligvis ja, de får det forsvaret de fortjener.

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Problemstilling.....	3
1.2	Bakgrunn for problemstillingen.....	4
1.3	Metode og gjennomføring	5
1.4	Teoretisk rammeverk.....	6
1.5	Etiske forhold	8
1.6	Oversikt over oppgaven.....	8
2	En innledende orientering i militær terminologi.....	9
2.1	Militærteoriens nivåer.....	9
2.2	Strategi og taktikk.....	10
2.3	Doktrine og konsept.....	11
3	Hvem styrer IDF?.....	13
3.1	Det politiskstrategiske nivået.....	15
3.1.1	Regjeringen	16
3.1.2	Regjeringens forsvarskomite.....	18
3.1.3	Knesset	19
3.1.4	Knessets utenriks- og forsvarskomite	20
3.1.5	Goldas kjøkken.....	21
3.1.6	Høyesteretts rolle.....	23
3.2	Det militærstrategiske nivået	25
3.3	Det operasjonelle og taktiske nivået.....	29
3.3.1	Kommando og kontroll	31
4	Kontekstuelle betingelser	37
4.1	Israels forsvarsstruktur	39
4.2	Israelske doktriner	43
4.2.1	På sporet av en nasjonal sikkerhetsdoktrine.....	43
4.2.2	IDFs operative doktrine.....	46
4.3	Israelsk strategi og taktikk.....	51
4.3.1	Strategisk kultur	51
4.3.2	Gjengjeldelsesstrategi.....	53
4.3.3	Avskrekking	54

4.3.4	IDFs operative metode	55
4.4	Et land med en hær eller en hær med et land?	56
5	Militær profesjon og samfunn	59
5.1	Militær profesjons rasjonale og dimensjoner	59
5.1.1	Den fysiske dimensjonen	60
5.1.2	Den intellektuelle dimensjonen	60
5.1.3	Den moralske dimensjonen	63
5.1.4	Problematisk militær praksis	64
6	Endringer i det operasjonelle landskapet	69
6.1	Israel og RMA	69
6.2	Den første Libanon-krigen	70
6.3	Effekten av Intifada	71
6.4	Den andre Libanonkrigen	73
6.5	Gaza	78
6.6	Motsatt RMA	78
6.7	Syria	80
6.8	IDFs transformasjonsprosess	81
6.9	Oppsummering	82
7	Paradigmeskifter	85
8	Konklusjon	89
	Kilder	93

1 Introduksjon

IDF (Israel Defense Forces) har siden opprettelsen i 1948 spilt en nøkkelrolle i det israelske samfunnet, og har tradisjonelt blitt sett på som avgjørende for nasjonens overlevelse, i tillegg til å være en ”folkehær” med ansvar for å bevare nasjonale verdier. Allerede fra starten ble det innført et system der både kvinner og menn avtjener verneplikt fra de er 18 år. De kan videre bli innkalt til en årlig reservetjeneste til de er i midten av førtiårene, noe avhengig av det til enhver tid eksisterende personellbehovet. Det er også mulig å være med lengre på frivillig basis enn det som er påkrevd.¹ Dette systemet har ført til at andelen yrkesmilitære aldri har vært spesielt stor. De fleste soldatene i TZAHAL (det hebraiske akronymet for IDF) har vært israelske borgere midlertidig iført militæruniform. Denne soldatmassen, kombinert med en historie hvor Israel siden opprettelsen nærmest konstant har befunnet seg i en eller annen form for militær konfrontasjon med sine arabiske naboer, har skapt en symbiose mellom det israelske samfunnet og de militære styrkene, uten sidestykke i etterkrigstidens demokratiske stater. På den kulturelle arena har IDF vært portrettert som den universelt anerkjente beskytter og forvarer av Israels ære, en oppfatning som ble ytterligere forsterket av den israelske seiersrekken i krigene med nabostatene i perioden 1948-1982. IDF har befunnet seg i en beskyttende kokong av nasjonal aktelse, noe som frem til de senere år ikke bare har resultert i skjerming fra den type offentlig skittentøyvask og opphetede debatter som nærmest kontinuerlig pågår innenfor de fleste andre innenrikspolitiske områder i det israelske samfunnet, men også fra kritiske undersøkelser. Dette er et forhold som nå er i endring, og de militære styrkenes til tider sakrale status er i ferd med å svinne hen.²

I de siste tiårene har en del israelske forskere på nytt begynt å undersøke sivilmilitære relasjoner i Israel, og i den forbindelse utfordret mange av de antakelsene som inntil nå har vært typisk for forskningen innen dette temaet. I følge dette forskermiljøet er fremstillingen av IDF, som en klassisk eller profesjonell militær styrke i vestlig forstand, både overforenklet og urealistisk. IDF er langt fra å være den ”milde” eller ”sivile” institusjonen som den av mange var antatt å være. Det fremkommer riktignok ikke noen tvil om at det formelt er den israelske regjeringen som utøver kontroll over IDF. Men Yehuda Ben Meir hevder i boken *Civil-Military Relations in Israel*, at han gjennom intervjuer med nøkkelpersoner i systemet

---

¹ Yehuda Ben Meir, intervju, (Tel Aviv: INSS, 14.11.2010).

² Stuart A. Cohen, *Israel and its Army: From cohesion to confusion*, (London and New York: Routledge, 2008), 1-3.

har fått indikasjoner på at det i høy grad er IDF som har siste ordet i sikkerhetspolitiske spørsmål.³

Eksempler som Ben Meir nevner for å underbygge denne påstanden, er blant annet forsvarssjef Baraks sterke påvirkning av beslutningsprosessen i forbindelse med deporteringen av 415 arabiske beboere fra Gaza og Vestbredden i desember 1992. Dette var en beslutning som var av stor politisk betydning, siden den mest sannsynlig ville påvirke pågående fredssamtaler, utenriksforbindelser, frembringe internasjonal kritikk, og kunne føre til spenninger i forhold til regjeringens arabiske støttespillere i Knesset, samt den arabisk-israelske delen av befolkningen generelt.⁴ Videre blir Israels manglende gjengjeldelse av irakiske rakettangrep under den første Golfkrigen også nevnt som en indikasjon på IDFs sterke innflytelse på den politiske ledelsen. Oppfatningen av at ingen israelsk regjering ville tolerere rakettangrep mot israelske byer, og at denne type angrep ville utløse en massiv respons fra IAF (det israelske luftforsvaret), ble ansett som et sentralt element i Israels sikkerhetsdoktrine og nasjonale strategi. Da militære reaksjoner på Saddam Husseins Scud-raketter likevel uteble, har den generelle oppfatningen vært at dette var et resultat av press fra USA. Men den faktiske årsaken skal i følge Ben Meir ha vært at IDF hadde en sterk motvilje mot israelsk innblanding i Golfkrigen. Nøkkelpersoner i den militære ledelsen vurderte saken slik, at det på lengre sikt tjente Israels interesser å la amerikanerne og deres koalisjon fortsette sin ødeleggelse av irakiske militære kapasiteter, kapabiliteter,⁵ og infrastruktur så lenge som mulig. En eventuell israelsk reaksjon kunne satt en tidligere stopper for den militære koalisjonens operasjoner.⁶

Nå vil det på bakgrunn av disse to eksemplene være noe forhastet å dra den konklusjonen at IDF bestemmer Israels nasjonale sikkerhetspolitikk, og at regjeringen kun fungerer som en nikkedukke. En slik påstand bestrides også av alle de israelske intervjuobjektene i denne oppgaven, inklusiv Ben Meir. Den generelle oppfatning man fremdeles møter er derfor at IDF

---

³ Yehuda Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, (New York: Columbia University Press, 1995), xii, 43-44.

⁴ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, xii-xiii.

⁵ En kapasitet er en kvantitativ egenskap som uttrykker volum eller størrelse. Mens en kapabilitet er en kvalitet eller type evne eller egenskap, uten at det er spesifisert i hvilket kvantum denne forefinnes. For eksempel vil militære effektorer, sensorer, beslutningstagere, og sammenkoblingen av disse elementene, i kombinasjon med et konsept for hvordan elementene skal samvirke for å utføre oppgaver, være en kapabilitet. Hver enkelt soldat i kombinasjon med et konsept, er en kapabilitet på det lavest mulige stridstekniske nivå, og den aktuelle militærmakten selv, er en kapabilitet på det høyest mulige strategiske nivå. Paul A. Torvund, *Strategi. Strukturutvikling og målsetningsanalyse*, (Oslo: Institutt for Forsvarsstudier), 14.

⁶ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, xiii-xv.

i prinsippet er en av de mest disiplinerte hærstyrker i verden, og at ingen stiller spørsmål ved de sivile myndighetenes autoritet.⁷ Stuart A. Cohen fremhever at det i tillegg til politikerne også er andre grupper i det sivile samfunnet som har stor påvirkning på IDF's handlingsrom, blant annet rabbinere, soldatens familier, ulike interesseorganisasjoner og pressen.⁸ Men de to eksemplene på IDF's sterke påvirkningsmuligheter aktualiserer likevel spørsmålet om hvordan Israel kontrollerer sin militærmakt, og om utøvelse av denne kontrollen har endret seg siden IDF ble grunnlagt i 1948. Denne problemstillingen er blitt ytterligere aktualisert etter den massive kritikken som ble rettet både mot IDF's bakkestyrker og det militære og politiske lederskapet, i kjølvannet av den andre Libanon-krigen.⁹

1.1 Problemstilling

Denne masteroppgaven vil gi et generelt innblikk i sammenhengen mellom IDF's doktriner, militære konsepter og kontekstuelle betingelser, samt kartlegge beslutningsprosessene på ulike nivåer innen IDF. Men hovedfokus vil bli forsøkt rettet mot beslutningsmyndigheten som tillegges styrkene på taktisk nivå. Foranledningen for valg av nivå er en oppfatning av at det er få studier som retter seg mot det taktiske nivået, både i militære organisasjoner generelt og i IDF spesielt. I en oppgave som har som mål å øke kunnskapen om kommandostruktur og beslutningsprosesser på taktisk nivå, vil det også bli nødvendig å rette fokus både på det operasjonelle og strategiske nivået, siden de ulike nivåene griper inn i hverandre og skillet til tider kan være uklart.

Hensikten med oppgaven er å kartlegge presisjonsnivået på retningslinjer og ordrer som blir gitt, i hvilken form disse blir formidlet nedover i det militære systemet, og om utførelsen på taktisk nivå kan sies å være i samsvar med gitte retningslinjer og beslutninger fra høyere militære instanser, samt med regjeringens intensjoner. Videre vil det ses på hvilken type avgjørelser som blir delegert ned på operasjonelt og taktisk nivå, og hvilket handlingsrom som finnes innenfor de ulike grads- og stillingsnivåer. Det vil også være relevant å se om det finnes underliggende krav eller forventninger i forhold til utøvelsen av tjenesten, som høyere militært eller politisk nivå ikke gir formelt i skriftlig ordreform.

---

⁷ Ben Meir, intervju.

⁸ Stuart A. Cohen, intervju, (Tel Aviv: Bar Ilan University, 17.11.2010).

⁹ Avi Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War: Why the Poor Performance?" *The Journal of Strategic Studies*, vol.31, No.1, (February 2008), 3-40. <http://dx.doi.org/10.1080/01402390701785211> (oppसøkt 20.08.2008).

1.2 Bakgrunn for problemstillingen

Bakgrunnen for problemstillingen er oppfatningen om at det er et behov for økt kunnskap om Israel og landets militære styrker (IDF), og at dette er et behov som vil vedvare i årene som kommer. I en regional kontekst er Israel den ubestridt sterkeste militærmakten i Midtøsten, og landet utgjør en part i de fleste alvorlige og uløste konfliktene som har preget regionen i en årrekke. Her kan nevnes de ulike konfliktene som er relatert til forholdet mellom israelerne og palestinerne, spenningen mellom Israel og Hezbollah, forholdet til de arabiske nabolandene, og det Israel ser på som sin mest markante strategiske trussel; Irans kjernefysiske utviklingsprogram. Man kan med stor grad av sannsynlighet anta at mange av de samme konfliktene vil fortsette å prege regionen i den nærmeste fremtiden.

Tidspunktet for en masteroppgave innenfor dette feltet anses som meget gunstig, siden IDF som organisasjon har gjennomgått store endringer de senere år. Flere markante endringer kom som følge av det som fra israelsk ståsted oppfattes som en mindre vellykket konfrontasjonen med Hezbollah i 2006, og med Gaza-operasjonen ved årsskiftet 2008-2009 forefinnes det nå et visst grunnlag for å vurdere de endringer som er gjort, og hva som kan ha vært de utløsende faktorene.

Innsikt i doktriner, beslutningsprosesser og beslutningsmyndighet innen IDF vil kunne være til nytte for fagmiljøer som følger partene og den generelle situasjonen i Midtøsten. Dette gjelder spesielt innenfor det sikkerhetspolitiske feltet og andre temaer relatert til militære spørsmål, både på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Denne masteroppgaven vil derfor kunne ha en nytteverdi utover det nivået den i hovedsak retter fokus mot.

Oppgaven vil bidra til å gi et innblikk på et felt som det er begrenset kunnskap om utenfor IDF, nemlig beslutningsprosesser, kommandoføring, og tjenestutførelse på taktisk nivå. Dette er meget relevant for å kunne forstå hvordan IDF opererer, og på hvilket grunnlag en operasjon igangsettes.

1.3 Metode og gjennomføring

Masteroppgaven er i sin helhet basert på åpne kilder, og har tatt utgangspunkt i:

1) trykt faglitteratur, rapporter, forskningsmateriell, magasiner og aviser, 2) samtaler med ressurspersoner, 3) besøk på aktuelle forskningsinstitutter og andre relevante institusjoner, og 4) internettressurser; herunder offisielle nettsteder og nyhetsmedier.

Arbeidet i forbindelse med innhenting av informasjon medførte ingen spesielle utfordringer, og tilfanget av informasjon anses som tilstrekkelige for å kunne behandle dette temaet. Dette gjelder både den mer generelle militærfaglige, militærteoretiske, og militærhistoriske litteraturen, samt tidligere arbeider og studier som kan benyttes til å belyse problemstillingen og utvikle egne argumenter. Det må likevel tas forbehold om at det kan finnes relevante arbeider og litteratur som kunne påvirket denne oppgaven, men som er sikkerhetsgradert eller kun er utgitt på hebraisk, og som derfor har falt utenfor.

Når det gjelder gjennomføring av samtaler, var intervjuene med de utvalgte ressurspersonene i Israel i utgangspunktet like i sin utforming, i den hensikt å få et sammenligningsgrunnlag på enkelte kjernesporsmål. Intervjuobjektene var på forhånd informert om hensikten med intervjuene, og det mer generelle innholdet i spørsmålsstillingen. Men dette konseptet viste seg likevel tidlig i intervjuprosessen å fungere dårlig, da intervjuobjektene kunnskap om, og interesse for rent militærteoretiske spørsmål var svært variabel. Det ble derfor nødvendig å utvise en stor grad av improvisasjon underveis. Israelske offiserers manglende interesse for teori og akademiske temaer ble bekreftet av enkelte intervjuobjekter underveis, og blir for øvrig også omtalt i deler av den utvalgte litteraturen.¹⁰

Intervjuene ble gjennomført sammen med masterstudent Cato Hemmingby, som avlegger sin masteroppgave om moderne hebraisk konflikt og militærterminologi parallelt med denne oppgaven. Dette var en metode som viste seg svært vellykket, da det sikret større presisjonsnivå i notatene underveis. Det ble ikke benyttet andre hjelpemidler, som opptaksutstyr, under intervjuene.

Når det gjelder eventuelle språklige hindringer, finnes det indikasjoner på at kilder på originalspråket kan gå mer i detalj enn eventuelle versjoner på fremmedspråk. Dette har spesielt vært synlig i forbindelse med avisartikler. I følge pressetalsperson for IDF,

---

¹⁰ Shlomo Gazit, intervju, (Tel Aviv: INSS, 14.11.2010); Cohen, intervju; Cohen, *Israel and its Army*, 35.

oberstløytnant Avital Leibowitz, er årsaken til dette i rent israelske anliggende at de hebraiske avisene har egne militærkorrespondenter som bare dekker IDF. De israelske korrespondentene har i de fleste tilfeller selv vært soldater og reservister i Israel, og har derfor mye detaljkunnskap om sitt felt. Vinklingen er etter hennes oppfatning den samme i de engelske versjonene, men disse versjonene er gjerne kortere og blir derfor mindre detaljert, siden det er vanskelig for utenlandske reportere å opparbeide seg den samme oversikt og kunnskap om IDF. Videre har utenlandske journalister, i motsetning til de israelske, tilgang til de palestinske områdene, noe som selvfølgelig kan bidra til ulike versjoner av samme hendelse.¹¹ Det har derfor ved gjennomgang av enkelthendelser blitt nødvendig å sammenligne hebraiskspråklige avisartikler med internasjonale, for å kontrollere at ikke viktig informasjon uteblir. Det har også vært behov for gjennomgang av en del militære begreper, som i den engelskspråklige faglitteraturen ofte blir oppgitt på hebraisk med engelsk oversettelse, og som ved en videre oversettelse fra engelsk til norsk kan komme til å miste noe av sin egentlige betydning. Dette ble løst ved å benytte ressurspersoner i fagnettverket.

For systematisering av innsamlet informasjon er det benyttet en pentagramformet mappestruktur. Dette er et system som i utgangspunktet er konstruert for behandling av informasjon i militær sammenheng, men som likevel anses som anvendelig, da denne masteroppgaven er knyttet til militære forhold. Systemet er valgt for å oppnå ønsket systematikk med hensyn til arkivering og kategorisering av informasjonen, både for sluttproduktets del og for å muliggjøre en eventuell senere benyttelse av restinformasjonen. Det valgte systemet legger også til rette for gode søkemuligheter og sporbarhet i ettertid.

1.4 Teoretisk rammeverk

Tradisjonelle studier av krigsmakt har blitt kritisert for å ha svakheter på det analytiske og syntetiserende plan, og å mangle evnen til å se begivenhetene i en bredere sammenheng og avveie deres betydning. Det har vært tendenser til å se på krigsmakten som et autonomt system uten å vise tilstrekkelig interesse for samfunnet rundt. I senere tid har derfor forskningen begynt å benytte elementer fra samfunnsvitenskapene, og man har utviklet en militærhistorisk forskningstradisjon som er langt mer synteseorientert enn det krigs- og

---

¹¹ Avital Leibowitz, intervju, (Rosh Ha-ayin, Cafe Cafe, 15.11.2010).

forsvarshistorisk forskning har vært frem til nå.¹² Denne oppgaven vil derfor basere seg på den militærhistoriske forskningstradisjonen der denne viser seg anvendelig, for å kunne identifisere kontinuitet og brudd i den israelske militærmaktens utvikling og anvendelse av krigsmakt. Men da det innen forskningen på dette feltet legges vekt på ulike forklaringsfaktorer, og noen av de moderne militære kjernebegrepene kan skape problemer i forhold til en rent militærhistorisk tilnærming, vil det også bli nødvendig å støtte seg til moderne sikkerhetspolitisk forskning.

I forbindelse med den rent militærteoretiske delen av oppgaven, er det i hovedsak tatt utgangspunkt i Clausewitz, Hobson og Kristiansens introduksjon til Clausewitz' teorier, tidligere forsvarssjef Diesens innføring i militær strategi, samt Forsvarets fellesoperative doktriner (heretter referert til som FFOD).¹³ Clausewitz' verk *On War* er valgt til tross for at den ble skrevet på 1800-tallet, og eksemplene som benyttes i boken følgelig er hentet fra blant annet Fredrik den Store og Napoleon Bonapartes kampanjer. Årsaken til at *On War* likevel blir ansett som et viktig bidrag, er bokens unike plass innenfor militærteori. Den er generelt ansett både som det første og det største verket i forhold til å presentere en omfattende og helhetlig teori, som er anvendelig på alle nivå innenfor militær historie og praksis. Men siden en del av historien og militærteorien er beskrevet i en til tider vanskelig form, som kan kreve lengre dybdestudier for å oppnå tilstrekkelig innsikt i, er det også valgt å støtte seg på Hobson og Kristiansens innføring i studiet av militærhistoriske emner, samt Diesens elementære og svært lesbare forklaringer på sentrale deler av militærstrategiens klassikere. FFOD er i stor grad benyttet som referanseramme, og i forbindelse med definisjon av militære begreper.

I forbindelse med henvisninger til lover, forståelse av det israelske lovverket, og de juridiske rammene for Israels sivilmilitære forhold, har jeg i stor grad valgt å støtte meg til Yehuda Ben Meirs fremstilling av dette.¹⁴ Jeg har også valgt å benytte meg av hans engelske oversettelse av de ulike lovenes navn, da jeg mener at en videre oversettelse til norsk ikke vil ha noen klargjørende effekt i dette tilfellet, men heller øke muligheten for misforståelser. På litteraturlisten er det utover dette selvfølgelig også mange andre viktige bidragsytere, men det vil ikke være hensiktsmessig å redegjøre for alles betydning her.

---

¹² Rolf Hobson og Tom Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie: En innføring i forskning fra Clausewitz til våre dager" i: *IFS Info* 1995, nr.6, 6-9.

¹³ Carl von Clausewitz, *On War*, overs. av J.J. Graham (Hertfordshire: Wordsworth Edition Limited, 1997); Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie"; Sverre Diesen, *Militær strategi: En innføring i maktens logikk*, 2. utg. (Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2000); *Forsvarets fellesoperative doktriner, FFOD*, (Forsvarsstaben, 2007).

¹⁴ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*.

Oppgavens tilnærming er valgt å holde i en deskriptiv form, og det vil ikke bli forsøkt å formulere noen løsninger på Israels sivilmilitære problemstillinger. Hensikten er kun å skape innsikt i den israelske militærmaktens karakter og egenart.

1.5 Etske forhold

I forbindelse med masteroppgaven er det gjort en vurdering i forhold til det forskningsetiske reglementet, det vil si om det kan forårsake problematiske etiske forhold for kontaktpersoner, kilder og andre som måtte bli involvert. Men det er liten grunn til å anta at så vil bli tilfelle, da oppgaven i sin helhet baserer seg på åpne kilder, allerede utgitte publikasjoner, fagmiljøer som har en åpen profil, og samtaler med offisielle talspersoner som på forhånd er gjort kjent intervjuenes hensikt.

1.6 Oversikt over oppgaven

Kapittel 1 inneholder en kort introduksjon om IDF og sivilmilitære forhold i Israel, en presentasjon av problemstilling og bakgrunnen for denne, samt metode og teoretisk rammeverk. Kapittel 2 vil inneholde en kort innføring i militær terminologi, definisjoner, og de teoretiske utgangspunkter oppgaven bygger på, mens den videre gangen i oppgaven vil ha fokus på å skape en sammenheng mellom teori og empiri. Kapittel 3 omhandler anvendelse av militærmakt og utøvelse av militær og politisk ledelse, fra det øverste politiskstrategiske nivået, og ned til militært taktisk nivå. Dette vil også medføre et lite innblikk i forvaltningsmessige spørsmål. I kapittel 4 belyses sammenhengen mellom militære doktriner, konsepter, og kontekstuelle betingelser. Det vil også bli en kort gjennomgang av forholdet til militærmakt i det israelske samfunnet, opp mot et militaristisk perspektiv. I kapittel 5 vil det bli forsøkt å kartlegge den militære profesjonsforståelsen. Hovedfokuset vil være på de etiske dimensjonene, og i svært begrenset grad på det rent fysiske. Kapittel 6 tar for seg Israels nye utfordringer, i form av teknologiske krigføring, lavintensitetskonflikt og hybridkrig. Kapittel 7 er en gjennomgang av paradigmet for militærmakt, sett fra to av de israelske intervjuobjektene ståsted. Oppgavens avgrensning i tid vil være fra etableringen av IDF i 1948 og frem til Gaza-operasjonen i 2008-2009. Oppgaven avsluttes med en konklusjon og en oppsummering av implikasjoner og begrensninger i arbeidet.

2 En innledende orientering i militær terminologi

2.1 Militærteoriens nivåer

Moderne analyser av krigsmakten foregår ofte på fire ulike nivåer: politiskstrategisk, militærstrategisk, operasjonelt, og taktisk. Det politiskstrategiske nivået – også omtalt som nasjonalstrategisk – assosieres med et lands langsiktige og overordnede utenrikspolitiske orientering. Dette nivået utformer og angir politiske målsetninger, gir rammer, tildeler ressurser, og samordner sivile og militære virkemidler. Det politiske nivået griper over alle andre nivå, og tilsvarer kommandomessig en stats regjering eller øverste politiske ledelse. Det militærstrategiske nivået produserer relevante stridskrefter, og gir fagmilitære råd til det politiske nivået. Videre foregår samordning av alle militære virkemidler, samt ivaretagelse av samarbeidet med sivile myndigheter og organisasjoner på dette nivået. Kommandonivået tilsvarer en nasjonal overkommando. Operasjonelt nivå utgjør bindeleddet mellom de allerede nevnte høyere nivåene og det taktiske nivået. På dette nivået blir politiske mål operasjonalisert til gjennomførbare planer og operasjoner. Operasjonelt nivå assosieres med avgjørende operasjoner innenfor region eller operasjonsteater, og vil vanligvis forvalte den kompetanse og kapasitet som kreves for å forberede og gjennomføre større fellesoperasjoner.¹⁵ Kommandonivået vil tilsvare en regional forsvarskommando. Det taktiske nivået løser konkrete taktiske oppgaver i tilknytning til de operasjonelle målene, og assosieres med slag og trefninger. Det er på det taktiske nivået den direkte utnyttelsen av stridsmidlene finner sted. Taktisk kommandonivå tilsvarer armekorps eller større hærforband.¹⁶ Det kan i noen sammenhenger være relevant å ta med et femte nivå - det logistiske - som har ansvar for forsyning av de militære styrkene i bred forstand. Men dette nivået regnes som en egen sidegren innen krigsvitenskapen,¹⁷ og vil ikke behandles i nevneverdig grad her, da logistikk ikke anses som essensielt i forhold til denne masteroppgavens problemstilling.

---

¹⁵ Fellesoperasjoner innebærer at innsatsen fra flere forsvarsgrener integreres og samordnes for å oppnå synergieffekt på strategisk, operasjonelt eller taktisk nivå. I en fellesoperasjon kan også sivile virkemidler og aktører medvirke. *FFOD*, 167.

¹⁶ *FFOD*, 31-32; Diesen, *Militær strategi*, 164.

¹⁷ Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 22.

Dagens komplekse sikkerhetspolitiske bilde og brede konfliktspekter medfører i økende grad innslag av politisk kontroll på alle nivåer i en militær operasjon. De ofte uklare grensene mellom de ulike nivåene kan i praksis medføre at militære innsatser knyttes tettere opp til det politiske nivået enn tidligere, noe som kan føre til at det operasjonelle nivået får en mindre sentral rolle i forberedelser og gjennomføring.¹⁸

2.2 Strategi og taktikk

Den klassiske definisjonen på sentrale begreper som strategi og taktikk ble formulert av den prøyssiske offiseren og krigsfilosofen Carl von Clausewitz på 1800-tallet. Clausewitz tok utgangspunkt i en analyse av forholdet mellom mål og midler, og kom frem til at taktikk er teorien om bruk av militære styrker, mens strategi er teorien om bruk av kampen – det vil si sammensetningen av de enkelte slag til et hele – for å oppnå krigens målsetning. Strategi er derfor kort forklart læren om militære midlers anvendelse for å fremme politiske mål.¹⁹ For å være mer presis, kan man si at denne definisjonen dekker militærstrategi. Operasjoner og taktikk betegner da de profesjonelle og håndverksmessige disposisjoner som militærstrategien krever. På det overordnede nivået finner man den nasjonale strategien, som omfatter alle statens tilgjengelige virkemidler.²⁰

Strategi er en avgjørende faktor i en stats militære disposisjoner både i krig og i fred. Den skaper en sammenheng mellom militærmakt og politikk, og er derfor et fundamentalt tema for alle som ønsker å forstå militærmaktens grunnleggende natur, muligheter og begrensninger. Det kan kanskje diskuteres hvorvidt Clausewitz' rent militære forståelse av begrepet strategi fremdeles har tilstrekkelig forklaringskraft, og definisjonen er i senere tid blitt reformulert av blant andre militærhistoriker og teoretiker Basil Liddell-Hart, som utvidet den til ikke eksplisitt å forutsette en krigssituasjon. Men i realiteten er det fremdeles den opprinnelige definisjonen som har blitt stående, selv om den er blitt nyansert noe.²¹

---

¹⁸ FFOD, 32.

¹⁹ Clausewitz, *On War*, 74-75.

²⁰ Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 22; Diesen, *Militær strategi*, 17.

²¹ Diesen, *Militær strategi*, 11, 17.

2.3 Doktrine og konsept

En viktig funksjon en doktrine må ha, er anskueliggjøring av dilemmaer og avveininger mellom ulike alternativer som offiserer må forholde seg til i operativ sammenheng. For å oppnå dette, kan en militær doktrine innrettes på flere ulike måter. Den kan være et hjelpemiddel for kommando- og kontrollprosessen, og vil da vektlegge metode- og prosedyrebeskrivelser samt begrepsdefinisjoner. En doktrine kan også innrettes som et teoretisk grunnlag for den militære virksomheten, og vil da vektlegge militærteoretiske og sikkerhetspolitiske resonnementer. Eller den kan innrettes med sikte på kulturutvikling i den militære organisasjonen, og vil da legge vekt på formidling av de ideer, verdier og holdninger som skal prege organisasjonen.²² Et militært operasjonskonsept er kort sagt prinsipper og metoder for hvordan noe kan gjøres, og kan defineres som et grunnleggende prinsipp som militære styrker bruker i sine operasjoner.²³

---

²² *FFOD*, 3, 7.

²³ Brynjar Lia og Rolf-Inge Vogt Andresen, "Asymmetri... Asymmetrisk krigføring... Asymmetrisk trugsmål: Bruken av asymmetribegrepet i tryggingpolitisk og militærteoretisk litteratur", i: *FFI Rapport*, 2000/01718, 2.opplag, 15.

3 Hvem styrer IDF?

Sett i lys av den rollen som nasjonal sikkerhet og forsvar spiller for Israels eksistens, skulle man kunne anta at det finnes et omfattende lovverk som regulerer alle forhold rundt de militære styrkene. Men i følge Ben Meir er sannheten faktisk det motsatte. Det er en knapphet i lovverket på dette viktige området. *The Israel Defense Forces Ordinance* (av 26. mai 1948) fastsetter ganske kort at: 1) det herved er etablert et israelsk forsvar (IDF), bestående av landstyrker, en marine, og et luftforsvar, 2) det er forbudt å etablere eller opprettholde væpnede styrker utenfor rammen av IDF (pkt. 4 i originalteksten), og 3) forsvarsministeren er pålagt å implementere denne forordningen (pkt. 7 i originalteksten). Ved å nevne forsvarsministerens forpliktelser, la denne forordningen riktig nok grunnlaget for regjeringens autoritet over militæret. Men lovverket på dette feltet er likevel karakterisert av sin ekstreme korthet. Det er ikke nevnt noe om den nasjonale forsvarsledelsen, sivil kontroll, kommandonivå innenfor forsvaret, eller organiseringen av de militære styrkene.²⁴

At maidagene i 1948 var travle for det israelske lederskapet er forståelig, og kan være en midlertidig forklaring på det lite detaljerte lovverket for reguleringen av det sivilmilitære forholdet. Men det ser uansett ikke ut til at det israelske lederskapet hadde noen hast med å avklare forholdet noe nærmere. Mellom 1948 og 1976 var det kun to lover innenfor det israelske lovverket som omhandlet det militære systemet. Den første er *The Defense Service Law* (av 1949), som bortsett fra at den styrker forsvarsministerens posisjon, er lite relevant for en videre avklaring i det sivilmilitære forholdet. Uklarhetene oppstår her blant annet på grunn av de ulike forsvarsministrenes tolkning av hvem de representerer; det militære nivå overfor det politiske, eller det politiske nivå overfor det militære. Den andre loven er *The Military Jurisdiction Law* (av 1955) som behandler militært hierarki, disiplin, og ordrer. Loven anerkjenner to typer bindende militære ordrer: 1) individuelle ordrer utstedt av en overordnet til en underordnet, og 2) generelle ordrer for forsvaret. Videre anerkjenner paragraf 1 i *The Military Jurisdiction Law* eksistensen av en sjef for generalstaben (forsvarssjef). Loven definerer ikke rollen eller stillingen til forsvarssjefen, men tildeler denne posisjonen en del makt og autoritet innenfor flere områder, blant annet myndighet til å utstede generelle ordrer som er bindende for hele forsvaret, og individuelle ordrer til enhver soldat i IDF. Ordre utstedt av forsvarssjefen kan ikke bestrides av noen annen myndighet innenfor IDF. Loven fra

---

²⁴ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 32-33.

1955 ga forsvarssjefen og overkommandoen så vide fullmakter over de militære styrkene, at militæret i teorien kunne bestemme sin egen organisering og sine egne regler for utførelse av tjenesten. Israels første statsminister og forsvarsminister, David Ben-Gurion, påpekte i sin tid at IDF ikke skulle bestemme verken sin egen struktur, sine prosedyrer, eller sine retningslinjer. Men *The Military Jurisdiction Law* åpnet for akkurat dette, og det tok nærmere 25 år før den alvorlige svakheten i forhold til prinsippet om sivil kontroll delvis ble utbedret.²⁵

The Military Jurisdiction Law hindret uansett ikke Ben-Gurion fra å gripe direkte inn i militære anliggende, hvis han fant det nødvendig. Ben-Gurion var den som i praksis ledet uavhengighetskrigen. Grunnen til det direkte lederskapet var kombinasjonen av Ben-Gurions påståelighet, manglende klarhet i overkommandoens funksjon, forsvarssjef Yaakov Doris vedvarende dårlige helse, og Ben-Gurions tillit til at Yigal Yadin som sjef for operasjonsdirektoratet var kompetent til den rent tekniske ledelse av krigen. Ben-Gurions innblanding i militære beslutninger førte flere ganger til protester fra høyere offiserer ved generalstabens hovedkvarter, og genererte frustrasjon og konflikter. Et eksempel på direkte inngripen i et rent operativt anliggende, er Ben-Gurions avgjørelse om å sende frem en av bombekasterne til fronten ved Jerusalem, til tross for Yochanan Ratner²⁶ og Yadins innsigelser mot dette.²⁷ Denne type innblanding fra den politiske ledelse i forhold til å legge seg opp i detaljer ved militære operasjoner, bryter med det strategiske prinsippet om enhetlig kommando, et prinsipp det for øvrig ofte har vært syndet mot opp gjennom historien. Blant annet skriver en av Napoleons mest kjente teser seg fra en tilsvarende type situasjon i 1796, da revolusjonsregjeringen i Paris blandet seg opp i hans rent militære disposisjoner. Han skal da ha hevdet at: *En armé er bedre tjent med én dårlig sjef enn med to gode*. Dette henspiller på viktigheten av å skille mellom den politiske ledelsens suverene rett og plikt til å påse at den militære strategi underordner seg de politiske mål, og en mer uheldig tilbøyelighet til å involvere seg direkte i strategi og taktikk ned på laveste nivå.²⁸

Konfliktene mellom Ben-Gurion og offiserene førte i mai 1948 til at ledere for fem direktorater ved hovedkvarteret gikk av. To måneder senere meldte også generalene Yadin, Ayalon og Ben-Hur sin avgang, denne gangen i protest mot Ben-Gurions personalpolitikk. De

---

²⁵ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 33-45.

²⁶ Sjef for Haganas programbyrå.

²⁷ Ze'ev Drory, *The Israel Defence Forces and the Foundation of Israel: Utopia in uniform*, (London: RoutledgeCurzon, 2005), 15.

²⁸ Diesen, *Militær strategi*, 41.

stadige konfliktene førte til slutt til at det ble satt ned en kommisjon, i den hensikt å finne ut hva som hadde skjedd, samt å komme med anbefalinger i forhold til arbeidsprosedyrer og forhold rundt bemyndigelse. Kommisjonen pekte på Ben-Gurions avgjørende rolle i forhold til å lede den pågående kampanjen, men den avslørte også hans utstrakte engasjement i forhold til utnevning av høyere offiserer, hans deltakelse i planlegging og gjennomføring av IDFs operasjoner på alle nivå, hans initiativ i forhold til å gi direkte instruksjoner til ledere i de væpnede styrkene, og hans påvirkning i forbindelse med tildeling av personell og våpen til de forskjellige stridssonene. I ettertid er det noe lettere å se at dette engasjementet sannsynligvis var et resultat av Ben-Gurions frykt for å miste enestående muligheter, og for at det politiske målet med kamphandlingene ikke skulle bli nådd.²⁹ Denne tankegangen kan man finne støtte for blant annet hos Clausewitz, som poengterte at man aldri må miste synet at det politiske målet for hvorfor man har gått til krig. Clausewitz så trolig ikke for seg at statsledere skulle detaljstyre aktiviteter ned på taktisk nivå, men han mente at kabinettet og regjeringen alltid måtte beholde kontrollen over den militære utviklingen og de militære sjefene, og at det var irrasjonelt å tillate militære menn å ta over den politiske retningen av krigen. Krig var i følge Clausewitz ganske enkelt for viktig til å bli overlatt til generaler.³⁰

3.1 Det politiskstrategiske nivået

Den 27. Oktober 1949 ble IDFs status definerte på følgende måte av Ben-Gurion:

*The army does not determine policy, nor does it shape the regime, laws and government of state. It cannot even take an independent decision on its own structure, procedures and activities, and most certainly cannot decide matters pertaining to peace and war. The military is the executive arm, the Israeli Government's defence and security arm... the army is totally subordinate to the Government, and carries out policies and instructions transmitted to it by the legislative and executive bodies of the state: the Knesset and the Cabinet.*³¹

Allerede i 1947 var det klart at Ben-Gurion ønsket å ha en sterk og direkte kontroll med Israels fremtidige forsvar, noe han i stor utstrekning lyktes med. De fleste aksepterte også Ben-Gurions autoritet både som politisk og militære leder, og i alle hans år som statsminister (1948-52 og 1955-61) valgte han også å påta seg rollen som forsvarsminister. Dette er en

---

²⁹ Drory, *The Israel Defence Forces and the Foundation of Israel*, 16.

³⁰ Clausewitz, *On War*, XIV.

³¹ Ben-Gurion sitert i Yoram Peri, *Between Battles and Ballots: Israeli Military in Politics*, 3. utg. (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 193.

praksis som stort sett opphørte i 1967, men som har blitt tatt opp i igjen i enkelte kortere perioder.³²

3.1.1 Regjeringen

Beslutningstriangelet i Israel består tradisjonelt av statsminister, forsvarsminister og forsvarssjef, og det er hevet over en hver tvil at IDF formelt sett er underlagt de sivile myndighetene. Det ser heller ikke ut til at noen stiller spørsmål ved at både IDF og forsvarssjefen i lovs form er underlagt regjeringen eller kabinettet³³ som øverste autoritet. Kabinettet er derfor utvilsomt å anse som kollektivt øverstkommanderende for IDF, og har en tilsvarende myndighet over forsvarssjefen som det vedkommende forsvarssjef har overfor sine underordnede offiserer på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Men siden det vil være lite hensiktsmessig at kabinettet fungerer som øverstkommanderende under normal drift av de militære styrkene, eller fra dag til dag under en operasjon, er forsvarsministeren gitt ansvaret for IDF på vegne av regjeringen. Det betyr at etter at det foreligger et eventuelt regjeringsvedtak om å foreta en militær operasjon, er forsvarsministeren ansvarlig for å lede denne, selv om han til en viss grad fortsatt er underordnet regjeringens instruksjoner og avgjørelser. Dette kan tilsynelatende se ut som en tilstrekkelig formulering, men lovverket unnlater å nevne statsministerens rolle i forhold til IDF. Det har levnet både statsministerens og forsvarsministerens forhold til forsvarssjef og IDF i en gråsoner, og har vært en evig kilde til spenning i Israels sivilmilitære forhold.³⁴ Tvetydighetene i regelverket gjorde det blant annet mulig å utføre omfattende militære aksjoner under den første Libanon-krigen i 1982, uten autorisasjon fra regjeringen. Forsvarsminister Sharon beordret IDF til å gå inn i Vest-Beirut etter drapet på den nyvalgte presidenten Bashir Gemayel, riktignok med statsminister Beginns samtykke. Aksjonen ble brakt inn for kabinettet til godkjenning atten timer senere. Videre beordret Sharon IDF til å rykke frem langs Beirut-Damaskus veien i Bahamdoun-området etter våpenhvilen av 11. juni 1982, ikke bare uten regjeringens godkjenning, men også uten at fungerende statsminister Simcha Ehrlich hadde kjennskap til saken eller hadde

---

³² Peri, *Between Battles and Ballots*, 156-157.

³³ Regjering og kabinett har i følge Ben Meir nærmest tilsvarende betydning, og han har valgt å benytte disse begrepene om hverandre i fremstillingen av israelske forhold. Men kabinett kan i noen tilfeller også omfatte kun deler av regjeringen, slik som tilfellet er i den britiske modellen. I 1984 ble det opprettet en ”regjering innenfor regjeringen” i Israel, som ble kalt Kabinet. Dette er i følge Ben Meir et eget israelsk fenomen, og må ikke forveksles med den britiske forståelsen av kabinett. Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 29-30, 32.

³⁴ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 57-59; Cohen, intervju.

godkjent fremrykningen.³⁵ Det kan se ut til at Sharon selv har en litt annen oppfatning av hendelsesforløpene, da han mener at han i stor grad brakte bevegelser på taktisk nivå inn på politiskstrategisk nivå, i den hensikt å skape visshet om at alle visste nøyaktig hva som foregikk, og for å få godkjenning av alle steg i operasjoner. Dette hadde i følge Sharon frem til dette tidspunktet ikke vært normal prosedyre i krig, men ble innført under Begins administrasjon.³⁶

Men det er ikke bare Ariel Sharon, som i egenskap av å være forsvarsminister kan ha utnyttet sitt handlingsrom i noe større utstrekning enn det kabinettet, eller den resterende delen av regjeringsskollegiet har kjent til, eller satt pris på. I desember 1955 beordret Ben-Gurion – som da var statsminister, forsvarsminister, og fungerende utenriksminister – et storstilet gjengjeldelsesangrep mot syrerne, kalt *Operasjon Kinneret*. Operasjonen var ansett som vellykket, men resulterte i relativt store israelske tap. Ben-Gurion møtte massiv kritikk fra flere kabinettsmedlemmer, og samtykket noe motvillig i kravet fra flertallet i kabinettet om at store militære operasjoner utenfor Israels grenser skulle godkjennes av hele kabinettet. Det gikk likevel mindre enn ett år før Ben-Gurion var i gang med internasjonale forhandlinger og forberedelser i forkant av Sinaikrigen, også denne gangen uten regjeringens kjennskap til saken. Men nå sørget han for å få kabinettets godkjenning før innledningen av den faktiske krigsaksjonen.³⁷

I februar 1986 valgte daværende forsvarsminister Rabin å utnytte potensialet i sin stilling til å igangsette en massiv militæroperasjon utenfor sikkerhetssonen i Libanon, uten regjeringens godkjenning. Hensikten med operasjonen var å søke etter to israelske soldater som var blitt kidnappet. Operasjonen involverte tusenvis av soldater, dusinvis av stridsvogner og pansrede kjøretøy, og varte i nesten to uker. Videre valgte Rabin i 1988 å godkjenne at IDF gjennomførte en større inntrengning i Libanon, for å angripe en Hezbollah forsvarsstilling i Maidoun. Operasjonen som varte i nærmere to dager, resulterte i tap på begge sider, og førte israelske styrker svært nært opp til Syrias fremskutte posisjoner. Operasjonen ble foretatt uten at verken kabinettet eller forsvarskomiteen³⁸ kjente til den eller hadde godkjent den, selv om det i 1984 ble bestemt at alle større politiske saker innenfor utenriks- og forsvarfeltet skulle behandles av denne komiteen. Statsminister Yitzak Shamir skal ha vært informert, men

---

³⁵ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 59-60.

³⁶ Ariel Sharon og David Chanoff, *Warrior: The Autography of Ariel Sharon*, (New York: Simon & Schuster Paperbacks, 2005), 462-463.

³⁷ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 60.

³⁸ Den ministeriale forsvarskomiteen må ikke forveksles med utenriks- og forsvarskomiteen i Knesset.

hevdet i ettertid at han ikke hadde vært klar over omfanget av operasjonen. De resterende ministrene i regjeringen skal ikke ha kjent til saken før de hørte om den på radioen. Rabin høstet i ettertid kraftig offentlig kritikk, men hevdet til sitt forsvar at han handlet innenfor det som var regjeringens politikk og de retningslinjer som var gitt i krigen mot terrorister. I tillegg mente han at operasjonen var å se på som en rutineoperasjon og derfor ikke trengte noen forhåndsgodkjenning i forsvarskomiteen. Forsvarssjef Dan Shomrons holdning til saken var at han anså forsvarsministeren som regjeringens representant, og mente derfor at det ikke var innenfor hans ansvarsområde å bry seg med den politiske prosessen i forkant av en operasjon. Den offentlige kritikken ledet til at et omfattende forslag til endringer i regelverket ble lagt frem for kabinettet og forsvarskomiteen, men det kom ingenting konkret ut av dette.³⁹

I mars 1992 gjorde Knesset endringer i *The Basic Law*⁴⁰: *The Government*, med ikrafttredelse fra 1996. Paragraf 51 i loven stadfester nå blant annet at a) staten kun skal føre krig i kraft av et vedtak fra regjeringen, b) ingenting i denne paragrafen skal bli tolket dit hen at den forhindrer militære operasjoner som er nødvendig for forsvar av staten og den allmenne sikkerhet, og c) underretning om at det er gjort et vedtak i regjeringen om å gå til krig i henhold til avsnitt (a), skal formidles til utenriks- og forsvarskomiteen⁴¹ i Knesset så fort som mulig, og statsministeren skal også gi en erklæring til Knesset så raskt som mulig; underretning om militære operasjoner i henhold til avsnitt (b), skal formidles til utenriks- og forsvarskomiteen i Knesset så fort som mulig. Så det finnes enda tilstrekkelig med muligheter for igangsettelse av omfattende militære operasjoner, uten at det foreligger et faktisk regjeringsvedtak om å gå til krig.⁴²

3.1.2 Regjeringens forsvarskomit 

I det meste av Israels historie har det eksistert en ministerial forsvarskomit . Men størrelse, medlemssammensetning, viktighet, fokusområde, fullmakter og autoritet har variert fra regjering til regjering, eller mer presist fra statsminister til statsminister. Det var først i 1991 at komiteens rolle og myndighet ble gitt et klart konstitusjonelt grunnlag, og forsvarskomiteen

---

³⁹ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 32, 60-61.

⁴⁰ De israelske *Basic Laws* er de viktigste bestanddelene i Israels ukodifiserte grunnlov, og identifiserer de roller og den makt som er tillagt de forskjellige styrende institusjonene. Karim El-Gendy, *The Process of Israel Decision-Making: Mechanism, Forces and Influences*, (Beirut: Al-Zaytouna Centre for Studies and Consultations, 2010), 14.

⁴¹ Utenriks- og forsvarskomiteen er en av de ti permanente komiteene i Knesset. Komiteens mandat er utenrikssaker, de væpnede styrkene, og statens sikkerhet. Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 48.

⁴² Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 59.

ble en lovfestet funksjon. I følge loven vil komiteen nå tre i kraft ved innsettelsen av en ny regjering. Komiteen blir ledet av statsministeren og inkluderer videre en eventuell visestatsminister, forsvarsminister, utenriksminister, og finansminister. Statsministeren kan i tillegg inkludere ytterligere komitémedlemmer etter behov, men antallet medlemmer kan ikke overstige halvparten av regjeringen.⁴³

Gazit støtter Ben Meirs fremstilling i forhold til at det har gått noe trått for forsvarskomiteen i enkelte perioder. I statsminister Shamirs første periode unnlot han helt å etablere en forsvarskomite. I Shamirs andre periode ble komiteen etablert, men i følge Gazit skjedde det ikke noe mer enn at komitémedlemmene ble tildelt kontorer og fikk videre beskjed om ikke å bry han med noe. Gazit mener likevel at komiteen fikk en form for gjennombrudd en gang på 1980/90-tallet, da det ble vedtatt i Knesset at regjeringen var forpliktet til å konsultere instansen. Men dette endret i følge Gazit ingenting, verken nå eller da. Han hevder at denne type komiteer ofte ikke er ønsket verken av den sittende regjeringen, opposisjonen eller de militære.⁴⁴

3.1.3 Knesset

Knesset er i egenskap av å være Israels parlament ikke bare den lovgivende makt, men i følge loven også statens øverste myndighet. Men likevel har Knesset liten påvirkning på sivilmilitære forhold. Prinsippene for organisering og administrasjon av IDF er i grove trekk gitt i overkommandoens instruksjoner, som er utstedt av forsvarssjefen med godkjenning fra forsvarsministeren, og blir ikke lagt frem verken for Knesset eller utenriks- og forsvarskomiteen. *The Basic Law: The Army* (av 1976) nevner ikke Knesset, og Knesset har ingen krigsmakt. Regjeringen har myndighet til å erklære krig, føre krig, og lede og avslutte militære operasjoner uten noen formell godkjenning fra Knesset, selv om den nå altså må informere Knesset og utenriks- og forsvarskomiteen så raskt som mulig. Knessets viktigste påvirkningsmulighet er gjennom lovgivningen, men tilbøyeligheten til å benytte seg av denne muligheten i forhold til militærmakten har vært begrenset til det absolutt nødvendige. Det er derfor ved kun ved krisemobilisering at det i forsvarssammenheng er nødvendig med godkjenning fra Knesset. Paragraf 34 i *The Defense Service Law* (5746-1986 konsolidert

---

⁴³ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 31-32.

⁴⁴ Gazit, intervju. Under samtalen med Gazit var det til tider vanskelig å få klarhet i om han uttalte seg om regjeringens forsvarskomite, Knessets utenriks- og forsvarskomite, eller den nasjonale sikkerhetsstaben. Når det er valgt å tolke hans uttalelser til å gjelde regjeringens forsvarskomite, er det på bakgrunn av perioden han refererer til og sammenfall med det man kan finne i Ben Meir sin utgivelse.

versjon) gir forsvarsministeren myndighet til å innkalle enhver til regulær tjeneste eller reservetjeneste. Utenriks- og forsvarskomiteen skal så raskt som mulig bli gjort kjent med ordren, og ordren skal utløpe innen fjorten dager, hvis den ikke blir bekreftet av Knesset. Siden store deler av Israels væpnede styrker er reservister, og en utstrakt mobilisering vil være nødvendig for å kunne føre krig eller innlede militære operasjoner av betydning, vil det i teorien si at Knesset kan stanse en krig ved ikke å bekrefte forsvarsministerens innkalling. Men dette er en situasjon som i følge Ben Meir likevel må anses som rent hypotetisk og helt utenkelig på grunn av Israels spesielle sikkerhetssituasjon.⁴⁵

3.1.4 Knessets utenriks- og forsvarskomit 

Til tross for at Knesset fremdeles har en noe begrenset innflytelse på det sivilmilitære forholdet, råder det enighet om at den parlamentariske kontrollen sakte men sikkert har forbedret seg gjennom årenes løp. Dette kommer tydeligst til syne i forbindelse med utenriks- og forsvarskomiteen, som gradvis har klart å øke sin innflytelse og sitt engasjement. Under Ben-Gurion var tendensen at komitémedlemmene selv lgelig fikk uttale seg, men meningene deres hadde uansett liten eller ingen effekt. Han ga komiteen informasjon og forventet at de skaffet støtte for regjeringens politikk tilbake. De første tegn til endring gjorde seg synlig fra begynnelsen av 1970-årene. Det ble da innført faste møter og orienteringer med den politiske og militære ledelsen, i tillegg til at statsministeren, forsvarsministeren, utenriksministeren og forsvarsjefen hadde tilstedeværelse i komiteen en gang i måneden. Det ble også innført periodiske m ter med sjefen for Aman (den militære etterretningstjenesten), sjefen for Mossad (etterretningstjenesten), og sjefen for Shabak⁴⁶ (sikkerhetstjenesten). Senere ble en egen underkomité formet for å følge opp Agranatkommisjonens anbefalte tiltak for IDF, noe som sannsynligvis var utenriks- og forsvarskomiteens første forsøk på å føre oppsyn med IDFs vilje og evne til å etterkomme pålegg.⁴⁷

Men man kunne uansett se rester av arven etter Ben-Gurion da et El Al fly ble kapret på Entebbe i juli 1976. Riktignok konsulterte statsminister Rabin komiteen f r det ble tatt en avgjørelse i kabinettet, men dette ble sannsynligvis gjort for å samle offentlig støtte i forkant av en ekstremt vanskelig beslutning. For da avgjørelsen ble tatt om å igangsette redningsoperasjonen, var ikke komiteen innlemmet i beslutningsprosessen. Umiddelbart etter

---

⁴⁵ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 44-46.

⁴⁶ Shabak kalles også Shin Bet eller ISA (Israel Security Agency), tidligere også kalt General Security Service.

⁴⁷ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 48-49.

at kabinettet hadde godkjent aksjonen, samlet Rabin lederne fra opposisjonen i utenriks- og forsvarskomiteen (Begin og Rimalt) i tillegg til formannen i komiteen (Navon) for å informere dem om den forestående militære operasjonen. Bruken av komiteen som en mekanisme for meningsutveksling mellom regjeringen og opposisjonen under nasjonale kriser, har etter hvert blitt institusjonalisert. Denne metoden ble først benyttet av Ben-Gurion i forkant av Sinaioperasjonen i 1956, og gjentatt av Eshkol i 1967, av Begin i starten på Libanonkrigen i 1982, og av Shamir under Golfkrigen i 1991.⁴⁸

Utenriks- og forsvarskomiteen fikk en kraftig oppsving i 1977, som et resultat av ny regjering og Moshe Arens inntreden som ny formann i komiteen. Arens innførte et system med små faste underkomiteer til å behandle viktige forsvarssaker. Han sikret seg også tidligere offiserer av høyere grad i tillegg til eksperter fra academia som rådgivere for de ulike underkomiteene. Denne omorganiseringen førte blant annet til at det ble lettere for komitémedlemmene å få tilgang til nødvendig informasjon, også når denne var høyt klassifisert. Dette hadde vært et problem tidligere, siden offiserer og regjeringsmedlemmer ikke ønsket å gi gradert informasjon til flere enn høyst nødvendig, da det øker faren for lekkasjer. Arens startet med dette en revolusjon i arbeidet til utenriks- og forsvarskomiteen, og til tross for at komiteen til tider fortsatt oppfattes som en passiv mottaker som kun responderer på den informasjonen militæret gir dem, har det gradvis gått i riktig retning. I løpet av perioden til det ellefte Knesset (1984-1988) utnevnte komiteen en underkomité for Israels forsvarsdoktrine og dennes implementering, ledet av Dan Meridor. Underkomiteen innledet en uavhengig studie av forholdet mellom forsvarsdoktrinen og fremtidens slagmark. Både støttespillere og kritikere av IDF ble invitert til en omfattende høring. Resultatet av Meridor-komiteens arbeid ble en 32 siders hemmelig rapport, og selv om IDF i starten var kritisk til komiteens arbeid, ble mange av anbefalingene innført etter hvert.⁴⁹

3.1.5 Goldas kjøkken

Mitbachon er en annen og mer uformell del av det politiskstrategiske nivået. *Mitbachon* betyr tekjøkken på hebraisk, men i politisk sammenheng er betydningen ”kjøkkenkabinett”.

Utrykket blir brukt i israelsk politikk for å beskrive et uformelt forum bestående av involverte statsråder og eventuelle rådgivere – avhengig av hvilken sak som skal diskuteres.

---

⁴⁸ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 49-50.

⁴⁹ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 50-51.

Opprinnelsen til dette fenomenet i Israel, skriver seg fra Golda Meirs tid som statsminister. Hun hadde for vane å innkalle forskjellige personer til konsultasjon i sitt eget hjem på Sabbatskvelden, i den hensikt å forberede seg til regjeringssmøter neste dag. Meir ble kjent for å servere møtedeltakerne nybakt kake, og hennes kokkelering i forkant av disse møtene førte til oppfattelsen om at debatten foregikk rundt kjøkkenbordet, noe som igjen førte til kallenavnet Goldas kjøkken.⁵⁰ Dette uformelle forumet har i ettertid også blitt benyttet av enkelte andre israelske statsministere, og er et kjent fenomen fra blant annet amerikansk, britisk og australsk politikk.⁵¹ *Mitbachons* deltakere har berømmet det som et forberedende analyseapparat, mens kritikere har hevdet at dette er en måte å omgå de offisielle regjeringsorganene på,⁵² noe som nok kan ha medført riktighet i enkelte tilfeller. Spesielt forgjengeren til Goldas kjøkken, som ble kalt krigskabinettet, tok svært uavhengige beslutninger under Yom Kippur krigen – beslutninger som kun i ettertid ble godkjent av regjeringen. Med bakgrunn i dette, kom spørsmålet om det kanskje var behov for et slikt kabinett i mer formelle former, selv om det også var de som mente at det eksisterende uformelle krigskabinettet skulle føre krigen slik det mente var best, uten å behøve godkjenning fra andre instanser. Ideen levde uansett videre, og i 1999 ble det nasjonale sikkerhetsrådet opprettet som et profesjonelt og objektivt rådgivende organ til regjeringen.⁵³ Det nasjonale sikkerhetsrådet har nå skiftet navn til den nasjonale sikkerhetsstaben, da det opprinnelige navnet var misvisende.⁵⁴

I hvilken grad denne siste nyskapingen innenfor det politiskstrategiske nivået får noen reell betydning, gjenstår å se. Under intervju med Ben Meir, nøyer han seg med å konstatere at den nasjonale sikkerhetsstaben er etablert, og at den ikke er et beslutningsorgan men kun har rådgivende funksjon. Han nevner også at mange mener at den spiller en helt ubetydelig rolle.⁵⁵ Noe som underbygges av påstanden om at de fire første lederne for sikkerhetsstaben ikke en gang klarte å penetrere veggene rundt statsministerens kontor.⁵⁶

---

⁵⁰ *Wikipedia*, “Kitchen Cabinet of Israel”, http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Kitchen_Cabinet_of_Israel (oppsøkt 21.11.2010), 1; Gazit, intervju; Cohen, intervju.

⁵¹ Begrepet dukket for første gang opp i amerikansk politikk i 1831. *Wikipedia*, “Kitchen Cabinet”, http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Kitchen_Cabinet (oppsøkt 21.11.2010), 1-2; Gazit, intervju.

⁵² *Wikipedia*, “Kitchen Cabinet of Israel”, 1.

⁵³ *Wikipedia*, “Security Cabinet of Israel”, http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Security_Cabinet_of_Israel (oppsøkt 21.11.2010), 1-2.

⁵⁴ Navneendringen er befestet i *The National Security Law*. Ben Meir, intervju.

⁵⁵ Ben Meir, intervju.

⁵⁶ *Wikipedia*, “Giora Eiland”, http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Giora_Eiland (oppsøkt 08.11.2010), 2.

I følge Cohen er *mitbachon* det nærmeste Israel noen gang har vært å ha et sikkerhetsråd. Cohen er i tillegg noe mer optimistisk på vegne av den nasjonale sikkerhetsstaben enn de andre intervjuobjektene, selv om også han påpeker at staben utelukkende har en rådgivende funksjon. Han mener likevel at den kan få stor betydning etter at en ny sikkerhetslov trådte i kraft i 2008 (*The National Security Council Law*). Den nye loven har styrket statsministerens stilling i forhold til forsvarsministeren, og sikkerhetsstabens nåværende leder, Uzi Arad, har en del innflytelse i motsetning til det som har vært situasjonen for tidligere ledere. Arad har i følge Cohen langt mer makt enn en vanlig byråkrat. I egenskap av å være sikkerhetsstabens leder er han direkte underlagt statsministeren, og skal fungere som nasjonal sikkerhetsrådgiver. Statsministeren har med dette fått en stab han kan rådføre seg med i sikkerhetsspørsmål.⁵⁷

3.1.6 Høyesteretts rolle

Mens det hersker en viss uenighet i forhold til hvor omfattende forsvarsministerens handlingsrom skal være i fravær av et regjeringsvedtak, råder det generell enighet om at når det først er gjort et regjeringsvedtak i en sak, er dette vedtaket bindende for alle.

Forsvarsministeren har i henhold til *The Basic Law: The Army*, sin myndighet over IDF i kraft av å handle på regjeringens vegne, og har følgelig ingen autoritet hvis han handler mot regjeringens beslutninger. Enhver ordre han måtte utstede som er i uoverensstemmelse med regjeringens vedtak eller politikk er ugyldig. Videre bærer både forsvarssjefen og forsvarsministeren sammen med resten av regjeringsskollegiet et felles ansvar for å implementere de vedtak som er gjort av regjeringen, selv om vedtaket er gjort mot forsvarsministerens avvikende mening, slik tilfellet var i Eilon Moreh saken fra 1979. Dette standpunktet er stadfestet av Høyesterett.⁵⁸

Bakgrunnen for Eilon Moreh saken var IDFs konfiskering av privateid land fra arabiske landeiere i nærheten av Nablus, angivelig til militære behov. Regjeringen hadde godkjent konfiskeringen etter anbefaling fra forsvarssjefen, men mot forsvarsministerens råd.

Landområdet ble benyttet til å etablere den jødiske bosetningen Eilon Moreh. De arabiske landeierne appellerte til Høyesterett, da de mente at konfiskeringen var basert på politiske og ikke militære årsaker. Høyesterett gjorde det i denne saken klart at forsvarsministeren var

---

⁵⁷ Cohen, intervju; *Office of the Prime Minister*, "National Security Council", <http://www.nsc.gov.il/NSCWeb/TemplatesEnglish/AboutEN.aspx> (oppsøkt 21.11.2010), 1.

⁵⁸ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 61.

bundet av regjeringsvedtaket, og måtte implementere vedtaket selv om han ikke støttet det. Men utfallet ble uansett at Høyesterett ga de arabiske landeierne medhold i saken, og beordret IDF til å fjerne de jødiske bosetterne. Selv om dette var et hardt slag for regjeringen Begin, og tanken på å måtte fjerne bosetterne var et politisk mareritt, ble Høyesteretts kjennelse tatt til følge.⁵⁹

Høyesteretts anledning til å gripe inn i de militære styrkenes anliggende, er nedfelt i *The Basic Law: The Judicature*. Høyesterett kan i følge loven beordre statlige og lokale myndigheter og deres embetsmenn, samt andre personer som utfører lovpålagte offentlige funksjoner, til enten å gjøre eller avstå fra å gjøre enhver handling i utøvelsen av sitt virke. Både forsvarsministeren, forsvarssjefen, og alle offiserer i IDF faller inn under denne bestemmelsen. Høyesterett er videre gitt ubegrenset jurisdiksjon når den finner det nødvendig å gripe inn av hensyn til rettferdigheten.⁶⁰

At IDF faller inn under Høyesteretts jurisdiksjon ble gjort klart allerede i 1948. I en av rettens tidligste kjennelser ble argumentet om at militær rett ikke faller inn under en sivil domstols rettsområde enstemmig avvist. Høyesterett levnet videre ingen tvil om sin intensjon i forhold til å intervenere i arbeidet til både militærretten og alle andre militære myndigheter, noe som ble demonstrert allerede samme år. På grunn av Israels sikkerhetssituasjon, var IDF gitt utstrakt myndighet i *Emergency Defense Regulations* (en arv fra den britiske mandattiden som enda er i bruk) med hensyn til områder med stor arabisk befolkning. Høyesterett så på det som sin oppgave å forhindre at denne myndigheten ble misbrukt, og opphevet en arrestordre utstedt av IDF, siden den ikke oppfylte alle de nødvendige formelle betingelsene.⁶¹

Behovet for rettslig kontroll økte kraftig etter 1967, da IDF ble direkte ansvarlig for 1,5 millioner palestinske arabere i territoriene. I 1988 gjorde derfor Høyesterett et nytt viktig vedtak, ved å utstede en permanent ordre som påtvinger IDF å holde en høring, før de benytter den autoriteten de er gitt i *Emergency Defense Regulations* til å ødelegge hjemmene til mistenkte terrorister. I 1989 kom en av de sannsynligvis mest vidtrekkende forsøkene på å gripe inn i virksomheten til IDF, da Høyesterett underkjente generaladvokatens avgjørelse om kun å foreta disiplinære forføyninger overfor oberst Yehuda Meir, en brigadesjef på

---

⁵⁹ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 53-54, 61.

⁶⁰ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 52-53.

⁶¹ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 53.

Vestbredden som hadde utstedt en ordre om å slå sivile arabere. Høyesterett beordret krigsrett for dette forholdet, og rettet i tillegg flere alvorlige anklager mot brigadesjefen.⁶²

Høyesteretts økende engasjement i IDFs anliggende har ikke begrenset seg kun til aktiviteter i territoriene. Men Høyesterett har poengtert at det under normale omstendigheter ikke faller inn under deres ansvarsområde å komme med juridiske betraktninger i forhold til IDFs organisasjon, struktur, utvikling, utstyr, operasjoner, beordringer eller ansettelser. Høyesterett har videre vært påpasselig i forhold til ikke å overskride grensene for innblanding, og har alltid vist forståelse for de militære styrkene og deres behov.⁶³ Kritiske røster vil kanskje hevde at det til tider er vist litt for stor forståelse. For selv om det generelt er enighet om at Høyesterett har engasjert seg stadig mer, mener blant annet Cohen at fokuset har vært mer på prosess enn innhold, og at den makten Høyesterett faktisk er i besittelse av derfor ikke i tilstrekkelig grad har vært benyttet til å endre uønskede situasjoner, men kun å forsinke utviklingen av dem. Cohen gjør også oppmerksom på at *Emergency Defense Regulations* fremdeles er i bruk, noe som etter hans mening gir militære sjefer i territoriene en enorm makt. Bruken av det aktuelle lovverket er riktignok oppe til en årlig vurdering i Knesset, men blir uten diskusjon forlenget hvert år.⁶⁴

3.2 Det militærstrategiske nivået

Kommandoforholdet mellom regjering, forsvarsminister og forsvarssjef slik det defineres i *The Basic Law: The Army*, og aspektene rundt Israels konstitusjon er allment kjent blant ledere i Israels forsvarsorganisasjon. Men situasjonen viser seg ofte å være noe mer kompleks i praksis enn i teori, for hvis forsvarssjefen ikke ønsker å implementere en ordre som går i mot hans skjønn, vil han i de fleste tilfeller nekte å utføre den, og likevel være på trygg grunn. Dette finner man eksempel på blant annet i forbindelse med en hendelse i Maalot. I mai 1974 kom en gruppe terrorister inn over grensen fra Libanon til Israel, og tok over en skolebygning hvor anslagsvis hundre skoleelever og lærerne deres oppholdt seg i forbindelse med en utflukt. Terroristene tok elever og lærere som gissel, og krevde løslatelse av et tjuetalls antatte terrorister fra israelske fengsler. Kabinettet bestemte seg for å forhandle med gisseltakerne, og sendte forsvarsminister Moshe Dayan og nyutnevnt forsvarssjef Mordechai Gur til stedet, med myndighet til å gå til militær aksjon når eller hvis de fant det nødvendig. Ved et

---

⁶² Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 53-54.

⁶³ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 54.

⁶⁴ Cohen, intervju.

tidspunkt mente Dayan at gisseltakerne var begynt å bli nervøse, og at Gur burde iverksette en aksjon for å få frigitt gislene ved makt. Gur avviste dette, og hevdet i stedet at regjeringen hadde bestemt seg for å forhandle, og at det ikke var nødvendig å gå til noen umiddelbar aksjon. Dayan tok dette ille opp og forlot kommandoplassen, mens Gur på sin side ringte statsministeren og fikk støtte for sitt syn. Et annet eksempel som viser forsvarssjefens handlingsrom skriver seg fra begynnelsen på Yom Kippur krigen, da den daværende forsvarssjefen krevde at forsvarsminister Dayan skulle beordre krisemobilisering av hele reservestyrken til IDF. Dayan var ikke enig, og anbefalte mobilisering av kun to divisjoner. Saken ble presentert for statsminister Meir, som avgjorde den i forsvarssjefens favør. Statsminister Meirs avgjørelsen ble akseptert av Dayan, som da utstedte de nødvendige ordre.⁶⁵

De overfornevnede hendelsene demonstrerer ikke bare forsvarssjefens selvstendighet i forhold til utøvelse av tjenesten etter eget skjønn, de kan også tjene som eksempler på et annet av forsvarssjefens mulige handlingsmønstre i saker hvor det er uenighet med forsvarsministeren. I begge tilfellene hentet forsvarssjefen støtte hos statsministeren, og spørsmålet blir da om forsvarssjefen kan appellere direkte til statsministeren i enhver sak, eller om dette kun er mulig under spesielle omstendigheter. Lovverket gir ikke noe klart svar, men det har utviklet seg en sedvane som sier at forsvarssjefen kan innanke en hver avgjørelse eller løfte en hver sak opp til statsministeren, men dette må gjøres via forsvarsministeren. I teorien kan da forsvarsministeren la være å videreformidle saken, eller nekte å skaffe forsvarssjefen nødvendig tilgang til statsministeren. I praksis er det likevel ansett som lite sannsynlig at det vil skje. Men i følge forsvarssjef Gur, valgte forsvarsminister Weizman ved en anledning, å forsinke et brev fra han til statsminister Begin. Da Begin ble gjort oppmerksom på saken, innførte han månedlige møter med forsvarssjefen.⁶⁶

I de tilfellene hvor forsvarsministeren og forsvarssjefen er av samme oppfatning, er det selvfølgelig noe enklere for sistnevnte ikke å stille spørsmål ved forsvarsministerens instruksjoner. Et klassisk eksempel på dette er forsvarssjef Shomrons reaksjon i forbindelse med Rabins godkjenning av angrepet på Maidoun i 1988. Et annet eksempel finner man under den første Libanon-krigen, da forsvarsminister Sharon og forsvarssjef Eitan samarbeidet om å handle mot enkelte regjeringsvedtaks hensikter. Eitans holdning i forbindelse med dette var at

---

⁶⁵ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 62-63.

⁶⁶ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 72-73.

han i ettertid ville svare korrekt på direkte spørsmål fra statsminister Begin i saker hvor Sharon ikke hadde kommet med fullstendig rapport, men han ville ikke komme med relevant informasjon uoppfordret, selv om han hadde grunn til å tro at Sharons rapporter var ufullstendige. Et lignende eksempel er fra 1954, hvor forsvarsminister Lavon bevisst villedet statsminister Sharett, med forsvarssjef Dayans viten. På spørsmål til Dayan om hvorfor han ikke hadde fortalt Sharett sannheten, svarte han at det var forsvarsministeren som var ansvarlig overfor regjeringen og statsministeren, og hvis forsvarsministeren ønsket å vilde dem, var ikke det hans problem.⁶⁷

Et annet aspekt i forholdet mellom statsminister, forsvarsminister og forsvarssjef, er hva som vil skje hvis forsvarssjefen får motstridende ordre fra statsministeren og forsvarsministeren. Spørsmålet anses som rent hypotetisk, siden det ikke finnes noe kjent eksempel på at dette noen gang har skjedd i Israels historie. Men det faktum at noe inntil nå ikke har skjedd, betyr ikke at det ikke kan skje. Heller ikke i dette tilfellet gir lovverket noe klart svar, og det finnes selvfølgelig ingen sedvane, siden noe slikt ikke har funnet sted tidligere.⁶⁸

Forsvarsministerens myndighet overfor forsvarssjefen er et svært komplisert tema innenfor det sivilmilitære forholdet, siden forsvarssjefen er underlagt regjeringens autoritet og underordnet forsvarsministeren, samtidig som vedkommende er øverstkommanderende i forsvaret. Innenfor dette feltet hersker det mange ulike oppfatninger av hva som er den riktige forståelsen av kommandoforholdet, både blant juridiske eksperter, forsvarsministre og forsvarssjefer. Men det er i hovedsak tre mulige tolkninger som utpeker seg. Den første tolkningen anser forsvarssjefen som totalt underordnet forsvarsministeren. I følge dette synet kan forsvarsministeren instruere forsvarssjefen innenfor alle felt, det være seg strategisk, operasjonelt, taktisk, eller administrativt. Den andre tolkningen fremhever strategisk underordning. Det vil si at forsvarssjefen er underordnet forsvarsministeren på det politiskstrategiske nivået men ikke innenfor operativt kommandonivå. I praksis betyr dette at forsvarsministeren kan beordre forsvarssjefen til å iverksette en militær operasjon, men det er forsvarssjefen som er ansvarlig for utviklingen av planer og har kommandomyndighet under operasjonen, kun underlagt kabinettets autoritet. Den tredje mulige tolkningen representerer et kompromiss mellom de to første. Dette er en relativ underordning, hvor forsvarssjefen er fullstendig underlagt forsvarsministeren i alle politiskstrategiske saker, mens han innenfor

---

⁶⁷ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 62-63.

⁶⁸ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 73.

andre felter kun trenger forsvarsministerens samtykke, og heller ikke kan påtvinges forsvarsministerens ideer. Ikke overraskende har det vært størst oppslutning for den første tolkningen innenfor det sivile lederskapet, mens militære ledere stort sett har posisjonert seg et sted mellom den andre og tredje tolkningen.⁶⁹

Det finnes også eksempler på alternative tilnæringsmuligheter, blant annet representert ved tidligere forsvarssjef Gur, som avviser skillet mellom strategisk og operasjonelt nivå. Etter hans mening er moderne krig total, noe som medfører at operative synspunkt har politiske overtoner, på samme måte som politiske synspunkt har operative konsekvenser. Eksempelvis var det under Yom Kippur krigen kabinettet, og ikke generalstaben, som tok avgjørelsen om når IDF skulle krysse Suezkanalen. Gur hevder derfor at det er mer korrekt å sette et skille mellom politiskstrategiske og profesjonelle synspunkter. Således kan den sivile myndighet, inkludert forsvarsministeren, utstede ordrer basert på politiskstrategiske vurderinger, mens den verken kan eller skal gjøre beslutninger i rent profesjonelle anliggende.

Forsvarsministeren kan fastslå prioriteter, men han kan ikke sette til side forsvarsjefens profesjonelle vurderinger.⁷⁰ Denne spenningen som synliggjøres mellom det brede politiske bildet og det noe smalere militære perspektiv har alltid vært innebygd i sivilmilitære relasjoner. Allerede rundt 1800-tallet identifiserte Clausewitz de politiske ledernes behov for å basere sine instruksjoner til de militære på bakgrunn av militære vurderinger, og den militære ledelsens behov for å se det bredere politiske bildet.⁷¹ Det er uvisst i hvilken grad Gur har latt seg inspirere av den tidligere krigsfilosofen, men hans tanker rundt dette temaet har visse likhetstrekk. Til tross for uenigheten mellom Gur og Dayan under hendelsen ved Maalot, har Dayan i perioder heller ikke vært så langt unna Gurs oppfatning av denne problemstillingen, siden han da han selv var forsvarsminister under Yom Kippur krigen hevdet at en forsvarsminister kan komme med profesjonelle råd, men dette er kun å anse som et ministerielt råd, og er derfor ikke bindende for militære myndigheter.⁷²

Yom Kippur krigen i 1973 førte til mye selvransaking i Israel, og for første gang oppsto det bekymring over mangelen på klare juridiske retningslinjer for militærmakten, fraværet av en formell definisjon av den sivile kontrollen, tvetydigheten i den nasjonale forsvarsledelsen og forholdet mellom ulike deler av det statlige maktapparatet med interesser i sikkerhetssaker.

---

⁶⁹ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 63-65.

⁷⁰ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 68-69.

⁷¹ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 34.

⁷² Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 69; Avraham Adan, *On the Banks of the Suez*, (Jerusalem: Presidio Press, 1980), 92.

Agranatkommisjonen som ble utnevnt til for å granske svakheter ved krigen, kom med sterk kritikk av forvaltningspraksisen, og konkluderte med at det ikke eksisterte en klar definisjon av maktfordeling og forpliktelser i forbindelse med sikkerhetssaker. Agranatkommisjonen plasserte i hovedsak skylden for de feilene som ble gjort under Yom Kippur krigen på det militære nivået, og frifant dermed i stor grad politikerne. Denne fordelingen av skyld ble gjort på bakgrunn av det eksisterende lovverket. Dette resulterte i at Agranatkommisjonens rapport også ble møtt med kritikk, da den ble oppfattet som ukorrekt i forhold til å beskrive den situasjonen som hadde vært herskende nærmest siden staten Israels opprinnelse. I et memorandum fra mai 1975, skrev David Elazar - forsvarssjef under Yom Kippur krigen og den store taperen etter Agranatkommisjonens rapport - at kommisjonen ikke har tatt inn over seg hva som har vært realiteten siden etableringen av IDF, nemlig at forsvarsjefen og alle IDFs agenter har handlet som underordnede av forsvarsministeren, og selv om forsvarsministeren under Yom Kippur krigen heller ikke unnlot å blande seg direkte inn i rent operative forhold, ble det aldri reist noen tvil om hvorvidt dette var innenfor hans ansvarsområde eller stilt noen spørsmål ved hans autoritet.⁷³

I kjølvannet av Agranatkommisjonens ble *The Basic Law: The Army* vedtatt, i den hensikt å utbedre hullene det eksisterende lovverket. Den nye loven gikk langt i å rette opp noen av de mest iøynefallende manglene i avklaringen av det sivilmilitære forholdet, i tillegg ble det i 1979 også gjort rettelser i *The Military Jurisdiction Law* for å imøtekomme kritikken. Men etter alle rettelser og tillegg er det fremdeles det militære nivået, gjennom forsvarssjefen, som utsteder overkommandoens instruksjoner. Det at militæret selv utlegger prinsipper for organisering og administrasjon av forsvaret, om enn med godkjenning fra det sivile, er fremdeles en svakhet i det israelske systemet. Videre unnlater også den nye loven å komme med en klar definisjon av den nasjonale forsvarsledelsen.⁷⁴

3.3 Det operasjonelle og taktiske nivået

Etter å ha sett på det komplekse forholdet mellom statsminister, forsvarsminister og forsvarssjef, blir det nødvendig å se hvilke kommandolinjer som gjør seg gjeldende i forbindelse med de lavere nivåene. Kan for eksempel forsvarsministeren utstede ordre direkte til offiserer i IDF, og vil en slik ordre være bindende i henhold til lovverket?

---

⁷³ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 35, 40.

⁷⁴ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 35-36, 56.

Militæret er per definisjon en hierarkisk organisasjon, og blir representert av den øverste offiseren, som i israelsk kontekst utvilsomt er forsvarsjefen. Men det finnes likevel mange eksempler der forsvarsministre har utstedt ordre til sjefer på bakken, eller i det minste forsøkt å gjøre det. Moshe Dayan gikk i sin tid som forsvarsminister (1967-74) ikke av veien for å gi direkte ordre både til generaler og til offiserer på lavere nivå, i noen tilfeller også til løytnanter som hadde kommandoen over fremskutte stillinger ved Suezkanalen. Dette var i stor grad også tilfelle med Sharon som forsvarsminister under den første Libanon-krigen. Men det er fremdeles Dayan som står for et av de mest kjente eksemplene, som fant sted på morgenen den 9. juni 1967. Dayan ga da ordre til sjefen for Nordkommandoen, general Elazar, om å ta Golanhøyden. Elazar hadde lenge ivret for dette fremstøtet, og så ingen grunn til å nøle med å gå til angrep, selv om ordren kom uten at forsvarssjef Rabin kjente til det. Men det hører med til historien at Elazar visste med stor grad av sikkerhet at Rabin støttet det planlagte angrepet, og han kunne derfor tillate seg å ta Rabins godkjennelse for gitt.⁷⁵

Det finnes også eksempler der offiserer har nektet å utføre ordrer hvis de ikke er meddelt dem av forsvarssjefen. Under Yom Kippur krigen forsøkte forsvarsminister Dayan å instruere sjef for Sørkommandoen, generalmajor Shmuel Gonen, til å angripe en posisjon hvor en egyptisk divisjon hadde slått leir. Gonen stilte spørsmål ved den militære begrunnelsen for ordren, og nektet å utføre den, med henvisning til at Dayan ikke var forsvarssjef, og at han derfor ikke tok ordrer fra han. Forsvarssjef på dette tidspunktet var Elazar, tidligere sjef for Nordkommandoen, som nå fullt ut støttet det synet at ordrer bare kunne komme fra forsvarssjefen. Et annet eksempel finner man i perioden like etter Yom Kippur krigen. Den 31. oktober 1973, én uke etter våpenhvilen med Egypt, ble generalmajor Tal utnevnt til sjef for Sørkommandoen. Forsvarsminister Dayan gjorde det klart at han ønsket en aggressiv respons på et hvert brudd på våpenhvilen fra egypternes side, uten hensyn til at dette kunne føre til nye fiendtligheter. Generalmajor Tal var på sin side sterkt imot å gjøre noe som kunne sette våpenhvilen i fare, siden kabinettet nå gikk inn for en politisk løsning og følgelig ikke ønsket noen gjenopptakelse av fiendtlige handlinger. Til tross for dette skal Dayan ha utstedt ordre, enten til Tal eller hans underordnede, om både å åpne ild ved provokasjon og å flytte styrker fremover. Tal nektet å etterkomme ordren, og etter en noe opphisset ordveksling skal Tal ha

---

⁷⁵ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 65-66.

gjort det klart at han kun tok i mot ordrer fra forsvarssjefen. Dette synet ble også støttet av daværende sjef for Nordkommandoen, generalmajor Chofi.⁷⁶

Under normale omstendigheter støtter også juridiske eksperter det synspunktet at forsvarsministeren ikke har anledning til å utstede ordrer direkte til soldater i IDF, og at ingen offiser eller soldat er forpliktet til å etterkomme en slik ordre, hvis den da ikke er blitt videreformidlet gjennom forsvarssjefen. For å underbygge denne påstanden, vises det til *The Military Jurisdiction Law*, hvor forsvarsministeren ikke faller inn under definisjonen av en militær sjef, og *The Basic Law: The Army*, hvor forsvarssjefen er definert som det øverste kommandonivå i forsvaret. Hvorvidt det finnes omstendigheter som kan åpne for en annen tolkning, hersker det en del uenighet om. Tidligere sjef for personellforvaltningen i IDF, Zvi Hadar, hevder at paragraf 32 i *The Basic Law: The Government* åpner for at forsvarsministeren under visse omstendigheter kan tilta seg forsvarssjefens fullmakter, inkludert myndighet til å utstede både generelle og individuelle ordre til enhver soldat i IDF. Men dette er kun gyldig under forutsetning av at maktovertakelsen gjelder for en nærmere angitt periode, den må være offentliggjort, forsvarsministeren må ha hatt anledning til å komme med sitt synspunkt på saken, og det må selvfølgelig være en god grunn til den midlertidige endringen. Motstandere av dette synspunktet mener at denne delen av lovverket ikke kan benyttes, da *The Basic Law: The Army* – som uttrykkelig slår fast at forsvarssjefen er det øverste kommandonivå i IDF – er en spesiallov, og dermed har forrang foran generelle lover, inkludert bestemmelsene i *The Basic Law: The Government*. I tillegg må *The Basic Law: The Army* leses i forbindelse med *The Military Jurisdiction Law*, noe som ytterligere forsterker dette synspunktet.⁷⁷

3.3.1 Kommando og kontroll

Stikk i strid med det man generelt får inntrykk av under samtalene med de israelske intervjuobjektene (kanskje med unntak av Cohen), hevder Rapaport at IDF er en eksepsjonelt udisiplinert militærstyrke sammenlignet med vestlige styrker. Men når det gjelder den operasjonelle disiplinen, har det blitt gjort store forbedringer.⁷⁸ De tydeligste forbedringene i

---

⁷⁶ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 66.

⁷⁷ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 66-67.

⁷⁸ Amir Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, *Mideast Security and Policy Studies* No. 85, (Ramat Gan: The Begin-Sadat Center for Strategic Studies Bar-Ilan University, 2010), 52.

kommando og kontroll (K2)⁷⁹ på taktisk nivå i IDF, har kommet i generalløytnant Ashkenazis periode som forsvarssjef (2007-2011), og det kan se ut som situasjonen per i dag er noe klarere enn den har vært på en stund. Forsvarssjef Ashkenazi har hatt samtaler med alle IDFs kompanisjefer om viktigheten av verdier som ”forpliktelse til oppdraget” og ”ansvar”, og hvilke normer høyere nivå forventer at offiserene skal følge. Men slike klargjøringer krever alltid bruk av straff, og Ashkenazi har blant annet avskjediget en rekke militære sjefer som har mislyktes i å angripe motstandere under operasjoner på Gazastripen.⁸⁰

Den mest kjente saken, er avgjørelse om å avskjedige oberstløytnant Yair Baranes, sjef for 9. Bataljon i 401 panserbrigade. Denne saken viser at det finnes konkrete krav og forventninger i forhold til utøvelsen av tjenesten, og at det får følger for den enkelte offiser dersom disse kravene ikke innfris. Baranes feiltak var å unnlate å ta opp kampen med gjerningsmenn fra Islamsk Jihad, som infiltrerte Nahal Oz drivstofflager og drepte to israelere den 9. April 2008. Ashkenazis avgjørelse om å avskjedige Baranes kom etter at to undersøkelser, som ble utført av Sentralkommandoen og Sørkommandoen, konkluderte med at offiseren hadde unnlatt å operere i henhold til korrekt militær prosedyre under angrepet, da han unnlot å umiddelbart engasjere gjerningsmennene og heller valgte å vente på forstreknings. Under angrepet krysset fire gjerningsmenn grensegjerdet fra Gaza, og skjøt med håndvåpen på de ansatte som jobbet på terminalen. Selv om gjerningsmennene klarte å krysse tilbake til Gaza før forsterkningene kom, ble to av dem drept. Baranes ble i ettertid kritisert for ikke å ha evnet i å avgjøre angrepet på en måte som var forventet av en sjef på hans nivå. Kilder i IDF skal i følge Jerusalem Post ha sagt at avskjedigelsen av Baranes var ment som et budskap til hele IDF om at styrkene alltid er forventet å ta opp kampen med fienden. Ashkenazi har vektlagt dette militære prinsippet som en av de viktigste verdiene for IDFs offiserer, spesielt etter den andre Libanonkrigen, da militære sjefer unnlot å engasjere Hezbollah direkte, og heller valgte å benytte avstandsvåpen eller å trekke tilbake styrkene ved kontakt.⁸¹

---

⁷⁹ Kommando og kontroll - referert til som K2 i militær sammenheng - er det militære begrepet for ledelse av operasjoner, og utgjør fundamentet for all operativ virksomhet. K2 består av de organisasjoner, prosesser, prosedyrer, systemer og lederskap som gjør militære sjefer i stand til å lede og kontrollere sine styrker. Kommando er prosessen der sjefens intensjon kommer til uttrykk, mens kontroll er prosessen som etterser at utførelsen er i overensstemmelse med intensjonen. *FFOD*, 128.

⁸⁰ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 51.

⁸¹ Yaakov Katz, *Ashkenazi fires commander who oversaw Nahal Oz attack*, The Jerusalem Post, 21.04.2008, <http://www.jpost.com/LandedPages/PrintArticle.aspx?id=98855> (oppsøkt 02.04.2011); Hanan Greenberg, *Regiment commander in charge of Nahal Oz dismissed*, ynetnews, 21.04.2008, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3534365,00.html> (oppsøkt 02.04.2011).

Et litt mer historisk eksempel på K2, finner man fra Pinchas Lavons periode som forsvarsminister (1954-55). Lavon var en sterk tilhenger av avskrekkingstrategi, men ønsket i likhet med mange andre av datidens regjeringsmedlemmer, at politikken ble utøvet i størst mulighet stillhet, siden man i denne perioden ikke var direkte engasjert i en krig. Dette medførte at det i forbindelse med operasjoner i fredstid krevdes ekstra varsomhet. Lavon mente at de militære operasjonene skulle være svært begrenset. Fallskjermesoldater skulle gå inn, lære motparten en lekse, og så trekke seg raskt ut med et minimum av støy. Uerfaren som han var i militære anliggende, kunne han gi svært detaljerte ordre, som for eksempel at mellom fem og syv fiendtlige soldater skulle bli drept i en operasjon. Hvis operasjonen resulterte i at åtte eller ti ble drept, ble dette ansett som et problem hos den politiske ledelsen, og Ariel Sharon ble i egenskap av å være sjef for fallskjermstyrkene jevnlig kalt inn til Lavon for å forklare seg. Dette resulterte i stadige opphetede diskusjoner om forholdet mellom politiske avgjørelser og operasjonaliseringen av disse.⁸²

Sharon var en sterk tilhenger av fleksibelt beslutningsnivå og oppdragsbasert ledelse. Hans oppfatning var at sjefen som befinner seg på slagmarken under en pågående operasjon, avgjøre hvordan oppdraget skal løses. Høyere enhet skal definere målet, hva som skal utføres, og hva som er ønsket sluttresultat, ikke hvordan det skal utføres. Høyere nivå skal kun gripe direkte inn hvis de er på slagmarken, hvis de har tilstrekkelig detaljert kjennskap til operasjonen på lavere nivå, eller hvis de er i en fremskutt posisjon hvor de i større grad kan se og forstå alle elementene som påvirker kamphandlingene underveis. I sin selvbiografi bruker Sharon Kalkilyaoperasjonen i 1956 for å eksemplifisere dette. Under denne operasjonen ble den opprinnelige planen endret underveis, uten at lavere enhet fikk vite årsaken, og uten at deres protester i forbindelse med endringen ble tatt hensyn til. Til tross for at alle primære mål ble nådd, mente Sharon at endringer i planen og direkte inngripen fra overkommandoen, førte til større tap av egne soldaters liv, enn om lavere nivå hadde fått styrt operasjonen selv etter opprinnelig plan og den fortløpende utviklingen på bakken. Kalkilyaoperasjonen utløste dermed en opphetet debatt i den israelske hæren, som førte til en viktig, men også splittende diskusjon i systemet.⁸³

Diskusjonen rundt utøvelse av militær ledelse fortsatte under Yom Kippur krigen i 1973. Her tilspisset den seg igjen mellom Sharon og høyere nivå, blant annet i forbindelse med angrepet

---

⁸² Sharon og Chanoff, *Warrior*, 101-102.

⁸³ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 136-140.

på Missouri⁸⁴. Sharon hevder at blant alle tragiske feil som ble gjort under Yom Kippur krigen, var dette angrepet det som tynget han mest. Sharon valgte også denne gangen etter nytteløse protester, å følge en ordre fra høyere nivå som han var overbevist om at ville sende soldater i døden til ingen nytte. Igjen ble en vurdering fra sjefer på taktisk nivå oversett, uten at ansvarshavende fra høyere nivå selv var til stede på slagmarken. I ettertid uttalte Sharon til media at han i dette tilfellet skulle ha nektet å følge ordre, og heller risikert krigsrett. Denne uttalelsen møtte sterk kritikk, og Sharon ble nærmest personifiseringen av militær ulydighet. Temaet ble så betent at det måtte tas med i undersøkelsen til Agranatkommisjonen, selv om tidspunktet for hendelsen i utgangspunktet falt utenfor deres mandat. Resultatet fra kommisjonen ga Sharon støtte i akkurat denne saken, siden det ble stadfestet at hvis en offiser valgte å underkaste seg krigsrett i stedet for å følge en ordre som vedkommende var sikker på at var gal, handlet offiseren fremdeles i tråd med militære krav.⁸⁵

For å gi et litt mer balansert bilde av Sharons forhold til ordrer, er det nødvendig å nevne at også Sharon i sin rolle som divisjonssjef, har måttet tåle kritikk fra en offiserskollega for ikke å ha utført ordrer som kunne redde israelske soldaters liv. General Avraham Adan, divisjonssjef i Sørkommandoen under Yom Kippur krigen, kritiserer Sharon blant mye annet for ikke å ha etterfulgt en ordre fra deres felles ledelse om å avgi en bataljon i støtte til en av Adans brigader som tok store tap.⁸⁶ Sharon hevder i en fotnote i sin selvbiografi, at disse beskyldningene var grunnløse, og at Agranatkommisjonen har gitt han rett i det, uten at han går nærmere inn på dette.⁸⁷ Det anses uansett ikke som hensiktsmessig for denne oppgavens problemstilling å fortsette å nøste opp i forholdet mellom Adan og Sharon. Men det man avslutningsvis kan si i den saken, er at begge generalene fikk støtte hos Agranatkommisjonen for sin kritikk av høyere militært nivå sin utøvelse av kommando og kontroll under de hendelsene som eksemplene er hentet fra.⁸⁸

Et siste eksempel på utøvelse av lederskap i IDF, er også hentet fra Sharons selvbiografi. Sharon hevder nemlig at budskapet fra militære sjefer til sine underordnede ikke alltid var like klart uttrykt eller detaljstyrt som tilfellet var under Lavon. I følge Sharon var det typisk at Dayan, både som øverstkommanderende for Nordkommandoen (1952), og senere som

---

⁸⁴ Missouri vare en egyptisk militærbase i Sinai, hvor deler Sharons mannskaper skal ha kjempet et blodig slag under Yom Kippur krigen. Sharon og Chanoff, *Warrior*, 327.

⁸⁵ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 136, 331-333.

⁸⁶ Avraham Adan, *On the Banks of the Suez*, 126-127.

⁸⁷ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 332.

⁸⁸ Avraham Adan, *On the Banks of the Suez*, 154-155.

forsvarssjef (1953-58), uttrykte sine intensjoner på en tvetydig måte, noe som ga ordremottakeren rikelig med rom for personlig initiativ og tolkning. Man fikk følelsen av at man skulle gjøre det man selve mente at måtte gjøres, med stor grad av handlefrihet. Hvis resultatet ble vellykket var alt bra, men hvis det derimot ble en fiasko, satt man igjen med ansvaret alene. Dayan skal i ettertid ha sagt til Sharon at årsaken til at akkurat han fikk ordre om å gjennomføre svært mange av operasjonene i dette tidsrommet, var at han aldri ba om skriftlig ordre. Alle andre ville ha tydelig avklaring, men Sharon trengte det aldri skriftlig. Han bare gjorde det.⁸⁹

Dayans forkjærlighet for tvetydige ordre, kombinert med Sharons til tider egenrådige oppfatning av hva som måtte gjøres for å nå målet, førte til flere kontroverser internt i IDF, i tillegg til at det til tider også fikk ringvirkninger i det internasjonale samfunnet. Sharon hevder videre at Dayan ikke evnet å ta offentlig ansvar for sine egne beslutninger, og å stå for disse overfor media hvis operasjoner hadde slått feil, eller man hadde lidt betydelige tap. Det var alltid Sharon som måtte møte opp og forklare hendelsene, noe som førte til at forholdet mellom dem etter hvert ble svært ambivalent.⁹⁰ Problemstillingen rundt Dayans angivelig svake ordregiving ble tatt opp under samtalen med Gazit, siden han var den av intervjuobjektene som hadde vært tettest innpå de aktuelle aktørene. Men på spørsmål til Gazit om det var sannsynlig at ordregivingen kunne ha foregått slik Sharon beskriver det, svarer Gazit kun at han ikke tror at dette er sant.⁹¹

Som en avrundning på K2-problematikken i akkurat denne sammenhengen, er det hensiktsmessig å nevne at den formen for oppdragsbasert ledelse som Sharon så sterkt etterlyste, i følge Diesen er idealet i alle hærer. Men det krever at man holder seg innenfor rammen av sjefens intensjoner, noe som igjen fordrer en felles kulturelt basert forståelse av intensjonen eller det overordnede konseptet. Sjefer på de ulike nivåene styrer gjennom å angi hva som skal oppnås, og hvorfor dette skal oppnås. Innenfor disse rammene gis så den underordnede i utgangspunktet frihet til å løse oppdraget. Dette er i noen situasjoner et dilemma, da det kan oppstå konflikt mellom et eventuelt ønske om oppdragsbasert ledelse, og

---

⁸⁹ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 76, 250.

⁹⁰ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 112.

⁹¹ Gazit, intervju.

et behov for overblikk og langsiktighet som er nødvendig for at en operasjon skal gi ønskede effekter helt opp til det politiske nivået.⁹²

---

⁹² Sverre Diesen, intervju, (Oslo, SEFOSS, 03.11.2010); *FFOD*, 57, 163.

4 Kontekstuelle betingelser

Innenfor militær teori, legges vekt på fem kontekstuelle betingelser som i stor grad påvirker militærmakt og militær ledelse. Disse fem betingelsene er samlet under følgende hovedpunkter: 1) nasjonal og internasjonal politikk, og 2) militærhistorie, militær tenkning og teknologi.

Politikk, samfunn og utøvelse av militærmakt er i stadig forandring. En generell trend er økt kompleksitet og uforutsigbarhet innenfor hver av disse tre områdene, samtidig som samspillet mellom dem er blitt tettere. Tendenser som bidrar til å komplisere bildet ytterligere er blant annet endringer i det internasjonale systemet, spesielt etter den kalde krigen, og globalisering av trussel- og risikobildet knyttet til terrorisme og kriminalitet. Det kan derfor være vanskelig å sette helt klare grenser mellom sikkerhetspolitiske emner som: 1) staters indre og ytre sikkerhet, 2) væpnet konflikt og fred, 3) væpnet konflikt og kriminalitet, og 4) militære styrker og politistyrker. Videre kan eventuelle trusler være vanskelige å identifisere eller kategorisere, siden de kan være av lokal, nasjonal, internasjonal, eller transnasjonal karakter. Den utenrikspolitiske orienteringen kan være offensiv eller defensiv, og de grunnleggende forskjellene i nasjonalstrategi vil legge føringer på hvorvidt den militære planleggingen vil basere seg på vurderinger av trusler eller av muligheter. Anvendelse av militærmakt er også bare ett av flere tenkelige virkemidler som politiske ledere kan ha i sin verkstøykasse for å løse statens problemer.

Innenfor feltet militærhistorie, militær tenkning og teknologi tilhører kunnskap om militærmaktens utvikling, hvilke erfaringer som er gjort med militærmakt, og teorier om hvordan militærmakt anvendes. Disse forholdene har stor betydning for utviklingen av militære doktriner og konsepter. Samtidig griper de inn i hverandre og danner et komplekst helhetsbilde.

Det vil på dette punktet være nødvendig å definere de nært beslektede begrepene, forsvarshistorie, krigshistorie og militærhistorie noe nærmere. Forsvarshistorien omhandler utviklingen av militære institusjoner i fredstid. Fokuset er rettet mot endringer i våpenteknologi, taktikk og krigsplanlegging. Krigshistorie er i hovedsak rekonstruksjon og analyse av krigshandlinger på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Her beskrives slag og oppmarsjplaner. I følge Hobson og Kristiansen er et særtrekk innen krigshistorisk forskningstradisjon tendensen til å bruke samme type forklaring på krigsmakt i ulike land.

Dette henger sannsynligvis sammen med en tilbøyelighet til å studere militærmakt uavhengig av samfunnet og det politiske systemet den tilhører, ut ifra en tanke om at man kan sette opp allmenngyldige premisser som kan benyttes for alle land. Men militærmakten utøver påvirkning og påvirkes selv av det nasjonale og internasjonale samfunn den er knyttet til, og ved å analysere disse sammenhengene kan man få oversikt over de kreftene som former militærvesenets doktriner og organisasjon, samt krigers årsaker, forløp og resultater. Militære tradisjoner, institusjoner og planer avhengig av den politiske og sosiale strukturen i det landet de tilhører.⁹³ Krigsmakten blir betinget og begrenset av strukturene i samfunnet, noe den engelske generalen Sir John Winthrop Hackett skal ha uttrykt på følgende måte:

*What a society gets in its armed services is exactly what it asks for, no more and no less. What it asks for tends to be a reflection of what it is. When a country looks at its fighting forces it is looking in a mirror: if the mirror is a true one the face it sees there will be its own.*⁹⁴

Militærhistorie blir derfor i nyere tysk forskningstradisjon forstått som studiet av krigsmakten i en vid samfunnsmessig sammenheng. Militærhistorie omhandler de områdene innenfor forsvars- og krigshistorien som ikke kan forstås uten at de settes inn i en bred nasjonal og internasjonal sammenheng. Den forsøker å analysere den uløselige sammenhengen mellom politiske, militære og sosio-økonomiske områder, og anses som langt mer synteseorientert enn den krigs- og forsvarshistoriske forskningen. Videre legger den militærhistoriske forskningen vekt på andre forklaringsfaktorer enn de som benyttes i moderne sikkerhetspolitikk, og kan derfor være egnet til å skaffe nye innfallsvinkler i studiet av de krefter som former militærapparater.⁹⁵

Teknologi er generelt ansett som en sentral kontekstuell betingelse for militærmakt, og både strategiske og taktiske doktriner har gjennom historien måttet revideres som følge av teknologiske endringer.⁹⁶ Dette er i våre dager tydeligst i forbindelse med taktikk, da denne drives mer direkte av teknologien gjennom stadig nye og forbedrede våpensystemer, som igjen krever en tilpasset taktikk for at potensialet skal kunne utnyttes. Når en slik utvikling har pågått lenge nok, er den samlede effekten på taktikken så stor at det får konsekvenser for strategien, selv om denne effekten er indirekte og vesentlig langsommere.⁹⁷

---

⁹³ Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 7-9; Clausewitz, *On War*, 23.

⁹⁴ Sir John Winthrop Hackett sitert i Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 7.

⁹⁵ Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 9, 24.

⁹⁶ Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 13.

⁹⁷ Diesen, *Militær strategi*, 41-42.

De kontekstuelle betingelsene påvirker militærmakten, og har stor betydning for militærets rolle og virksomhet. Generelt kan man si at militære maktmidler spiller en rolle i stadig flere typer konflikter, og at interaksjonen mellom politikk og militærmakt er blitt mer sammensatt. Samtidig er samfunnet mer følsomt overfor anvendelsen og virkningen av militærmakt, og militærmakten er underlagt nye doktriner, konsepter og strukturer.

4.1 Israels forsvarsstruktur

Man kan definere forsvarsstruktur ved at den kvalitativt og komplett kan beskrives i termer av oppfyllelse av basisfunksjonene. Forsvarets basisfunksjoner vil typisk være styrketilgjengelighet, kommando og kontroll, ildvirkning, mobilitet, beskyttelse, etterretning og logistikk. Forsvarsstrukturutvikling er å foreta valg av elementer som settes sammen til en struktur, og blir dermed den operative konsekvensen av det konseptuelle grunnlaget. Dette er en vedvarende iterativ prosedyre. I langsiktig strategisk planlegging har strukturutvikling tradisjonelt handlet om å dimensjonere kjente komponenter i henhold til tilgjengelige ressurser. I senere tid har tilrettelegging for transformasjon i forhold til teknologiske og konseptuelle fremskritt, ført til en tilleggsproblemstilling.⁹⁸ Dette har også IDF erfart, spesielt under den andre Libanon-krigen, som behandles senere i oppgaven.

Ved opprettelsen av IDF ble det slått fast at det israelske forsvaret består av landstyrker, en marine, og et luftforsvar. Men det er i lovverket gjort helt klart at det kun finnes én militær organisasjon, og selv om det også vektlegges at denne organisasjonen består av tre ulike styrker, har IDF en relativt stor grad av felles identitet.⁹⁹ Felles identitet blir her forstått som en felles identifisering med IDF, og med den overordnede målsettingen å forsvare landet.¹⁰⁰

Generalstaben til IDF fungerer som et direktorat for operasjoner overfor alle avdelinger i de væpnede styrkene, hvor forsvarsjefen er det øverste militære kommandonivå for hele IDF. Samtidig har luftforsvaret og marinen også egne staber og egne uniformer, selv om hele IDF har felles gradsbenevnelser og distinksjoner. Denne dualiteten har satt sitt preg på IDF, som opp gjennom historien har blitt karakterisert av et sterkt ønske hos luftforsvaret og marinen

---

⁹⁸ Torvund, *Strategi*, 8, 18, 39, 40.

⁹⁹ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 81.

¹⁰⁰ Definisjon av "felles identitet" er hentet fra: Jon Christian Laberg, Jøri Horverak og Therese Kobbeltvedt, "Militær identitet og internasjonale operasjoner", i *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*, red. av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmø, 95-111 (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005), 101.

for mer uavhengighet, og et konstant påtrykk fra generalstaben og forsvarssjefen for gjensidig avhengighet, og for å beholde en enhetlig kommando og stabsstruktur.¹⁰¹

De interne stridighetene mellom de ulike forsvarsgrenene, kan spores tilbake til avslutningen av uavhengighetskrigen i 1949, da det ble sterk uenighet på høyere militært nivå om IDF's struktur og organisasjon. Sjefen for luftforsvaret (IAF), general Remez, drev en intens lobbyvirksomhet for opprettelse av et uavhengig luftforsvar, organisert som en egen tjeneste med en egen stabssjef. Forsvarssjef Yigael Yadin foretrakk å beholde en enhetlig militær styrke. Statsminister Ben-Gurion støttet Yadin, men luftforsvaret og marinen fikk likevel egne staber med tradisjonelle stabsfunksjoner som personell, etterretning, operasjon, og logistikk. Men IAF ga aldri opp kampen for mer selvstendighet, og fikk etter hvert både høyere prioritet, større styrke og mer prestisje. Kravet om anerkjennelse for sin spesielle status innenfor IDF økte kraftig etter seieren i Seksdagerskrigen, og tidligere forsvarssjef Dan Shomron skal ha uttalt at IAFs forhold til IDF lignet på forholdet til en fremmed, men vennligsinnet militær styrke.¹⁰²

General Benny Peled, sjef for luftforsvaret fra 1972-77, hevdet at IAF kun var underordnet forsvarssjefen, og at de ulike stabsseksjonene og avdelingene i generalstaben ikke hadde noen kommandomyndighet, men bare fungerte som en koordineringskapasitet i forhold til IAF. Generalstaben var i hans øyne en stabsstruktur for hæren (landstyrkene), og forsvarssjefen hadde dermed to funksjoner; han var stabssjef for hæren, i tillegg til å være sjef for alle militære styrker. I samsvar med denne oppfattelsen, mente Peled at også han, som sjef for IAF, hadde rett til direkte adgang til forsvarsministeren. Peled var ikke alene om denne tolkningen innenfor luftforsvaret. Men denne fremstillingen av kommandoforholdet er blitt avvist av den til en hver tid sittende forsvarssjef, selv om IAF på grunn av sin størrelse, viktighet, og ikke minst høye status i den israelske befolkningen, har fått en noe større grad av autonomi enn marinen. Den generelt aksepterte versjonen av dette forholdet er uansett at generalstaben er hærens operative hovedkvarter, samtidig som den er en felles forsvarsstab for alle de militære styrkene på militærstrategisk nivå. Dette synet er underbygget av at både stabssjefen for luftforsvaret og for marinen er integrerte medlemmer av generalstaben. Opprettelsen av et eget hovedkvarter for feltkorpset i 1983, som har overtatt stadig flere av stabsfunksjonene for hæren, støtter også opp under dette synet. Dette er i følge Ben Meir en

---

¹⁰¹ I Israel snakker man om de blå kontra de grønne, når man refererer til forskjellen mellom for eksempel luftstyrker og landstyrker. Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 79, 81.

¹⁰² Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 82.

av de få virkelig betydningsfulle endringer i IDF's struktur siden opprettelsen i 1949. Feltkorpsets hovedkvarter har gradvis økt sin innflytelse i forhold til styrkeutvikling, doktrine, personell, trening, og forskning og utvikling for landstyrkene, men det er fremdeles uten myndighet i forhold til kommando og kontroll under militære operasjoner. Dette har skapt en viss ubalanse i IDF's struktur, siden sjefer og staber i luftforsvaret og marinen fyller både stabsfunksjoner og kommandofunksjoner, mens hovedkvarteret for feltkorpset kun fyller stabsfunksjoner. Men denne skjevheten vil sannsynligvis fortsette å eksistere, siden enhver forsvarssjef ønsker å beholde den direkte kontrollen over land-luft kamper gjennom styrkesjefer og forsvarskommandoer.¹⁰³

I senere år har også luftforsvaret nærmet seg den alminnelige oppfatningen av forholdet mellom generalstab og forsvarsgrener, og ser seg stadig mer som en integrert del av IDF. En av hovedårsakene til dette er sannsynligvis utnevnelsene på 1980-tallet av høyere luftforsvarsoffiserer til en del nøkkelposisjoner i generalstaben, som tidligere hadde vært forbeholdt hæroffiserer. Den nå relativt høye graden av integrering på ulike nivå innenfor generalstaben, forsterker den enhetlige naturen og aktualiserer rollen som felles forsvarsstab.¹⁰⁴

Det man nå ser, er at Israel har en generalstab med flere virkeområder. Denne formen for dobbeltroller innenfor stabsfunksjonene er Israels strukturelle respons på en kompleks og til tider alvorlige sikkerhetssituasjon. Israels sikkerhetstenkning påvirkes av en konstant krigstilstand med nabolandene. Omgivelsene preges av et langsiktig forhold uten fred og uten krig, som så i perioder blir avbrutt av korte og voldelige kriger. Disse sikkerhetsomgivelsene gjør det nødvendig å ha en militær struktur som møter kravet om en konstant beredskap, og evne til raskt å kunne omstilling seg fra fredstidsprosedyrer til krigsoperasjoner, siden varslingstiden i noen tilfeller kan være nærmest ikke-eksisterende. Videre fører denne situasjonen til mangfoldige daglige sikkerhetsoppgaver, som å forebygge eller hindre terrorisme, sikre grensene, og opprettholde sikkerheten i de palestinske områdene. I tillegg til dette utføres det stadig enkeltstående militære operasjoner, som mindre gjengjeldelsesangrep på taktisk nivå, oppklaringsstøt over grensen, luftangrep, og redningsoperasjoner. Dette er et aktivitetsnivå som er krevende å opprettholde, både økonomisk og mannskapsmessig, noe Ben-Gurion innså allerede fra starten av IDF. Løsningen ble derfor en liten og kompakt

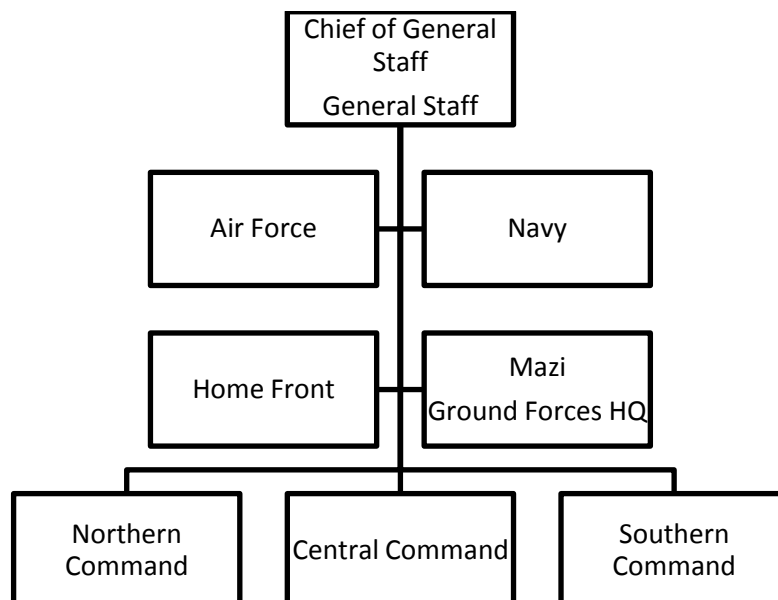
---

¹⁰³ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 82-83, 85-86.

¹⁰⁴ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 83.

yrkeshær, inkludert et begrenset antall dedikerte og godt trente høyere offiserer. Utover dette måtte man stole på en utstrakt bruk av reservestyrker, og en fusjonering av både nøkkelstrukturer og offiserenes funksjoner. Høyere offiserer fyller derfor ofte både doble og tredoble roller. Dette gjelder i stor grad for generalstaben, hvor personellet ofte fyller en stabsfunksjon i fredstid og utnevnes til en mer operativ stilling i krigstid, vanligvis i en reservestyrke. I tillegg til de allerede nevnte oppgaver, fyller generalstaben rollen som hovedkvarter for operasjonsområdet til alle militære operasjoner. Forklaringen på dette finner man i IDFs doktrine, som sier at Israel og de arabiske nabostatene utgjør ett operasjonsområde.¹⁰⁵

Innenfor det som er definert som IDFs felles operasjonsområde, ledes luft- og marineoperasjoner sentralt fra luftforsvarets og marinens respektive hovedkvarter, under overordnet veiledning og kommando av forsvarssjefen. På bakken er operasjonsområdet inndelt i tre fronter, som omtrentlig korresponderer med hærens tre forsvarskommandoer: Nordkommandoen, Sentralkommandoen (øst), og Sørkommandoen. Felles hær og luftoperasjoner blir ledet gjennom hovedkvarterene til de tre forsvarskommandoene, under oppsyn av forsvarssjefen.¹⁰⁶

Modellen viser en forenklet utgave av IDFs organisasjonskart. Kun operative kommandolinjer er tatt med.

¹⁰⁵ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 83-85.

¹⁰⁶ Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 84-85.

4.2 Israelske doktriner

I motsetning til det som er vanlig i store deler av den vestlige verden, hevder Cohen i *Israel and its Army* at Israel aldri har hatt en offisielt vedtatt sikkerhetsdoktrine, hvor en sammenhengende mengde av strategiske preferanser er systematisk overført fra grunnleggende forutsetninger angående hensikten med den jødiske staten, og oppgaven til de væpnede styrkene i så henseende. Det er heller ikke noen gang gitt et oppdrag fra noen israelsk regjeringen til et statlig organ om å lage et utkast til et slikt dokument, siden man i Israel har et litt anstrengt forhold til å produsere abstrakte og teoretisk begrunnede formuleringer både i militære og andre sammenhenger. Politikerne har stort sett unngått å formulere det britene kaller en *Grand Strategy* - noe som sannsynligvis best kan sammenlignes med en nasjonalstrategi - og har i stedet valgt en mer pragmatisk og empirisk tilnærming til bruken av militære styrker.¹⁰⁷

Det har under arbeidet med denne oppgaven vært gjort forsøk på å få bekreftet eller avkreftet Cohens påstand om en manglende sikkerhetsdoktrine. Det er i tillegg gjort forsøk på å finne ut i hvilken grad det eksisterer et doktrinehierarki, en fellesoperativ doktrine, eller eventuelt doktrinære retningslinjer som innbefatter taktiske direktiver, som er tilgjengelig for de militære styrkene på alle nivå, og som de benytter seg av eller i det minste kjenner til eksistensen av.

På direkte spørsmål om eksistensen av en doktrine, formulerer Cohen seg noe vagere enn det han ga uttrykk for i utgivelsen som er benyttet i denne oppgaven, men han mener fremdeles at det ikke eksisterer noen overordnet doktrine av betydning, i hvert fall ikke som er offentlig tilgjengelig.¹⁰⁸ Leibowitz svarer at IDF har en generell etisk kodeks, som alt personell får presentert under førstegangstjenesten, men ingen ugradert doktrine som er tilgjengelig for alle.¹⁰⁹

4.2.1 På sporet av en nasjonal sikkerhetsdoktrine

Leibowitz' svar stemmer ganske godt overens med det man faktisk finner hvis man oppsøker IDFs internettside. Her ligger det riktignok en ugradert versjon av de grunnleggende

---

¹⁰⁷ Cohen nevner i den forbindelse også at Israel for eksempel heller ikke har en skriftlig grunnlov. Cohen, *Israel and its Army*, 35-36.

¹⁰⁸ Cohen, intervju.

¹⁰⁹ Leibowitz, intervju.

prinsippene i IDFs doktrine. Men den gir innledningsvis kun en svært kort versjon av IDFs oppdrag som er; a) å forsvare eksistensen, den territorielle integriteten og suvereniteten til staten Israel, og b) å beskytte Israels innbyggere, og bekjempe alle former for terrorisme som truer dagliglivet.¹¹⁰

Videre finner man en noe mer utfyllende tekst under IDFs etiske kodeks (*Ruach Tzahal* eller *The IDF Spirit*), som i stor grad inneholder retningslinjer i tråd med universelle moralske verdier.¹¹¹ Som nevnt i kapittel 2, kan en doktrine innrettes med sikte på kulturutvikling og formidling av de ideer, verdier og holdninger som man ønsker at skal prege de militære styrkene, og *Ruach Tzahal* faller innenfor denne definisjonen av en doktrine.

Siste del er IDFs hoveddoktrine, som er delt inn i tre overordnede felt. Det første oppgir syv grunnleggende punkt; 1) Israel har ikke råd til å tape en eneste krig, 2) defensiv på strategisk nivå, ingen territorielle ambisjoner, 3) ønske om å unngå krig ved hjelp av politiske midler og troverdig avskrekkende stridsevne, 4) forebygge eskalering av konflikt, 5) avgjøre resultatet av krigen raskt og beslutsomt, 6) bekjempe terrorisme, og 7) svært lav tapsrate. Det andre feltet omhandler klargjøring til forsvar, og nevner kun at IDF skal ha en liten stående hær med en tidlig varslingskapabilitet, et regulært luftforsvar og marine. I tillegg skal det være et effektivt reservemobiliserings- og transportsystem. Det tredje og siste feltet som blir nevnt i denne kortversjonen av en doktrine, er fremrykning til motangrep. Herunder koordinering av forsvarsgrener eller våpenarter, rask forflytning av striden over til fiendens territorium, og rask oppnåelse av krigsmålene.¹¹²

Hvis man beveger seg over landegrensen til Libanon, har El-Gendy gjort en studie av den israelske beslutningsprosessen, hvor man kan få litt mer ”kjøtt på beinet” hva angår israelske militære doktriner. I følge El-Gendy har den tradisjonelle israelske sikkerhetsdoktrinen helt siden 1950-tallet blitt basert på en rekke operative prinsipper, som kan uttrykkes på følgende måte:

---

¹¹⁰ *Israel Defense Force*, ”Doctrine”, <http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/default.htm> (oppsøkt 03.05.2011).

¹¹¹ *Israel Defense Force*, ”Ethics”, <http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/ethics.htm> (oppsøkt 03.05.2011).

¹¹² *Israel Defense Force*, ”Main Doctrine”, http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/main_doctrine.htm (oppsøkt 03.05.2011).

1. Det er en massiv disproporsjonalitet mellom Israels ressurser og de arabiske nasjonale ressurser, i hovedsak i form av territorium, samlet menneskeantall, og bruttonasjonalprodukt. Dette forhindrer Israel i å kunne avslutte konflikten med militære midler, samtidig som det gir araberlandene muligheten til å gjøre det. Konsekvensen av dette er at IDFs eneste mål er å forsvare landet mot en aggressiv arabisk verden.
2. Den mest grunnleggende og farlige trusselen mot Israels eksistens, er et gjennomført, koordinert arabisk overraskelsesangrep. Av det følger at Israel alltid må opprettholde evnen til å forsvare seg selv i forhold til denne type scenario, kjent som *mikreh ha-kol* ("worst-case-scenario").
3. For å møte den kvantitative ufordelaktigheten i forholdet til de store arabiske landene som omgir Israel, hviler den israelske sikkerhetsdoktrinen på tre søyler: avskrekking (gjennom trussel om massiv gjengjeldelse ved en hver form for fiendtlighet), strategisk varsling (ved en hver utvikling som kan sette den nasjonale eksistensen i fare), og besluttsomhet (i forhold til å ha evnen til å vinne en avgjørende militær seier hvis avskrekking svikter).¹¹³

Det er verdt å merke seg at punkt 3 i de operative prinsippene som El-Gendy nevner, stemmer svært godt overens med det Adamsky har omtalt som Israels nasjonale sikkerhetstriangel; "deterrence", "early warning" og "operational decision".¹¹⁴ El-Gendys prinsipper strider heller ikke i mot det man finner i IDFs hoveddoktrine, og det kan derfor være fristende å tro at man her i det minste har funnet deler av en nasjonal sikkerhetsdoktrine.

Men både Rodman og Rapaport hevder, i tråd med Cohens utsagn, at Israel aldri har hatt et offisielt dokument som presenterer de politiske prinsippene for hvordan eksisterende ressurser skal fordeles innenfor dette feltet.¹¹⁵ Rapaport mener riktig nok at det er verdt å merke seg eksistensen av Ben-Gurions dokumentet fra 1953, som diskuterte behovet for å utvikle luft- og bakkestyrker av høy kvalitet, som et svar på de arabiske hærstyrkenes tallmessige overlegenhet.¹¹⁶ Ben-Gurion var i hele sin karriere svært opptatt av kvaliteten på styrkene, og gjorde det allerede under planleggingsfasen i 1947 klart at det ikke var godt nok at de

¹¹³ El-Gendy, *The Process of Israeli Decision-Making*, 62.

¹¹⁴ Dima Adamsky, *What went wrong and why?* (Oslo: Foredrag ved Institutt for Forsvarsstudier, 04.06.2008).

¹¹⁵ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 10; David Rodman, "Israel's National Security Doctrine: An Introductory Overview", i *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 5, No. 3 (September 2001), 71.

¹¹⁶ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 10.

israelske styrkene var bedre enn araberne. De måtte kunne måle seg med britenes bataljoner.¹¹⁷ Rapaport nevner også et annet dokument som generalstaben produserte på 1970-tallet. Dette dokumentet diskuterer Israels behov for en avgjørende seier, som en betingelse for å avskrekke fiendtlige styrker, og skape anerkjennelse for Israels eksistens og fremtidige fredsavtaler. Men disse to dokumentene ble aldri bindende. Det har i følge Rapaport også vært gjort et forsøk i nyere tid, da en gruppe ledet av Dan Meridor formulerte en ny nasjonal sikkerhetsdoktrine før den andre Libanonkrigen brøt ut, men på grunn av krigens resultat, ble også dette dokumentet stoppet før det antok noen bindende form. Etter krigen ble det nasjonale sikkerhetsrådet (sikkerhetsstaben) gitt oppgaven med å formulere oppdaterte prinsipper, men dette arbeidet er ikke ferdigstilt.¹¹⁸

I fravær av en offisiell doktrine, mener både Rodman og Rapaport at IDF støtter seg på grunnleggende konsepter som har blitt formulert i de ulike militære avdelingene, og prinsipper som er formulert av forsvarssjefen og hans stab ved flere anledninger, som femårsplanen *Tefen 2012*. Denne planen gir høy prioritet til bruken av luftstyrker og presisjonslevert ild. Men samtidig gjenoppliver planen statusen til manøver på bakken som en uadskillelig og substansiell del av en hver operativ plan. Viktigheten av manøver viste seg gyldig allerede under *Operation Cast Lead* på Gazastripen i 2008-09.¹¹⁹

4.2.2 IDFs operative doktrine

Tidligere sjef for Aman (1974-78), Shlomo Gazit, svarer både ja og nei på spørsmål om det eksisterer en skriftlig doktrine. Han mener at det eksisterer hefter som omhandler doktriner i det israelske forsvaret, men at disse ikke har noen som helst betydning. Årsaken til manglende interesse eller behov for denne type akademisk tilnærming, er i følge Gazit at IDF møter en direkte trussel hele tiden. Man kan derfor ikke handle ut fra en bruksanvisning, men må løse ting fortløpende. I tillegg hevder han at alle avdelinger har helt klare instruksjoner i forhold til både myndighet og begrensninger i utførelse av tjenesten, så det er uansett ikke behov for noen ytterligere fordypning på dette feltet. Et fleksibelt beslutningsnivå, der beslutninger fattes på det nivået i organisasjonen som har best situasjonsbevissthet og dermed de beste forutsetningene for å ta de riktige beslutningene, eller noen form for oppdragsbasert ledelse,

---

¹¹⁷ Eliot A. Cohen, *Supreme Command: Soldiers, Statesmen, and Leadership in Wartime*, (New York: Anchor Books, 2003), 146.

¹¹⁸ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 10.

¹¹⁹ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 10; Rodman, "Israel's National Security Doctrine", 71.

der ansvar og myndighet distribueres og beslutninger fattes på lavest mulig nivå, eksisterer etter hans oppfatning ikke i nevneverdig stor grad i IDF. I Israel finner de avgjørende beslutningene sted på høyere nivå.¹²⁰

Man kan finne støtte for Gazits oppfatning om svært begrenset distribusjon av ansvar og myndighet hos Giora Eiland. Han nevner spesielt den begrensede myndigheten som offiserer i felt er tildelt i sikkerhetsoperasjoner, hvor det er svært lav toleranse for feil. Denne tilnærmingen kan etter Eilands mening forhindre tilveksten av offiserer som har et naturlig forhold til å ta ansvar, noe som er nødvendig i en krig. Han mener at akkurat dette er en av de hindringene som IDF må overvinne for å kunne forbedre offiserenes verdier og kampånd, et område de fleste kritikerne mener at IDF gjorde det dårlig på under den andre Libanonkrigen.¹²¹

Gazit sier videre at stort sett alle beslutninger blir tatt ut fra rent militære hensyn, når Israel befinner seg i en mellomstatlig konfliktsituasjon. Problemet i forhold til dette er selvfølgelig at det også finnes en politisk side ved slike saker, og beslutninger bør derfor uansett tas på politiskstrategisk nivå. Gazit illustrerer dette forholdet veldig tydelig med sin fremstilling av starten på den andre Libanonkrigen i 2006. I følge Gazit hadde de militære styrkene stående ordre for hvordan de skulle opptre, hvis det oppsto en situasjon der israelske soldater ble kidnappet på grensen. Retningslinjene for de israelske styrkene på grensen var helt klare. Hvis de ble beskutt fra andre siden av grensen, var det ikke tillatt å krysse over. Men ble soldater kidnappet, skulle man følge etter for å hindre gjerningsmenn i å returnere til sin base, selv om dette innebar kryssing av grensen. Uavhengig av gradsnivået til ansvarshavende offiser på stedet (i det aktuelle tilfellet skal det ha vært en brigadesjef), skulle man iverksette denne ordren og følge etter kidnapperne. Da kidnappings situasjonen oppsto ble saken riktignok diskutert på det politiske nivået, men i praksis var en militær operasjon igangsatt. Politikerne hadde ikke lenger en reell mulighet til å forhindre krigsutbruddet, for krigen var allerede startet, helt uavhengig av kommende politiske beslutninger. Gazit legger til at en så generell ordre aldri skulle vært gitt.¹²²

Man kan finne støtte for Gazits fremstilling av saken i Lipshitz avhandling om den andre Libanonkrigen, som blant annet tar for seg brigadegeneral Gal Hirschs ledelse av 162.

---

¹²⁰ Gazit, intervju.

¹²¹ Giora Eiland, "The Third Lebanon War: Target Lebanon", Strategic Assessment, volume 11, No. 2, (November 2008), 11-12.

¹²² Gazit, intervju.

HaPlada ("The Steel") Division¹²³, som hadde ansvaret i den aktuelle sektoren. Hirsch hadde jobbet hardt både med å oppdatere divisjonens operative planer, og å forberede divisjonen på de to kommende kontingentene. Han anså det som svært sannsynlig at det i den aktuelle perioden ville komme til en storskala konfrontasjon med Hezbollah, i tillegg til kidnappingsforsøk.¹²⁴ I stående ordre ved mistanke om at en grensekryssing har funnet sted, heter det derfor at styrken skal deployeres med avstand fra grensegjerdet i områder som dominerer det antatte krysningpunktet, for på denne måten å redusere faren for kidnapping. Hirsch hadde også utviklet en stående ordre for den type kidnapping som startet krigen. Ordren inneholdt en rekke handlinger som hadde til hensikt å isolere området hvor kidnappingen hadde funnet sted, for så å hindre kidnapperne i å benytte tenkt rute tilbake til basen, i hovedsak ved hjelp av artilleri. Denne prosedyren hadde ved tidligere anledninger vist seg å være effektiv, da flere kidnappingsforsøk allerede hadde blitt avverget på denne måten. Men den forutsatte et etterretningsvarsel i forkant, i tillegg til en tidligere deployering av styrker, og da spesielt artillerienheter. Disse forutsetningene var i følge Lipshitz ikke i tilstrekkelig grad tilstede den 12. juli,¹²⁵ men *Nødplan Hannibal* som skulle forhindre at de kidnappede soldatene ble ført vekk fra grenseområdet, ble uansett iverksatt om lag 30 minutter etter angrepet. To til tre timer etter Hezbollah's initiale angrep iverksatte IDF *Conplan*¹²⁶ *Fourth Dimension*.¹²⁷

De feilene som man i ettertid har sett at gjorde seg gjeldende i denne saken, i forhold til brigadegeneral Gal Hirschs utforming av ordrer og misforståelser i forbindelse med utøvelsen av disse, vil bli behandlet senere i oppgaven. Men eksistensen av to relativt detaljerte stående ordrer ved mistanke om grensekryssing og kidnappingsforsøk, viser at Gazit kan ha sine ord i behold. Funn i Winogradkommissjonens rapport kan tyde på det samme, selv om

---

¹²³ Den spesielt godt informerte leser vil kanskje protestere på divisjonsnavnet, siden denne divisjonen er underlagt Sentralkommandoen, i tillegg til at Hirsch på det aktuelle tidspunktet var sjef for 91. Galilee Territorial Division, under Nordkommandoen. Men i følge de prinsipper som IDF jobber etter, flyttes bakkestyrker fra en forsvarskommando til en annen, nærmest rutinemessig. For IDFs prinsipper, se Ben Meir, *Civil-Military Relations in Israel*, 85.

¹²⁴ Allerede i april 2008 gjorde talsperson for Nordkommandoen, major Tzvika Golan, det klart at faren for kidnapping i den aktuelle sektoren var ansett som høy. Dette kom frem under en pressetur i regi av IDFs Spokesperson unit, hvor masterstudent Cato Hemmingby deltok.

¹²⁵ Raanan Lipshitz, *Paradigms and Mindfulness in Decision Making: Why the Israel Defense Force (I.D.F) failed in the Second Lebanon War*, (Haifa: The University of Haifa, 2007), 22, 24.

¹²⁶ Conplan (contingency plan) er en plan for alternative situasjoner eller muligheter. Olav I. Ark, *Engelsk – norsk militær ordbok*, 2. reviderte utg. (Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS, 2002).

¹²⁷ Trond Haande og Kjell Inge Bjerga, "Hybridkrig", Institutt for Forsvarsstudier, 02, (april 2011), 51.

formuleringene her er noe mer generelle, og den ugraderte versjonen bevisst unnlater å identifisere avdelinger, hendelser eller enkeltpersoner på lavere nivå.

I Winogradkommisjonens rapport står det at en vesentlig del av unnlattene og feilene som er funnet, ligger hos dem som har vært ansvarlig for beredskap og strategisk og operativ planlegging i årene før krigen. Rapporten tar i hovedsak for seg perioden fra 18. juli til 14. August, det vil si etter at den initiale beslutningen om å gå til krig var tatt. Men den har også med noen punkter om beslutningsprosessen da kidnappingen fant sted den 12. juli. Her kan man lese at beslutningen om å reagere på kidnappingen med en umiddelbar og selvstendig militær aksjon, begrenset Israels handlingsrom. Israel sto nå igjen med kun to muligheter. Disse alternativene var to omfattende planverk for en eventuell konflikt med Hezbollah, utarbeidet av IDF om lag to år før krigsutbruddet. *Conplan Ice Breaker* var et kort, smertefullt, sterkt, og uventet slag mot Hezbollah, som innebar en 48 til 72 timers luftkampanje mot aktuelle mål over hele Libanon. Det andre alternativet, *Conplan Mey Marom*, skulle eventuelt gjennomføres parallelt med *Conplan Ice Breaker*. Hensikten med denne planen var å fremtvinge en markant endring av realitetene på bakken, ved hjelp av en stor bakkeoperasjon, inkludert en midlertidig okkupasjon av Sør-Libanon helt nord til Litanielven, for så å kunne rense området for Hezbollahs militære infrastruktur. Uavhengig av valgene som etter hvert ble tatt av politikerne, betyr dette at Israel gikk til krig uten å på forhånd ha tatt en avgjørelse om hvilken strategi man skulle benytte.¹²⁸

Det er ytterligere et funn i Lipshitz' avhandling som styrker Gazits påstander om at styrkene på lavere nivå har svært klare instruksjoner for utførelse av tjenesten, og at akademisk materiale ut over disse instruksene ikke oppfattes som å være av noen betydning for dem. Det hevdes nemlig i avhandlingen at det finnes en sterk tendens til å formalisere prosedyrer i IDF. Konsekvensen av dette er at man i stedet for å ha en enkel logisk og grunnleggende prosedyre, som med nødvendige justeringer er anvendelig i mange situasjoner, har man en mengde med prosedyrer som nesten ikke er anvendelig i noen situasjoner. Denne vektleggingen av prosedyrer flytter personellens fokus fra det viktige i tjenesteutførelsen over til å konsentrere seg om avkryssing av sjekklister. I tillegg mener Lipshitz at på grunn av antall, kompleksitet, og uanvendelighet, er det ingen som egentlig leser disse prosedyrene.¹²⁹

---

¹²⁸ *The New York Times*, "English Summary of the Winograd Commission Report", 30.01.2008, <http://www.nytimes.com/2008/01/30/world/middleeast/31winograd-web.html> (oppført 14.02.2011), 2-3; Haande og Bjerga, "Hybridkrig", 51-52.

¹²⁹ Lipshitz, *Paradigms and Mindfulness in Decision Making*, 33.

Når det gjelder doktriner, har Lipshitz noen kritiske bemerkninger også i så henseende. Kritikken fremkommer i forbindelse med brigadegeneral Hirschs operative planer for tjenesten på grensen til Libanon. Her nevnes det at Hirschs planer var tilført begreper og terminologi hentet fra en avansert operativ doktrine, som IDF tok i bruk i 2005. I denne doktrinen ble det benyttet faguttrykk som forvirret mange militære sjefer og stabsoffiserer, spesielt blant veteranene i reservestyrkene. Idégrunnlaget var blant annet hentet fra den operative doktrinen til den amerikanske hæren, og ukritisk anvendt på IDF.¹³⁰ Doktrinen Lipshitz her viser til, var IDFs nye operative doktrine som i følge både Kober, Harel og Issachroff ble utgitt i april 2006, tre måneder før den andre Libanon-krigen brøt ut. Denne var sterkt teknologisk orientert, og fokuserte på å vektlegge ildkraftens overlegenhet over manøver. Suksess på slagmarken skulle oppnås gjennom en kombinasjon av langtrekkende presisjonslevert ild, begrensede operasjoner på bakken, påvirkning av motstanderens bevissthet, en sentral rolle for luftmakt, og en redusert rolle for omfattende bakkemanøvre i stor skala.¹³¹

Lipshitz får støtte av Kober i sin kritikk i forhold til hvordan amerikansk militær tenkning har blitt mottatt med stor entusiasme og lite skepsis i IDF, og hvordan dette har påvirket tenkning og modus operandi til sjefer i IDF. Spesielt har påvirkningen vært stor i forhold til tanken om effektbaserte operasjoner (EBO¹³²). Kober finner ikke bare ideen om ”effekter” vanskelig å få tak på, men han mener også at gjennom å ta i bruk EBO-konseptet har IDFs høyere offiserer distansert seg fra Clausewitz’ gamle, men enkle idé om COG¹³³ (Center of Gravity) eller tyngdepunkt, som har forent militære tenkere i århundrer.¹³⁴ Begrepet tyngdepunkt ble opprinnelig innført av Clausewitz, som beskrev dets egenskap i form av ”et sentrum av kraft og bevegelse som alt avhenger av”. Dette betegner det Clausewitz oppfattet som den egentlige forutsetning for en aktørs vilje eller evne til å føre strid.¹³⁵

---

¹³⁰ Lipshitz, *Paradigms and Mindfulness in Decision Making*, 22.

¹³¹ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 18; Amos Harel og Avi Issacharoff, *34 days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*. New York: Palgrave MacMillan, 2008, 59.

¹³² EBO (Effect Based Operations) har sitt utspring i det amerikanske luftforsvaret på 1990-tallet. Tilnærmingen oppsto som en kritikk av militære operasjoners vektlegging av selve innsatsen, og ikke av resultatet. Utviklingen av EBO har i hovedsak vært drevet frem av det amerikanske luftforsvaret, og oppmerksomheten har vært rettet mot teknologi og hva luftmakt alene kan oppnå. *FFOD*, 82.

¹³³ Med COG menes et tyngdepunkt. Dette tyngdepunktet er det som gir en aktør den overordnede kraft og styrke som er avgjørende for at han skal nå egne målsettinger, eller kunne hindre andre i å nå sine. *FFOD*, 176.

¹³⁴ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 32-33.

¹³⁵ Torvund, *Strategi*, 46.

Hvis man nå går tilbake til det opprinnelige spørsmålet, om hvorvidt IDF har skriftlige retningslinjer i en eller annen form, vil svaret oppsummert være at det også i det israelske forsvaret eksisterer doktriner, men sannsynligvis ikke i en ugradert eller lett tilgjengelig samlet form. Det er også mulig at det eksisterer uskrevne doktriner på ulike nivå, som er et resultat av synspunktene til flertallet av offiserer på et gitt nivå, omkring krigføring og prinsipper for utvikling og anvendelse av militære styrker, og som dermed fungerer som doktriner. Det kan uansett se ut som det eksisterer detaljerte retningslinjer for de lavere militære nivåene, selv om bevisstheten omkring eksistensen av, eller innholdet i disse kanskje ikke er tilstrekkelig utbredt hos den aktuelle målgruppen. Dette er en problemstilling som vil behandles i neste kapittel. Det kan videre se ut som israelske doktriner er mer innrettet mot et høyere sikkerhetspolitisk nivå, enn som et hjelpemiddel for kommando og kontroll på lavere nivå i den militære organisasjonen.

4.3 Israelsk strategi og taktikk

Strategiske problemers dynamiske natur gjør det umulig å formulere noen eksakt teori for hvordan militærmakt skal anvendes, eller hvordan militære operasjoner skal gjennomføres. Men politikk og fastlagte politiske målsettinger vil normalt styre utformingen av strategien, og det blir dermed en sammenheng mellom politiske og strategiske målsetninger, og valg av operasjonsmetoder, taktikker og teknikker.¹³⁶ Et eksempel på en strategi der så vel valg av mål som vurdering av nødvendig ressursinnsats synes vellykket, er Seksdagerskrigen i 1967. Denne krigen innebar en total ydmykelse av araberstatene, og befestet Israels militære dominans i regionen.¹³⁷ Israel oppfylte i høy grad Clausewitz' definisjon av den beste strategien: "The best strategy is always to be very strong, first generally then at the decisive point".¹³⁸

4.3.1 Strategisk kultur

Valg av strategi varierer sterkt, avhengig av hvilken stat som utformer den. Ulike staters nasjonale kultur, bestående av språk, religion, sedvaner, verdigrunnlag og historiske erfaringer, gir seg utslag i ulike former for sikkerhetstenkning og krigføring. Viktige faktorer for en stats strategiske valg er geografi og geostrategisk beliggenhet, og landskapsmessige

---

¹³⁶ Diesen, *Militær strategi*, 38; Haande og Bjerga, "Hybridkrig", 12, 19.

¹³⁷ Diesen, *Militær strategi*, 52.

¹³⁸ Clausewitz, *On War*, 175.

forhold som areal og topografi. Strategisk kultur kan videre påvirkes av blant annet klima, ressurstilgang, historie og erfaringer, politisk styresett og militær struktur, myter og symboler, generasjonsskifter og teknologi, og langvarige militære operasjoner.¹³⁹

Den tradisjonelle forklaringen på sikkerhetstenkningen i Israel, er at den stammer fra en kombinasjon av flere faktorer; a) den grunnleggende sionisttanken om at Israel er det sikre tilfluktsstedet hvor jøder kan være trygge for de trusler som truer deres liv i diasporaen, b) den unike geostrategiske beliggenheten og smale feilmarginen, som er et resultat av en tallmessig relativt liten befolkningen i forhold til nabostatene, et lite geografisk område, og manglende strategisk dybde, c) Israels nybyggeregenskaper overfor den palestinske befolkningen, og d) Israels historie som en isolert stat i en region hvor det har vært flere konflikter og kriger med nabostatene.¹⁴⁰

Denne sikkerhetstenkningen har i følge El-Gendy innebåret en utvikling av doktrinmessige prinsipper med en rekke operative forutsetninger. For det første kreves det oppbygging av de kapabiliteter som er nødvendig for å kunne sikre tidlig strategisk varsling og rask respons på en ytre trussel. Dette forklarer det rent forsvarsstrukturmessige forholdet at militære etterretning, luftforsvar og marine i hovedsak er stående styrker, mens bakkestyrkene i stor grad er basert på reservemannskaper. For det andre kreves det oppbygging av en militær kapabilitet som kan opprettholde initiativet på slagmarken, og vinne en rask og avgjørende seier. For det tredje har Israel tatt i bruk prinsippet om å flytte krigen over på fiendens territorium, samt å foretrekke korte og dermed mer kostnadseffektive kampanjer. Dette har ført til valget av en offensiv manøverkrigføring som militær strategi, noe som også ga Israel et forsprang i forhold til styrker som kun baserte seg på antall, siden IDF tradisjonelt har hatt fordelen av bedre trent og utrustet personell. For det fjerde har Israel forsøkt å utligne sin iboende svakhet ved å ha en sterk allianse, først med det tidligere Sovjetunionen, så med Frankrike, og fra 1967 med USA, i henhold til Ben-Gurions prinsipper om at Israel alltid skulle ha minst en stormakt som beskytter. Av samme årsak utviklet Israel også den såkalte *Strategy of the periphery*, i et forsøk på å utvikle forbindelser til nasjoner som grenser til araberstatene som omringer Israel. Sist, men ikke minst, har Israel trengt å etablere evnen til

---

¹³⁹ Haande og Bjerga, "Hybridkrig", 20-22.

¹⁴⁰ El-Gendy, *The Process of Israeli Decision-Making*, 61.

avskrekking ved å bygge opp kvalitativt og kvantitativt disproporsjonale militære kapabiliteter, som har evnen til å gjengjelde enhver form for angrep.¹⁴¹

4.3.2 Gjengjeldelsesstrategi

I perioden 1951-53 økte de arabiske infiltrasjonene inn på israelsk territorium til nye voldelige høyder, og med utvidelsen av Israels gjengjeldelsesstrategi i 1950-årene, økte det også det etiske aspektet i konflikten. I oktober 1953 ble over 60 palestinske innbyggere i Qibiya, en landsby på jordansk territorium, drept under en operasjon utført av en israelsk spesialavdeling. Tre år senere, under den første dagen av Sinaikrigen, skjøt en grensevaktavdeling 43 palestinske innbyggere i den israelske landsbyen Kfar Qassem, til tross for at grensevaktene skal ha visst at de palestinske ofrene ikke var klar over portforbudet de ble beskyldt for å bryte. Begrepet *degel shachor* ("Svart flagg"), som et bilde på en åpenlyst ulovlig ordre, er kjent fra den militære rettssaken mot grensevaktene. I sin svart-flagg-dom fra 1957 i Kfar Qassem saken, gjorde dommer Halevi det klart at soldater må nekte å adlyde ordre som helt åpenlyst er ulovlige.¹⁴²

I midten av september 1956 ble tre drusiske israelere drept av antatt palestinske gjerningsmenn med tilholdssted i Jordan. Den 4. oktober skal den samme palestinske gruppen ha drept fem jødiske industriarbeidere i nærheten av Dødehavet. Like etter skal israelsk etterretning ha fått informasjon om at de aktuelle gjerningsmennene var blitt arrestert og fengslet for smugling i Jordan. Det ble derfor bestemt at man fra israelsk side skulle informere Kong Hussein om saken, slik at jordanske myndigheter kunne ta affære overfor gjerningsmennene, i stedet for at man fra israelsk side gjennomførte en gjengjeldelsesoperasjon. Men Kong Husseins respons på informasjonen var å umiddelbart løslate gjerningsmennene fra fengsel, noe som fra israelsk side ble tolket dit hen at deres tilbakeholdenhet i denne saken ble oppfattet som svakhet. Like etter denne hendelsen ble to arbeidere ved en appelsinplantasje i Tel Mond, drept og lemlestet av palestinske gjerningsmenn fra området rundt Kalkilya. Flere av de tidligere ofrene hadde også blitt lemlestet på de vanlige måtene, noe som ikke bare var et tradisjonelt symbol på hat, men også på ubetinget forakt i Midtøsten. I respons på disse hendelsene angrep Israel det jordanske militære hovedkvarteret i Kalkilya. Angrepet innbefattet infanteri, panser, artilleri, og

---

¹⁴¹ El-Gendy, *The Process of Israeli Decision-Making*, 62; Sharon og Chanoff, *Warrior*, 408.

¹⁴² Operasjonen ble utført av Ariel Sharons Unit 101. Ben-Gurion nektet i ettertid for at IDF var ansvarlig for hendelsen. Cohen, *Israel and its Army*, 140-141, 150.

luftstyrker. Da operasjonen var over, hadde de israelske styrkene oppnådd alle sine mål, med et tap på atten israelske soldater samt seksti skadde. Jordans tapstall skal omtrentlig ha vært hundre døde og ytterligere to hundre skadde. Men til tross for det tilsynelatende vellykkede resultatet, synliggjorde hendelsene i Qibiya, Kfar Qassem, og Kalkilya at det ikke var tilstrekkelig kun å stole på gjengjeldelsesoperasjoner. Ingen gjengjeldelsesoperasjon ville virke tilstrekkelig avskrekkende i forhold til å stanse det som for israelerne ble oppfattet som terrorisme, og man innså med dette at man måtte finne en annen strategi for å få de arabiske styresmaktene til å ta sin del av ansvaret.¹⁴³

4.3.3 Avskrekking

Det er også noen psykologiske prinsipper som påvirker Israels militære doktrine, blant annet selvtillit. Selvtillitsprinsippet er i følge El-Gendy svært dominerende i det israelske nasjonale sikkerhetsparadigme, og gjør at Israel heller stoler på sin egen militære styrke for å sikre statens overlevelse, enn på eksterne garantier i form av fredsavtaler, forsvarspakter, og avtaler om rustningskontroll. I forbindelse med en militær doktrine, vil denne selvtilliten manifestere seg i tre distinkte bestanddeler; selvtillit i forhold til mannskaper, selvtillit i forhold til trening og doktrine, og selvtillit i forhold til våpen.¹⁴⁴

Eksistensen av både de psykologiske og operative prinsippene ble igjen synlig i forbindelse med angrepet mot Osirakreaktoren i Baghdad, som fant sted i juni 1981. I forbindelse med dette angrepet kom også Begin med en advarsel, som i følge Avner etter hvert ble en doktrine:

*Let the world know that under no circumstances will Israel ever allow an enemy to develop weapons of mass destruction against our people. If ever such a threat reoccurs we shall take whatever preemptive measures are necessary to defend the citizens of Israel with all the means at our disposal.*¹⁴⁵

Med angrepet på Osirakreaktoren avslørte Israel sine evner til å utføre presisjonsangrep og bekreftet Israels beredskap i forhold til å benytte sin militære styrke ved trusler mot nasjonens sikkerhet, og i dette tilfellet også Likudpartiets vilje til å bruke militærmakt.¹⁴⁶ Men tradisjonelt har israelsk avskrekking i hovedsak vært fokusert på å forhindre oppstarten av en fullskala, konvensjonell krig. Israels konsept i forhold til avskrekking, har vært å fremstå som

---

¹⁴³ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 136.

¹⁴⁴ El-Gendy, *The Process of Israeli Decision-Making*, 64-65.

¹⁴⁵ Avner, *The Prime Ministers*, 555.

¹⁴⁶ Itai, Brun, "While you're busy making other plans - The Other RMA", (Tel-Aviv: Dado Center for Interdisciplinary Military Studies, 2009), 10.

overveldende sterk. Denne tankegangen kan spores tilbake til 1920-tallet, da Ze'ev Jabotinsky etablerte ideen om en mur av avskrekking, som skulle være sterk nok til å overbevise araberstatene om at de ikke hadde noe annet alternativ enn å akseptere den jødiske staten. Dette er i ettertid blitt omtalt som *Iron wall* doktrinen – et strategisk imperativ for alle israelske ledere.¹⁴⁷

Men i motsetning til det relativt klare avskrekkingkonseptet i forhold til konvensjonell krigføring, har Israels konsept i forbindelse med lavintensitetskonflikter og andre former for asymmetrisk krigføring, vært noe mer uklart. Israel har riktig nok lovet massiv gjengjeldelse på angrep fra terroristorganisasjoner, men den andre Libanonkrigen viser at det i noen tilfeller har vært uklart for motparten hvor den ”røde linjen” gikk.¹⁴⁸

4.3.4 IDFs operative metode

Siden Israel har en liten befolkning, og ingen strategisk dybde å snakke om, leder dette i følge Diesen til en preferanse for forkjøpskrig, noe som igjen leder til sterk satsing på manøvertenkning. Dette er også ut fra økonomiske hensyn, da det er en stor kostnad å stå med hele styrken mobilisert. Hensikten med manøvermetoden er å påvirke motstanderens vilje til fortsatt strid. Metoden forutsetter at motstanderen er en rasjonell aktør, og at det eksisterer en ledelsesstruktur og organisasjon som gjør at denne aktøren gir opp ved opplevelse av nederlag og avmakt. Manøvermetoden kjennetegnes ved at høyt tempo og risikovillighet prioriteres foran tallmessig overlegenhet. Dette er en metode som IDF var svært gode på, og både Seksdagerskrigen, og etter hvert Yom Kippur krigen er overbevisende eksempel på Israels evne til klassisk manøverkrigføring.¹⁴⁹ Metoden ble i sin tid derfor et svært naturlig valg, siden det i følge Sharon ikke var noen andre steder i verden hvor en så tallmessig underlegen befolkning¹⁵⁰ levde midt imellom over 100 millioner fiendtlige mennesker. For å klare å overleve, måtte Israel være svært bevisst i valg av løsninger.¹⁵¹ En av grunnene til at IDF i sin tid lyktes så bra med denne metoden, var at hele det israelske samfunnet var et helt annet enn det man fant i de arabiske nabolandene. Men disse forskjellene har kanskje også ført til Israels

---

¹⁴⁷ Yehuda Avner, *The Prime Ministers: An intimate narrative of Israeli leadership*, (The Toby Press, 2010), 376-377.

¹⁴⁸ David Rodman, “Israel’s National Security Doctrine: An Introductory Overview”, i *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 5, No. 3, 71-86, (September 2001), 77.

¹⁴⁹ *FFOD*, 61; Diesen, intervju.

¹⁵⁰ Israels befolkningstall er i dag om lag 7.5 millioner.

¹⁵¹ Sharon og Chanoff, *Warrior*, 531.

feil i senere vurderinger, da denne annerledesheten også kan ha ført til at Israel har nedvurdert sine motstandere.¹⁵²

4.4 Et land med en hær eller en hær med et land?

Den sannsynlig mest omfattende undersøkelsen av militarisme, er utført av Alfred Vagts i studien *A History of Militarism*. I følge Vagts' definisjon av militarisme, her gjengitt av Hobson og Kristiansen, har militære institusjoner rasjonelle funksjoner når de benyttes i den hensikt å oppnå klart definerte politiske og militære målsettinger. Irrasjonelle funksjoner kjennetegnes i hovedsak av ubegrenset ekspansjonstrang både i krigs- og fredstid, med hensyn til militære verdier og vurderinger. Det irrasjonelle trekket ved militarismen kan her sammenlignes med imperialismen. Militarisme kan dermed fungere som et samlebegrep for alt som avviker fra rasjonell norm for militær maktbruk og sivilmilitære relasjoner i et moderne samfunn. Vagts benyttet også begrepet sivilisme, som ikke må forveksles med pasifisme. Innenfor dette begrepet er det i følge Vagt plass til en militærmakt med rasjonelle målsetninger under demokratisk kontroll. Den uønskede militarismen oppstår når den militære ledelse ikke underordner seg den politiske, altså når militærmakten opphører å være et instrument i myndighetenes hender.¹⁵³

I følge El-Gendy skal Yigal Alon (stedfortredende statsminister i Israel mellom 1967 og 1974) ha uttrykt at med bakgrunn i IDFs doktrinmessige prinsippene, har Israel antatt konseptet som en militærstat. Valget av militærstatkonseptet er et direkte resultat av Israels sikkerhetsdoktrine, men det har også hjulpet Israel i å oppnå det strategiske målet å bli den sterkeste militærmakten i regionen. El-Gendy mener videre at militæret påvirker politiske beslutningsprosesser gjennom IDFs doktriner og operasjonelle kontroll, som kan innskrenke handlingsrommet til politiske ledere. Dette gjelder for eksempel Israels doktrine for forkjøpsangrep, og den utstrakte muligheten offiserer er gitt i forhold til å bruke skjønn. Han hevder videre at til og med på relativt lavt nivå, blir militære sjefer gitt rom for manøver, noe som kan skape uønskede situasjoner for den sivile ledelsen. Men El-Gendy påpeker også i rettferdighetens navn, at det finnes tilfeller der militærmaktens anbefalinger ikke alltid er de mest militaristiske. Dette skal ha vært spesielt synlig under Benjamin Netanyahus forrige periode som statsminister (1996-1999), da høyere offiserer i IDF ved mer enn en anledning

---

¹⁵² Diesen, intervju; Palle Ydstebø, intervju (Oslo. Forsvarets stabsskole, 10.11.2010).

¹⁵³ Hobson og Kristiansen, "Militærmakt, krig og historie", 8, 10.

skal ha avvist forslag om aggressive handlinger mot palestinerne, som kom fra det politiske nivået, og da spesielt fra statsministeren.¹⁵⁴

Ben Meir er av den oppfatning at sivile myndigheter tar kontroll hvis de vil. De militære styrkene vil riktignok alltid gripe inn dersom det oppstår et vakuum i det israelske samfunnet, men dette vet de sivile myndighetene, og de utnytter seg også av det. I følge Ben Meir lar de sivile myndighetene i mange tilfeller IDF ordne opp, slik at det også er forsvaret som blir holdt ansvarlig hvis noe går galt. Han ramser videre opp flere eksempler på viktige hendelser der politikerne har tatt kontrollen, og holdt de militære helt utenfor eller unnlatt å følge deres råd. Det første eksempelet er Oslo-prosessen, der forsvarssjefen skal ha blitt holdt helt utenfor. Det samme gjelder i forbindelse med fredsavtalen med Egypt, da de militære også skal ha vært holdt utenfor. Et annet eksempel er da IDF trakk seg ut av Libanon i 2000, hvor de militære var informert, men beslutning ble ensidig tatt av statsminister Barak, mot de militæres anbefalinger. Det samme skal ha vært tilfelle ved uttrekningen fra Gaza i 2005, også dette mot de militæres råd.¹⁵⁵

I sin studie av militarisme i Israel, finner Kimmerling spor etter det han kaller kulturell militarisme. Dette handler i korte trekk om militærparader og slagord, og er i hovedsak knyttet til de tidligste periodene etter at staten Israel ble etablert, det vil si omkring 1950 og 1960-tallet. En annen militarismedimensjon er den kognitive militarismen (sivilismen i Vagts definisjon), og i følge Kimmerling utgjør Israel et klart eksempel på dette fenomenet. For selv om den politiske kulturen i Israel varierer fra periode til periode, er det noen deler av kjernen i samfunnet som synes å være uforanderlige. Dette er den avgjørende rollen militærtjenesten spiller, og hvordan hele samfunnet orienterer seg mot en konstant forberedelse på krig, og et sterkt fokus på nasjonens sikkerhet. Dette ser uansett ikke ut til å oppfattes som noe negativt, siden det kan se ut til at militærmaktens inngripen i den sivile sfære oppfattes som en positiv innblanding, selv om man kan hevde at de militære utvider sin tiltenkte rolle.¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ I originalteksten til El-Gendy bruker han begrepet "first-strike preemptive doctrine", og det forutsettes her at det menes forkjøpsangrep. El-Gendy, *The Process of Israeli Decision-Making* 63, 91-93.

¹⁵⁵ Ben Meir, intervju.

¹⁵⁶ Baruch Kimmerling, "Patterns of Militarism in Israel", i *European Journal of Sociology*, 34, 196-223 (1993), http://faculty.washington.edu/migdal/SIS150/Reading150/Kimmerling_Patterns.pdf (oppsøkt 14.02.2011), 197, 203, 207, 219.

5 Militær profesjon og samfunn

Primært skal militærmakten dekke et funksjonelt behov for beskyttelse, men som det allerede er nevnt i kapittel 3, formes militærmakten også av tradisjoner og institusjonelle faktorer. Den politiske kontrollen over militærmakten balanseres mot profesjonell autonomi, faktorer som fremmer eller hindrer militær transformasjon, og ulike gruppers integrering i militærstyrkene.

IDF har siden starten fungert som en smeltedigel, både språklig og kulturelt. Frem til 1970-tallet var det stort fokus på opplæring i hebraisk samt jødisk kultur og tradisjon, da førstegenerasjons innvandrere krevde mye for å kunne integreres i det israelske samfunnet. Men etter at de største immigrasjonsbølgene fra det tidligere Sovjetunionen har dabbet av, er behovet for fokus på det språklige blitt noe redusert. Språknivået til de vernepliktige testes nå på sesjon, i likhet med tester i fysisk, intelligens, vurdering for offiserskurs osv. I forhold til etiopiske jøder viste det seg å være en betydelig kulturell kløft, i tillegg til at disse ofte hadde en total mangel på utdanning. På 1950-tallet påla derfor Ben-Gurion IDF å gi personell uten grunnskole en utdanning de siste seks månedene av tjenesten, for å få dem opp på et akseptabelt nivå. Tidligere forsvarssjef Rafuel Eitan (1978-83) viste også engasjement i forhold til ulike gruppers integreringsbehov. Han fokuserte på vanskeligstilte ungdommer, og var opptatt av å gi dem en ny start. Hans engasjement resulterte i et seksmåneders program kalt *Naharei Rafuel* (Rafuels barn). I dag finnes det et program i forsvaret som gir tilsvarende nivå som høyskole. I tillegg kjører IDF og det hebraiske universitetet Talpiot-programmet sammen. Dette prosjektet anses som svært vellykket, og har pågått i 20 år. Kandidatene på dette programmet går tre år på skole og har så fem års pliktjeneste, og det rekrutteres særlig til forskning og etterretning.¹⁵⁷

5.1 Militær profesjons rasjonale og dimensjoner

I IDF ligger den militære profesjonens rasjonale i å forsvare Israels eksistens og uavhengighet, og å forhindre alle fiendtlige forsøk på å forstyrre den normale livsførselen i Israel.¹⁵⁸ For å kunne oppfylle sitt rasjonale, blir kjernen i den militære profesjon knyttet til evnen til å gjennomføre operasjoner. Dette krever et visst sett av verdier og holdninger, som

---

¹⁵⁷ Ben Meir, intervju.

¹⁵⁸ IDF, "Ethics", 1.

kan deles inn i en fysisk, en intellektuell, og en moralsk dimensjon.¹⁵⁹ I dette kapittelet vil fokuset legges på den intellektuelle og moralske dimensjonen, og ikke i noen nevneverdig grad på den fysiske.

5.1.1 Den fysiske dimensjonen

Den fysiske dimensjonen er knyttet til at strid i hovedsak er en fysisk handling, og omfatter blant annet stridstekniske ferdigheter som kreves for å løse de pålagte oppgavene. Herunder regnes også betydningen av fysisk krevende miljøer, med påkjenninger i form av stress og mangel på vann, mat og søvn. Den fysiske dimensjonen setter nivået for ferdighetstrening, og behovet for god fysisk form.¹⁶⁰

5.1.2 Den intellektuelle dimensjonen

I følge Clausewitz er krig er usikkerhetens verden. Tre fjerdedeler av de faktorer man baserer beslutninger og handlinger på i krig, er omgitt av usikkerhet i større eller mindre grad. Det kreves vurderingsevne, dømmekraft og dyktig intellekt for å identifisere det rette situasjonsbildet.¹⁶¹ Den intellektuelle dimensjonen er knyttet til de kunnskaper som kreves for å løse pålagte oppgaver og gjennomføre militære operasjoner. På strategisk nivå vil dette kunne omfatte evnen til å se den større helheten, og integrere aktuelle virkemidler for å oppnå ønskede effekter og politiske målsettinger. På operasjonelt og taktisk nivå vil det blant annet innebære utvikling av en profesjonskultur med felles forståelse for oppgavene som skal løses, noe som anses som en forutsetning for at militære styrker skal lykkes i sine oppdrag.¹⁶²

IDFs offiserer har aldri vært intellektuelle soldater, eller *Military Intellectuals* i Janowitz' terminologi. De har i stedet vært praktiske soldater, som baserer seg på erfaring, intuisjon, fleksibilitet, fantasi, initiativ og dristighet. Militærhistorie og militærteori blir studert også i israelske militærakademier og fakulteter, men har ikke blitt regnet for å gi noe direkte praktisk utbytte. I følge Cohen leser heller ikke israelske offiserer nevneverdig mye engelsk.

---

¹⁵⁹ FFOD, 157.

¹⁶⁰ FFOD, 158.

¹⁶¹ Clausewitz sitert i FFOD, 132.

¹⁶² FFOD, 7, 157-158.

Manualer og læringsmidler som ikke er på hebraisk, har derfor en tendens til å bli oversatt, noe som reduserer det akademiske tilfanget betraktelig.¹⁶³

IDF-offiserenes ikke-intellektuelle tilnærming har fungert fint i mange år. Men siden 1982 har ikke Israel hatt noen erfaring med å føre krig eller storskala operasjoner, siden det meste av IDFs aktivitet har vært av politisk karakter i de palestinske områdene, noe som følgelig har redusert den erfaringsbanken som offiserene tidligere kunne inneha. I tillegg har det i de senere år også foregått en prosess som Kober omtaler som en overfladisk intellektualisering, hvor IDF har hatt en tendens til å imitere amerikansk militær tenkning i en absorberende, heller enn en konkurrerende form. Et resultat av denne prosessen er en svekkelse i forpliktelsen til en av hjørnesteinene i Israels tradisjonelle forsvarsdoktrine – en avgjørende militær seier.¹⁶⁴

IDFs Operational Doctrine Research Institute, som hadde stor innflytelse på treningen av offiserskorpset før den andre Libanon-krigen, trodde at dybdestudier av ikke-militære postmoderne teorier ville gi høyere offiserer de nødvendige redskapene for å håndtere de komplekse og omskiftende realitetene i en krig. Klassiske militære tenkere ble ikke annet enn navn, sitert en gang i blant, men ikke lest eller grundig studert. I en rapport for 2006 peker også Riksrevisjonen på visse hull i offiserskorpsets utdannings- og treningsprosess, som for eksempel mangel på tilfredsstillende kunnskap på brigade og divisjonsnivå, mangel på tilstrekkelig dyktighet og erfaring blant militære instruktører på *National Defense College*, og en forkjærlighet blant høyere offiserer til å delta på akademiske program som gir dem med ferdigheter innenfor ledelse, i stedet for militær- og sikkerhetskunnskap relevant for deres yrke. I følge rapporten var de fleste høyere offiserer ikke en gang uteksaminert ved *National Defense College*.¹⁶⁵

Siden den andre Libanonkrigen har det vært en merkbar forbedring i forhold til trening av høyere offiserer. Det har blitt gitt ut en ordre som sier at ingen offiser kan bli forfremmet til oberstløytnant, uten å ha tatt kurs på *The Command and Staff College*. Dette kravet var også gjeldende før, men man ser nå til at det faktisk blir fulgt. Men IDF har enda ikke klart å gjøre studier på *The National Security College* obligatorisk for de som er utpekt til å bli generaler. I følge Riksrevisjonens rapport for 2006, var det kun 18 prosent av generalene, 32 prosent av

---

¹⁶³ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 31; Gazit, intervju; Cohen, intervju.

¹⁶⁴ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 31.

¹⁶⁵ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 3, 31-32.

brigadegeneralene, og 24 prosent av oberstene som har tatt en avsluttende eksamen ved The National Security College.¹⁶⁶

I de senere år har også IDF's doktrinedirektorat vært veldig aktive i forhold til å distribuere doktrinelt materiale til militære sjefer på regiments- og brigadenivå, og sjefer på disse nivåene har fått obligatoriske leselister. Under Ashkenazis periode som forsvarssjef, har det i tillegg vært lagt større vekt på å trene offiserene i krigens regler og internasjonal lov, som en del av offiserskursene på kompani-, bataljons-, og brigadenivå. Kober hevder også at IDF og det israelske Utenriksdepartementet har samarbeidet tett med andre lands regjeringer og internasjonale organisasjoner for å forsikre seg om lovgydigheten i IDF's operasjoner.¹⁶⁷

Men til tross for forbedringer i militære sjefers utdanning under Ashkenazis periode som forsvarssjef, ser det ut til at verken Ashkenazi eller Riksrevisoren har vært klar over at militære spørsmål i følge Kober nærmest ikke blir studert på *National Defense College*. Så selv om flere høyere offiserer hadde tatt eksamen, mener Kober at det sannsynligvis ikke ville hatt noen betydning for forståelsen av det militære feltet. Kober hevder i tillegg at Ashkenazi sender ut motstridende signaler i forbindelse med militære sjefers utdanning. I en reaksjon på en rapport fra Knessets utenriks- og forsvarskomite i 2007, som påpekte hull på dette feltet, erklærte Ashkenazi at han anså sjefers utdanning som så elementær at viktigheten var helt åpenbar. Han gjorde også oppmerksom på flere tiltak som allerede var igangsatt for å utbedre dette området. Men samtidig har han i stillingen som sjef for den høyere militære utdannelsen, plassert en offiser som kontinuerlig uttaler seg på en måte som er ikke i overensstemmelse med en seriøs profesjonell utdanning. Generalmajor Gershon HaCohen skal blant annet på slutten av 2007, ha erklært offentlig at han ikke så noen nytte i å studere militærteori og historie. For det er med krig som med kjærlighet, inntil man personlig erfarer det, kan man ikke fullt ut forstå hva det handler om.¹⁶⁸

På sommeren i 1950 skrev Ben-Gurion en innledning til en samling med taler som skulle utgis av IDF's forlag. Han konkluderte med å si at den farligste fienden for Israels sikkerhet er den intellektuelle tregheten til dem som er ansvarlig for den. Dette som Ben-Gurion omtalte som den enkle men grunnleggende sannheten, ser fremdeles ut til å være gyldig.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 46.

¹⁶⁷ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 2.

¹⁶⁸ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 3.

¹⁶⁹ Cohen, *Supreme Command*, 172.

5.1.3 Den moralske dimensjonen

Den moralske dimensjonen er knyttet til ideen om at strid er en kamp mellom viljer, og at de som i sterkest grad klarer å fastholde sin vilje, vil oppnå sitt mål. Inn under denne dimensjonen faller også verdigrunnlaget, som består av de verdier og den kodeks som styrer profesjonsutøvelsen og det militære personellets holdninger, og den etiske forankringen som skal være til hjelp for å handle riktig i krevende situasjoner.¹⁷⁰

IDFs etiske kodeks, *Ruach Tzahal*, bygger på fire kilder: 1) IDF's tradisjon og militære arv som det israelske forsvaret, 2) tradisjonen til den israelske staten, dets demokratiske prinsipper, lover, og institusjoner, 3) tradisjonen til det jødiske folket gjennom hele dets historie, og 4) universelle moralske verdier basert på menneskelig verdighet og verdien av menneskeliv.¹⁷¹ *Ruach Tzahal* er et relativt nytt sett med etiske regler, og kom som et resultat av at daværende forsvarssjef, generalløytnant Dan Shomron, i 1991 identifiserte behovet for nye retningslinjer for soldatenes oppførsel i forbindelse med opprørsbekjempelse. *Ruach Tzahal* ble offentliggjort i 1995, og umiddelbart distribuert til hele IDF. Men dokumentet som ble fremlagt gikk lenger enn Shomron opprinnelig hadde tenkt seg, og var svært omfattende. Det vide feltet som dokumentet forsøkte å dekke, er i følge Cohen sannsynligvis en av årsakene til at det ikke ble presist nok til sitt bruk. *Ruach Tzahal* ble derfor revidert i 2000, og den nye utgaven ble godkjent av generalstaben året etter.¹⁷²

Hver soldat i IDF får nå utlevert en utgave av den etiske kodeksen i lommeformat. Videre har generalstaben beordret militære sjefer til å delta i ukentlige diskusjoner om de etiske retningslinjene, og om hvilke tiltak som er iverksatt for å implementere disse i engasjementsreglene som utgis i forkant av operasjoner. Men i følge Cohen fungerer dette fremdeles ikke helt etter hensikten. Høyere offiserer i de palestinske områdene innrømmer at deres kontroll med de menige er dårlig på det etiske feltet, og soldatene sier at nivåene over bataljonssjef ikke vet hva som faktisk skjer på bakken.¹⁷³ Cohen mener at til tross for det noe begrensede regelverket før *Ruach Tzahal*, oppførte stort sett de fleste IDF soldater seg sivilisert, behandlet krigsfanger human, og hadde respekt for sivile palestinere liv og eiendom. Bortsett fra noen enkeltepisoder, var dette den generelle situasjonen i perioden fra

---

¹⁷⁰ FFOD, 157-158.

¹⁷¹ IDF, "Ethics", 1.

¹⁷² Cohen, *Israel and its Army*, 137, 153.

¹⁷³ Cohen, *Israel and its Army*, 154.

våpenhvilen i 1949 og helt frem til den første Libanonkrigen i 1982. En periode der IDF i hovedsak beskjeftiget med konvensjonell krigføring.¹⁷⁴

IDFs engasjementsregler

Den moralske dimensjonen kan også knyttes til engasjementsregler (vanligvis omtalt som ROE - Rules of engagement). Dette er direktiver som angir handlingsrommet for militære styrkers maktbruk. Det har ikke vært mulig å få tilgang til israelske ROE, noe som heller ikke var forventet. Det er ikke normalt at man deler denne informasjonen helt ukritisk med utenforstående, da den kan brukes mot styrkene. Det man generelt kan si, er at ROE normalt ikke vil begrense retten til selvforsvar. Enkeltindivider og avdelinger har rett til å forsvare seg mot en angriper eller et umiddelbart forestående angrep. Dette styres av folkerettslige prinsipper og nasjonale lover. Selvforsvar er regnet som bruk av nødvendig og proporsjonal makt, også dødelig makt, for å beskytte seg.¹⁷⁵

Det utvikles normalt et nytt sett med ROE for hver operasjon, en prosedyre som i følge både Cohen og Leibowitz også er gjeldende i IDF.¹⁷⁶ Men i dagens operasjonsmiljøer¹⁷⁷ vil det ofte oppstå situasjoner hvor engasjementsregler og forhåndsdefinerte prosedyrer kan være utilstrekkelige. Da må den enkelte bruke sin personlige dømmekraft, og viktigheten av at den enkelte har god situasjonsforståelse og er kjent med de overordnede målsettingene for en operasjon kommer til syne.

5.1.4 Problematisk militær praksis

Krig er ikke bare staters anliggende men også enhver soldat og offisers personlige anliggende. Det handler om beskyttelse av seg selv og sine familier, om hat og aggresjon, om hevn, om personlig motivasjon, og om selvforsvar i kampens hete.¹⁷⁸ Dette fikk også Begin innsyn i, under et styrkebesøk han avla hos reservister i 1980. Begin åpnet besøket med å si at IDF følger jødisk, etisk kodeks i krig, også under gjennomføring av operasjoner mot PLOs

---

¹⁷⁴ Cohen, *Israel and its Army*, 139.

¹⁷⁵ *FFOD*, 37-38.

¹⁷⁶ Leibowitz, intervju; Cohen, *Israel and its Army*, 154.

¹⁷⁷ Operasjonsmiljøet er alt som omgir en militær operasjon, dvs. fysisk miljø som for eksempel geografi, klima og infrastruktur, og aktører som kan være fiendtlige styrker, sivile organisasjoner, enkeltaktører, lokalbefolkning, representanter fra media osv. *FFOD*, 39.

¹⁷⁸ Leif Edward Ottesen Kennair, "Hvorfor kriger mennesker: Et evolusjonspsykologisk perspektiv?" i *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*, red. av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmø, 43-60, (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005), 54.

terrorister. Det ble så diskutert hvilke vanskelige valg man som soldat noen ganger måtte ta, der det kunne ende opp med at siviles rettigheter ble satt til side til fordel for soldatenes sikkerhet, ofte regulert i en stående ordre. Eksemplet som ble gitt av en reservist på stedet, var forbudet for stridsvognspersonell å forlate vognen under noen omstendigheter i mulig fiendtlige omgivelser. Begrunnelsen for forbudet var erfaringen med at man ble beskytt hvis man gikk ut av vognen. Dette førte til at stridsvognspersonell kjørte over det som kom i deres vei, i stedet for å gå ut av vognen for å forsikre seg om at ikke noen eller noe kom unødig til skade. Når soldatene attpåtil var slitne etter altfor lite søvn, og avdelingen nylig hadde tatt tap, var det i følge reservisten vanskelig å holde fokus på etiske retningslinjer. Begin var enig i at dette ikke var en enkel problemstilling. Men uten å kunne gi noe mer svar på hvordan man skulle opptre, holdt han en tale om fiendens metoder, og avsluttet besøket med å gjenta at IDF har en tradisjon for humanitet, til tross for at de sloss mot en fiende som ikke kjenner noen humanitet. IDF forsvarte etter Begins oppfatning en sak som var moralsk og rettferdig, og ville ved hjelp av Den allmektige beseire de som søkte å ødelegge Israel. Begin var troende og svært opptatt av jødisk kultur, det er derfor grunn til å tro at han var overbevist om at også soldatene i de israelske styrkene følte det på samme måte, og handlet i tråd med dette.¹⁷⁹

Et eksempel på problematisk militære praksis fra nyere tid, er også knyttet til konflikten med palestinerne, og dekker det som faller inn under begrepet ”nabopraksis”. Sjefen for Sørkommandoen, generalmajor Yoav Galant, avskjediget en kompanisjef i Givatibrigaden, etter at en palestinsk tenåringsjente ble utsatt for et skyteuhell under en operasjon på den nordlige Gazastripen. I tillegg fikk sjefen for Givatibrigaden en advarsel. Soldaten som skjøt den palestinske jenten hevdet at han trodde at hun var en terrorist, og åpnet ild da hun gikk mot en klynge av hus hvor det var antatt at noen terrormistenkte personer gjemte seg. I følge etterforskningen, hadde de militære sjefene på stedet unnlatt å informere soldatene om at jenten hadde fått i oppdrag fra IDF å overbringe en advarsel til de mistenkte personene, som gikk ut på at hvis de ikke overga seg, ville husene bli sprengt over hodene på dem. Jenten ble alvorlig skadet under denne hendelsen. Men hun fikk behandling i Israel, og ble etter hvert i god nok form til å returnere til familien sin på Gaza. I undersøkelsen av saken, ble kompanisjefen funnet skyldig i å ha unnlatt å gi sine soldater klare instruksjoner for når de kunne åpne ild. Undersøkelsen viste også at det opprinnelig var jentens mor som hadde sagt seg villig til å overbringe meldingen til de mistenkte, men at hun hadde sendt sin datter i

---

¹⁷⁹ Avner, *The Prime Ministers*, 527-529.

stedet. Dette førte uansett ikke til noen formildende omstendigheter for kompanisjefen. De militære etterforskerne anså saken som alvorlig og i uoverensstemmelse med IDF's ånd, da en av de groveste feilene var det umoralske i å ville sende kvinnen inn i bygningene.¹⁸⁰ Her kunne man lett ha fortsatt med å utdype flere andre problematiske militære praksiser, som for eksempel *Targeting*, men det anses ikke som hensiktsmessig, da de allerede nevnte eksemplene bør være tilstrekkelig til å illustrere eksistensen av denne problematikken.

Årsaken til at det i denne oppgaven er valgt å ta med noen eksempler på problematisk militær praksis, hvor fokuset kanskje er mer på det etiske og ikke nødvendigvis på doktriner, er at denne type oppførsel ofte har sitt utspring et sted. Riktig nok er det dessverre ikke slik at noen nasjon i noen konflikt er beskyttet mot at enkelte av deres styrker begår krigsforbrytelser, eller at enkeltindivider handler på tvers av kulturelt gitte spilleregler i noen kontekster. Men rapporter fra krig har vist at under kommando av høyere befal skyter soldater på antatte fiender, mens tendensen til å bombe med hensikt er større når det ikke er gitt en direkte ordre, eller når soldatene ikke blir observert av militære autoritetspersoner. Selv soldater i krig kan ha en uvilje mot å ta liv, og det er derfor ofte avgjørende at det enten blir gitt direkte ordrer, eller at det blir ledet ved eksempel, for at slike handlinger skal finne sted. Men når mennesker først fritas for ansvar ved at andre har kommandoen, kan de bli i stand til å utføre temmelig aggressive handlinger. En medvirkende faktor kan også være at man i en militær organisasjon ofte blir beskyttet fra offentligheten. Sharon hevdet i sin selvbiografi at som offiser i IDF, ble ens person og handlinger selvfølgelig konstant bedømt internt, men alle offiserer var beskyttet mot offentligheten. Dette er ikke et israelsk fenomen, men noe som kan skje overalt. Dersom de nødvendige vilkårene foreligger, kan de fleste mennesker forvandles til overgripere. Det er derfor viktig at de høyere nivåene forstår sammenhengen mellom ansvar, individ, gruppe og lederskap, når de søker å virkeliggjøre sin politikk.¹⁸¹

Ashkenazi har i sin tid som forsvarssjef forsøkt å ta grep om både utdanning og moralsk oppførsel i IDF. Det sistnevnte ble tydelig ved avskjedigelsen av to framtrepende brigadegeneraler som ikke hadde opptrådt slik man forventet av offiserer på det nivået.¹⁸² Det

---

¹⁸⁰ Hanan Greenberg, *IDF officer dismissed over Gaza shooting*, ynetnews, 06.08.2007, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3434252,00.html> (oppsøkt 02.04.2011).

¹⁸¹ Kennair, "Hvorfor kriger mennesker", 55; Christian Moldjord og Are Holen, "Aggresjon og militær atferd", i *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*, red. av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmø, 113-130, (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005), 121-122; Sharon og Chanoff, *Warrior*, 277.

¹⁸² Brigadegeneral Imad Fares ble avskjediget etter å ha forfalsket en rapport, og å ha brutt militære regler i forbindelse med en mindre trafikkulykke, der hans kone kjørte et militært kjøretøy, noe som ikke er tillat.

er også gjort endringer for å bedre IDF's omdømme utad, i forbindelse med gjennomføring av operasjoner. I følge Leibowitz ble det for eksempel gjort anstrengelser fra IDF sin side, i forhold til å finne måter å varsle sivile i forkant av aksjoner under Gazaoperasjonen. Behovet for denne type varsling ble identifisert, siden Hamas kopierer Hezbollahs taktikk med å gjemme raketter i tett befolkede områder. Metoder som skal ha vært benyttet er: a) å ringe til terroristers naboer, slik at naboene kan komme seg unna eller gå i dekning, b) varsle i lokale medier, c) løpesedler, og d) ”knock on the roof”. Metodene hver for seg fungerer ikke alltid tilstrekkelig, men kombinasjonen av alt dette er effektivt. Problemet er at det setter egne soldater i langt større fare, siden man til en viss grad forteller motstanderen hva man skal gjøre.¹⁸³

Men IDF tok sine forhåndsregler for å beskytte sine styrker. Det var liten grad av individuell soldatfrihet under operasjonen,¹⁸⁴ og i følge Rapaport innledet IDF Operasjon Cast Lead ved at 60 kamphelikopter angrep mål i tett befolkede områder. Noe som i ettertid fått ett av medlemmene i Winogradkommisjonen, generalmajor (res.) Menachem Einan, til å stille spørsmål ved det han oppfattet som unødig aggressiv bruk av våpen. Han skal ha bemerket at så omfattende sikkerhetsmarginer for egne styrker på bekostning av sivile, var noe som ikke eksisterte i tidligere tider.¹⁸⁵ Men i en asymmetrisk konflikt, er det i følge Diesen en lavere toleranse for feil, noe som også ble synlig ved at de militære styrkene tok seg bedre tid under fremrykningen. Dette medførte også bedre kontroll med styrkene, og bedre muligheter for den militære ledelsen og politikerne til å følge med på utviklingen.¹⁸⁶ Gazaoperasjonen har i ettertid blitt ansett som en suksess, siden det ble en reduksjon i antall raketter som ble skutt mot Israel.¹⁸⁷

Ett av de siste offentlig kjente grepene Ashkenazi har tatt innenfor det etiske aspektet, var at han sendte et brev til alle IDF-sjefer den 3. november 2010. I dette brevet uttrykte han sine tanker rundt etikk, i forbindelse med en rekke hendelser under militære operasjoner, som hadde ført til etterforskning og rettssaker mot både soldater og offiserer. Forsvarssjefen ga alle IDF's sjefer i oppdrag å lese dette brevet opp for enhver soldat i IDF. Brevet starter med en påminnelse om at IDF har en juridisk og moralsk plikt til å etterforske en hver klage på

Brigadegeneral Moshe Tamir ble avskjediget etter å ha forsøkt å dekke over en trafikkulykke med en militær ATV kjørt av hans sønn.

¹⁸³ Leibowitz, intervju.

¹⁸⁴ Palle Ydstebø, intervju (Oslo, Forsvarets Stabsskole: 01.11.2010).

¹⁸⁵ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 52.

¹⁸⁶ Diesen, intervju.

¹⁸⁷ Leibowitz, intervju.

uriktig oppførsel av deres personell. Dette ble i følge forsvarssjefen også gjort med de hundrevis av klager på IDF-personnellets oppførsel – herunder også påstander om krigsforbrytelser – som kom i forbindelse med *Operasjon Cast Lead* (Gaza 2008-2009). Han skriver videre at dette ble gjort på IDFs initiativ, og for deres egen del, slik det kreves i IDFs etiske kodeks. Generelt er den korrekte handlemåten at disse sakene blir løst innenfor den militære konteksten. Generaladvokaten blir bare involvert når avhørene er ferdige, eller når de interne prosessene i forbindelse med dette ikke er riktig utført. Ashkenazi mente videre at for en som kjenner IDFs soldater og de verdier som de står for, var det ingen overraskelse at storparten av anklagene ble funnet å være grunnløse. De militære styrkene hadde utført operasjonene innenfor de rammer som staten ga dem. Men han påpeker videre at IDF ikke er fritatt fra en grundig behandling av de tilfellene hvor militære ordre ikke var fulgt, og IDFs etiske kodeks var oversett. Dette er ikke bare en plikt, men også i en hver soldats og sjefs interesse. Hvis man automatisk gir immunitet til enhver handling kun fordi den har funnet sted i kamp, vil man ikke klare å møte IDFs forventninger, eller holde fast ved de verdiene man har blitt ledet av gjennom generasjoner med kamp. I tre tilfeller – tyveri og bruk av kredittkort, benyttelse av et ni år gammelt barn til å åpne bager med ukjent innhold, og beskyldninger om å ha skutt på sivile med forsett – har generaladvokaten gitt ordre om å ta ut siktelsler, på grunn av svært ureglementær oppførsel av de aktuelle soldatene. Disse enkeltstående hendelsene demonstrerer i følge Ashkenazi IDFs moralske styrke, og forsvarets evne til å følge loven og holde fast ved IDFs verdier til en hver tid, selv om man møter en motstander som ser bort fra alle lover og etiske standarder.¹⁸⁸

---

¹⁸⁸ *Israel Defense Force*, “IDF Chief of the General Staff Sent Every IDF Commander a Letter”, 04.11.2010, <http://dover.idf.il/IDF/English/News/today/10/11/0403.htm> (oppsøkt 02.04.2011).

6 Endringer i det operasjonelle landskapet

Siden 1948 har Israels krigskonsept vært hurtighet og bevegelighet. Seksdagerskrigen i 1967 og Yom Kippur krigen i 1973 er gode eksempler på dette. Men situasjonen i Libanon opp mot 1990-tallet og de to palestinske Intifadaene, fjernet IDF fra en konvensjonell krigføring og over på lavintensitetskonflikter (LIC¹⁸⁹). LIC hadde frem til midten av 1990-tallet ikke blitt fokusert på eller sett på som interessant, og IDF var heller ikke noe gode i håndtering av LIC i Libanon. Men nå ble IDF ganske enkelt ikke lenger kvitt problemene ved hjelp av en hurtig manøver og overlegen ildkraft. Så soldatene ble etter hvert trent i LIC, selv om hyppighet og kvalitet på treningen var svært variabel. LIC-bølgen kom uansett, og den tok bort fokus fra konvensjonell krigføring. IDF ble nå i stor grad et redskap for Shabak. Denne utviklingen førte til at IDFs kontinuitet i forhold til den tradisjonelle kunnskapen om krigføring ble brutt på slutten av 1990-tallet, og generalstaben var for første gang uten offiserer med erfaring fra konvensjonell, storskala krigføring. Staben var nå dominert av personell fra luftstyrker, spesialstyrker og tekniske enheter, og øvelser på brigadenivå fant sjelden sted.¹⁹⁰

6.1 Israel og RMA

Som allerede nevnt, er teknologi generelt ansett som en sentral kontekstuell betingelse for militærmakt, både på strategiske og taktisk nivå, og den teknologiske utviklingen på 1980- og 90 tallet ga nye muligheter i et militært perspektiv. Det som blir betegnet som RMA (Revolution in Military Affairs), åpnet for utvikling av våpensystemer med svært høy presisjon og lang rekkevidde, en sterkt forbedret evne til å finne og identifisere mål, samt til å forkorte den relative avstanden i tid og rom mellom sensor og effektor, noe som førte til at operasjonstempoet kunne økes. De mest kjente konseptene som ble videreutviklet fra denne tilnærmingen, var nettverksbasert forsvar (NBF) og effektbasert tilnærming til operasjoner (EBAO).¹⁹¹

---

¹⁸⁹ LIC kan defineres som politisk-militære kamper med hensikt å nå politiske, militære, sosiale, økonomiske eller psykologiske mål. De er ofte langvarige, og spenner over alt fra diplomatisk, økonomisk og psykologisk press til terrorisme, opprørsbevegelse og asymmetrisk krigføring. LIC er generelt begrenset til et spesifikt geografisk område, og er ofte karakterisert i begrensninger på våpen, taktikk og voldsnivå. *FFOD*, 27.

¹⁹⁰ Cohen, intervju; Ben Meir, intervju.

¹⁹¹ Trond Haande og Kjell Inge Bjerga, "Hybridkrig", Institutt for Forsvarsstudier, 02, (april 2011), 27.

RMA virket som svaret på Israels spesielle behov. Men den teknologiske utviklingen på midten av 1980-tallet, var i følge Cohen ad hoc preget og beveget seg autonomt innenfor de ulike forsvarsgrenene, uten noen overordnet ledelse eller kontroll fra generalstabene. De to hovedtrendene ble nå masse nye våpentyper og teknologisk utstyr, og IDF's forsøk på å utnytte seg av dette i enhver tenkelig situasjon. Dette fikk blant annet konsekvenser for strukturen, operasjonskonseptet og ledelsen i det israelske forsvaret i forkant av den andre Libanonkrigen.¹⁹²

6.2 Den første Libanon-krigen

I starten av Beginns periode som statsminister (1977-1983), snudde han Israels Libanon-doktrine på hodet, ved å åpne for at israelske styrker kunne bli direkte involvert i den libanesiske borgerkrigen.¹⁹³ Første gang IDF gikk inn i Libanon med substansielle styrker, var derfor i mars 1978. Foranledningen til den massive invasjonen var PLOs operasjoner mot Israel, som hadde utgangspunkt i Sør-Libanon. Men verken innsetting av UNIFIL-styrker eller IDF's tilstedeværelse satte en stopper for PLO, derfor iverksatte Israel en ny omfattende invasjon av Libanon i 1982. *Operasjon snø* ("Mivtsa Sheleg"), som også ble kalt *Peace for Gallilee*, hadde til hensikt å eliminere trusselen fra PLO, og resulterte i en tre år lang okkupasjon av Libanon helt nord til Beirut. I 1985 trakk de israelske styrkene seg tilbake til området sør for Litanielven i Sør-Libanon, og ble stående i dette området frem til sommeren 2000.¹⁹⁴

Under denne okkupasjonsperioden gjennomførte IDF i 1993 *Operasjon Accountability*, med flystyrker og artilleri som skjøt langtrekkende presisjonslevert ild mot Hezbollahs militære infrastruktur, uten at de klart å nøytralisere Hezbollahs kapasiteter. I april 1996 gjennomførte IDF enda en omfattende militær operasjon, *Operasjon Grapes of Wrath*, som svar på raketangrep fra Hezbollah, som hadde krevd 38 sivile liv i nordisraelske grenselandsbyer. Også denne operasjonen ble primært gjennomført ved hjelp av presisjonslevert ild, men nå ble også sivil infrastruktur beskyttet, uten at den ønskede effekten oppnådd.¹⁹⁵

---

¹⁹² Cohen, intervju.

¹⁹³ Avner, *The Prime Ministers*, 365.

¹⁹⁴ Haande og Bjerga, "Hybridkrig", 37-38.

¹⁹⁵ Cohen, *Israel and its Army*, 3; Cohen, intervju; Haande og Bjerga, "Hybridkrig", 38.

Libanonkampanjen i 1982 var den første krigen i Israels historie som førte til interne uoverensstemmelser av betydning. De vedvarende høye tapstallene, og den gjennomgående negative omtalen internasjonalt, medførte at Israel og IDF søkte etter nye løsninger for å ivareta sin sikkerhet. Erfaringer fra okkupasjonen av Sør-Libanon ble en viktig faktor for doktrineutviklingen i IDF. Bevisstheten om de høye menneskelige, ressursmessige, og omdømmemessige kostnader som ville følge av en ny okkupasjon av Sør-Libanon, har sannsynligvis hatt betydning for det israelske strategivalget sommeren 2006.¹⁹⁶

6.3 Effekten av Intifada

Høsten 2000 brøt den andre intifadaen ut, og IDF måtte igjen benytte store deler av sine stående styrker til vakthold, sikring og patruljering i de palestinske områdene. Dette hadde også vært situasjonen under utbruddet av den første Intifada i 1987.

Mange av IDFs svakheter som kom til syne under den andre Libanonkrigen, har sitt utspring i at IDF har benyttet store deler av sine styrker til politioppgaver i de palestinske områdene, helt siden utbruddet av den første Intifadaen i 1987. De etter hvert årelange militære, men likevel politilignende, stabiliseringsoperasjonene, har i følge en rekke analytikere hatt svært negative konsekvenser for IDFs konvensjonelle kapabiliteter. Det fremheves særlig at det ble avsatt for lite tid og ressurser til trening på avdelingenes primærmateriell, og på felles operativ innsats. Dette ble synlig på alle nivåer under krigen i 2006. Divisjons- og brigadesjefer hadde ikke tilstrekkelig kompetanse i forhold til å lede større komplekse manøveroperasjoner, samvirkesystemer på brigade-, bataljons-, og kompaninivå fungerte ikke tilfredsstillende, og stridsvogsmannskaper hadde knapt nok trent med sine vogner etter grunnutdanningen. Under en av generalstabens diskusjoner, skal minst to stabsmedlemmer (generalmajorene Yishai Bar og Yiftach Ron-Tal) ha advart om at beskjeftigelsen med oppdrag i de palestinske områdene har ført til at IDF har mistet sin manøvreringsevne og kapabilitet til å kjempe i berglendt terreng.¹⁹⁷ Dette er et synspunkt som også Ben Meir gir uttrykk for. Han er selv ute av de operatives rekker, men fortalte under intervjuet at hans sønn, som var stridsvogsmannskap, i løpet av sin reservetjeneste ikke hadde trent med stridsvogn, men kun utført vakt og patruljefunksjoner mot Gaza. I forkant av den andre Libanonkrigen var reservene både i følge Ben Meir og Cohen, ikke trent for konvensjonell

---

¹⁹⁶ Haande og Bjerga, "Hybridkrig", 39-40.

¹⁹⁷ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 14.

krigføring. De var påvirket av den nå irrelevante erfaringen de hadde fra de palestinske områdene. Her benyttet IDF for eksempel husene til lokalbefolkningen for å gi soldatene dekning for håndvåpen. Basert på denne erfaringen ble israelske soldater i Libanon beordret til å ta dekning på tilsvarende måte. Men i motsetning til de noe svakere utrustede aktørene i de palestinske områdene, benyttet Hezbollah sofistikerte panservernsystemer, med den konsekvensen at ni soldater ble drept og tretti skadet da Hezbollah ødela huset de søkte tilflukt i. Den manglende treningen ga seg også utslag i manglende utførelse av elementære prosedyrer hos stridsvognspersonell, som å kamuflere seg med røyk når de kom under angrep.¹⁹⁸ Det skal også ha blitt oppdaget at infanterisoldater ikke visste hvordan de skulle klatre inn i et helikopter på en ordentlig måte.¹⁹⁹ I tillegg hevder Kober at de omfattende stabiliseringsoperasjonene over tid har endret IDFs grunnleggende holdninger og egnethet til å gjennomføre høyintensive stridsoperasjoner. Årsaken til dette er at under oppdragsløsning i de palestinske områdene, har IDF kunnet tillate seg relativt lavt operasjonstempo og det har vært en redusert grad av risiko, siden motstanderen her var underlegen både i antall og materiell.²⁰⁰

Kober mener at denne type stabiliseringsoperasjoner har ført til det som best kan beskrives som Luttwaks *post-heroic-warfare* syndrom, som går ut på at få, eller kanskje ingen, oppdrag er så viktige at de kan rettferdiggjøre faren for høye tap av menneskeliv. Denne type krigføring er demografisk, sosialt og moralsk fundert, og er karakteristisk for vestlige demokratier som utfører ikke-eksistensielle kriger, hvor deres aksept for egne tap er relativt lav. Israel har utført sine ”limited confrontations” (IDF terminologi for LIC) i henhold til dette mønsteret siden Litanioperasjonen i 1978, mot motstandere som slåss på en mer ”heroisk” måte, klare til å ofre sine egne krigere og bestemt på å drepe så mange av motpartens sivile som mulig. Sjefer på ulike nivå i IDF opplevde ”syndromet” som en begrensing på deres handlefrihet, og resultatet på taktisk nivå ble at flere oppdrag under krigen måtte avlyses eller utsettes, slik at de israelske troppenes sikkerhet kunne optimaliseres.²⁰¹

Ett år etter utbruddet av Al-Aqsa Intifadaen, skal Hamas ha publisert en serie artikler som analyserte den strategiske betydningen ved bruk av selvmordsbombere. Artikkene påpeker at

---

¹⁹⁸ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 16; Ben Meir, intervju; Cohen intervju.

¹⁹⁹ Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 15.

²⁰⁰ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 14-15; Haande og Bjerga, ”Hybridkrig”, 40.

²⁰¹ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 1-8, 10-14; Haande og Bjerga, ”Hybridkrig”, 40-41.

bruken av selvmordsbombere ikke bare bidrar til en terrorbalanse med Israel, men også skaper fordeler for palestinerne. I disse artiklene hevdes det at Israel mangler offensive kapabiliteter og evne til avskrekking. Det hevdes videre at Israels teknologiske overlegenhet ikke kan overvinne palestinerne målbevissthet. Khaled Mashal definerte Hamas strategiske mål i konflikten som utmattelse, i den hensikt å få sionistene til å tvile på sin egen fremtid. I 2002 kom likevel et vendepunkt i Israels tilnærming til konflikten med palestinerne. Bølgen av terrorangrep på begynnelsen av året, presset Israel mot en større operasjon mot palestinerne, som endte med at IDF gjenvant kontrollen over Vestbredden, inkludert områder som var blitt avgitt i forbindelse med Oslo-avtalen i 1993. Operasjonen, kombinert med bygging av separasjonsbarrieren mot Vestbredden, førte til en betydelig reduksjon i bølgen av terror.²⁰²

6.4 Den andre Libanonkrigen

Den 12. juli 2006 ble en IDF-patrulje tatt i bakhold av Hezbollah på israelsk side av grensen til Libanon. To israelske soldater ble kidnappet og tre andre ble drept. Israel reagerte på Hezbollahs provokasjon med å innlede en storskala gjengjeldelsesaksjon, som utviklet seg til den krigen Israel offisielt omtaler som den andre Libanonkrigen.

Operasjon *True Promise* var å anse som en suksess for Hezbollah, men lederskapet ble overrasket over at kidnappingen av IDF-soldatene førte til krig, og Sheikh Hassan Nasrallah skal i ettertid ha innrømmet at han ikke ville ha beordret kidnappingen av de israelske soldater, hvis han hadde visst at Israels reaksjon skulle bli så sterk.²⁰³ Likevel var det akkurat dette Hezbollah hadde forberedt seg på. Forutsetningene som Hezbollah bygget sin styrkestruktur og sine forberedelser på ved en eventuell konflikt med Israel, var ”å vinne ved ikke å tape”. Dette er en variant av utmattelseskonseptet, som er basert på en dyp forståelse for Israels grunnleggende forestilling av militærvesen og sikkerhet. Hezbollah identifiserte Israels behov for en avgjørende seier i en kortvarig krig, og behøvde for sin egen del derfor kun å overleve. Hezbollah valgte å demonstrere sin overlevelsesevne ved å fortsette å avfyre en sperreild av raketter mot israelsk territorium, samtidig som deres hovedmål i bakkeoperasjonene var å forårsake så høyt tapsantall som mulig, og sinke IDFs fremdrift, i den hensikt å muliggjøre fortsatt avfyring av raketter mot Israel.²⁰⁴

---

²⁰² Brun, “While you’re busy making other plans”, 32.

²⁰³ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 13.

²⁰⁴ Itai Brun, “While you’re busy making other plans”, 35; Haande og Bjerga, ”Hybridkrig”, 33-34.

Fra Israels ståsted levde ikke kampanjen opp til forventningene. IDF oppnådde ikke den raske, overveldende og praktisk talt ublodige seieren som Israels daværende forsvarsjef, generalløytnant Dan Halutz, hadde forventet. Krigen som varte i 34 dager, ble skuffende langvarig og kostbar, selv om Hezbollah både var mannskapsmessig undertallige og våpenmessig underlegne. Til tross for et positivt strategisk utbytte av krigen, var den generelle oppfatning i Israel at krigen var en tapt mulighet. Dette hadde ikke noe å gjøre med de rene tapstallene, men heller det faktum at Israel med sine avanserte kapabiliteter ikke klarte å stoppe rakettenes som ble skutt mot nordre del av Israel. De israelske krigsmålene hadde vært urealistiske, og da de høye forventningene ikke ble innfridd, forsterket dette nederlagsfølelsen. Noen av målene var også utenfor Israels kontroll, da de baserte seg på utenlandske aktører, som den libanesiske regjeringen i forhold til deployering av den libanesiske hæren i Sør-Libanon, og FN i forbindelse med innsetting av en effektiv internasjonal styrke. Resultatet ble uansett at ved krigens slutt var fremdeles ikke Hezbollah nedkjempet. De om lag 4100 rakettenes som ble avfyrt mot Israel demonstrerte begrensningene i militærmakt, i tillegg til kompleksiteten i det Brun omtaler som *Other RMA* (O-RMA) utfordringen.²⁰⁵

Påstander om militære feilgrep og dårlig lederskap begynte å dukke opp i israelsk media allerede den andre uken av krigen, og ved krigens slutt hadde disse klagene vokst til en strøm av beskyldninger. Resultater på meningsmålinger viste at det israelske samfunnets tillit til IDF var sterkt synkende. For å gjenvinne tilliten i befolkningen, valgte statsminister Ehud Olmert å utnevne den pensjonerte høyesterettsdommeren Eliyahu Winograd til å lede en komité som skulle granske krigsledelsen. Forsvarsjefen ga også etter for presset, og etablerte i løpet av høsten og vinteren 2006 et førtitalls interne militærdømmestoler som skulle gjennomføre grundige undersøkelser av alle hendelser i forbindelse med krigen.²⁰⁶

I følge IDFs sjef for *The Manpower Branch*, generalmajor Elazar Stern, var en del av forklaringen på IDFs fiasko en oversensitivitet i forhold til tap (falne, sårede og savnede). Alle tap ble rapportert til forsvarssjefen, og ved en anledning ble et helt slag stanset på grunn av ett tap. Etter generalmajor Sterns mening, er det vanskelig å ta en beslutning om fremstøt, hvis en hel stat slutter å slåss når åtte soldater faller i kamp, siden man vet at beslutningen vil kreve flere soldatliv. Hvis sjefer på slagmarken blir utsatt for all slags inngripen i sine

---

²⁰⁵ Cohen, *Israel and its Army*, ix; Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 38; Brun, "While you're busy making other plans", 35. O-RMA vil defineres under eget kapittel senere i oppgaven.

²⁰⁶ Cohen, *Israel and its Army*, ix-x.

handlinger, og kritikk fra høyere nivå på grunn av risikoen som handlingen innebærer, vil det ha en påvirkning på dem. En undersøkelseskomité ledet av generalmajor (res.) Yoram Yair, kom frem til at militære sjefers ansvarsfølelse for sine soldaters liv, overskygget deres forpliktelser i forhold til å utføre oppdrag. For mens det ble gjort anstrengelser for å spare soldatenes liv, risikerte sivile livet i områdene bak frontlinjen. Forsvarssjef Halutz innrømmet at en ikke-taps tilnærming var blitt gjennomgående i israelsk militær tankegang, som et resultat av deres lange engasjement i forhold til terrorbekjempelse.²⁰⁷

Resultatene fra Winogradkomisjonens undersøkelser medvirket til en ytterligere forverring i det allerede dårlige forholdet mellom involverte parter på politiskstrategiske og militærstrategisk nivå, og førte blant annet til at forsvarsministeren Peretz måtte forlate sin post. Det fikk også store konsekvenser for personell internt i IDF, og forsvarssjef Halutz måtte til slutt gå av i februar 2007, etter å ha avskjediget en del av sine undergitte med lengst ansiennitet, inkludert én av de to områdesjefene for Libanon, samt offentlig utvekslet fornærmelser med flere generalmajorer. Halutz ble erstattet som forsvarssjef av general Gabi Ashkenazi. Ashkenazi var ansett som et produkt av god gammeldags IDF infanteriskole, og var allerede pensjonert fra tjenesten da krigen brøt ut. Han var derfor plettfri i denne sammenhengen.²⁰⁸

Forsvarssjef Ashkenazi startet umiddelbart et program for intensive militære reformer, blant annet med et *back-to-basics* prosjekt, hvor IDF-avdelinger som ikke hadde trent sammen på lang tid, nå fikk et hardt øvelsesprogram, og nye operative enheter ble opprettet i den hensikt å utbedre mangler i avdelingsstrukturene. En annen forbedring kom i forbindelse med den tidligere uheldige praksisen, der offiserer fra infanteriet ble utnevnt til å ha kommando over pansrede divisjoner, uten å gå gjennom en omskoleringsprosess. Disse får nå tilpasset trening til sine nye oppgaver, og under operasjon Cast Lead skal militære sjefer ha vist mer initiativ og angrepsvilje enn det som var synlig sommeren 2006. Men selv om disse tiltakene hjalp IDF til å gjenvinne selvtilliten, og i noen grad også bidro til å gjenopprette befolkningens tillit til IDF, var kontroversene etter krigen hårdnakkede. I juni 2007 gikk enda en områdesjef med ansvar for kampanjen av, etter å ha vedgått sine feil. Han ble etterfulgt av sjefen for den israelske marinen måneden etter.²⁰⁹

---

²⁰⁷ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 11.

²⁰⁸ Cohen, *Israel and its Army*, x.

²⁰⁹ Cohen, *Israel and its Army*, x; Rapaport, *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*, 47.

Etter den andre Libanon-krigen identifiserte både daværende forsvarssjef Halutz og stedfortredende forsvarssjef Matan Vilnai, i tillegg til svært mange israelske analytikere, en av grunnene for problemene som IDF hadde møtt på slagmarken. Dette var tendensen som høyere offiserer hadde til å føre striden som ”plasmaskjermoffiserer” fra deres hovedkvarter i bakre områder, på grunn av overdreven tillit til teknologi, i stedet for å lede i front. Vilnais mente også at i denne krigen hadde IDF manglet et enkelt kommandosystem. Antakelsen om at IDFs program for digitalisering av bakkestyrkene (*Tsayad*), ville gi bakkestyrkene tilgang til mer nøyaktig etterretning, viste seg ikke å stemme, enten på grunn av mangler i etterretningen – noe som alltid vil finne sted – utdatert etterretning, eller ikke tilstrekkelig distribusjon av etterretningen til styrkene på bakken. Styrkene opererte ofte i blinde, og ble av og til overrasket av Hezbollahs taktikk og krigsmateriell.²¹⁰

Det har også kommet påstander om uklare instruksjoner med hensyn til både mål og oppdrag fra den politiske ledelsen under den andre Libanonkrigen, men den nølende framferden til politikerne kan ha vært forståelig. Den politiske ledelsen ble sannsynligvis forledet av det militære nivået til å tro at mesteparten av jobben kunne utføres av IAF, kun ledsaget av små men godt trente, utrustede og dyktige spesialstyrker, noe som ville bety at krigen kunne bli utkjempet med et minimum av tap. Statsminister Olmert kan ha rett i en av sine påstander overfor Winogradkommisjonen, hvor han hevdet at hvis IDFs prestasjoner hadde vært som man forventet under kampene ved Maroun A-Ras og Bint Jbeil, ville ting sett helt annerledes ut. Infrastrukturminister (tidligere forsvarsminister) Binyamin Ben-Eliezer og Mossadsjef Meir Dagan så ut til å være de eneste som allerede fra starten av forsto at en storskala bakkeoperasjon var uunngåelig, hvis krigsmål skulle oppnås. Men det er enda uklart om disse feilene i politikernes vurdering av situasjonen i begynnelsen av krigen var resultatet av feilaktig orientering fra IDF offiserer, eller om det var et resultat av statsminister Olmert og forsvarsminister Peretz manglende erfaring i å lede storskala militære operasjoner, for ikke å snakke om krig. Den tilgjengelige informasjonen så langt, indikerer i følge Kober på at politikernes manglende erfaring var et alvorlig problem.²¹¹

Et politisk nivå uten militær bakgrunn har alltid kunnet støtte seg på en erfaren forsvarssjef, og et politisk nivå med militær bakgrunn har kunnet kontrollere det militære nivået. I 2006 var Israel i den unike situasjonen at verken statsministeren eller forsvarsministeren hadde

---

²¹⁰ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 19-20; Eiland, ”The Third Lebanon War”, 11.

²¹¹ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 24, 34-35.

militær bakgrunn, og for forsvarsministerens var dette hans første ministerpost. I tillegg var forsvarsjef Halutz tidligere pilot, og hadde derfor lite erfaring i å lede fellesoperasjoner.²¹²

Halutz ble i sin tid utnevnt til forsvarssjef av daværende statsminister Sharon og forsvarsminister Shaul Mofaz, som begge var militære autoriteter. Hadde disse to blitt værende i sine posisjoner, ville Halutz' begrensede erfaring på noen felt blitt balansert av deres militære forståelse og erfaring. Men under de rådende forholdene, og på grunn av forsvarssjef Halutz' karisma og utmerkede rulleblad som sjef for IAF, kunne IDF nyte større innflytelse enn noen gang før. I følge transportminister (og tidligere forsvarsminister) Mofaz vitnemål til Winogradkommisjonen, godkjente kabinettet alt de militære anbefalte. Det var kun ett unntak fra denne regelen, og det var politikernes avslag i forhold til å ødelegge infrastruktur mål i Libanon. Den politiske uviljen mot å godkjenne dette angrepsmålet var et resultat av amerikansk press, selv om Kober mener at IDF vanligvis hadde det siste ordet. I følge Halutz vitnemål til Winogradkommisjonen, var han tilhenger av et mer balansert forhold mellom det politiske og det militære nivå, og var talsmann for å styrke det politiske nivå på bekostning av det militære. Det er derfor ironisk at det i følge Kober var under Halutz' periode som forsvarssjef at IDF kunne nyte en uovertruffen makt.²¹³

Under forsvarsminister Peretz vitnemål til Winogradkommisjonen, ble det tydelig at Peretz kun gjentok IDFs standpunkt, og manglet helt en egen oppfatning. Peretz innrømmet at han anså forsvarssjefen og generalstaben som sine viktigste rådgivere i operasjonelle anliggende, og at det ikke var noe poeng i å ha en stab ved forsvarsministerens kontor. I forbindelse med den operative ledelsen av krigen, sa Peretz at det politiske nivået ga de militære den sterkeste støtten og største mulige handlefrihet.²¹⁴

I kjølvannet av den andre Libanonkrigen har det blitt hevdet at IDF var heldige som fikk sine svakheter avslørt i møte med en relativt svak motstander, for det kunne ha gått mye verre hvis motparten var sterkere. Men det er sannsynligvis mer logisk å anta at IDF ville hatt større suksess mot en regulær hærstyrke som for eksempel den syriske hæren, hvor IDF ville kunne gjort mer effektiv bruk av sine teknologiske fortrinn. Det vil være enklere for IDF å nedkjempe en konvensjonell motstander enn en spredt fiende som Hezbollah.²¹⁵ Den økte

---

²¹² Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 35-36.

²¹³ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 36.

²¹⁴ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 37.

²¹⁵ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 38.

vanskelighetsgraden i forbindelse med en asymmetrisk motstand²¹⁶ er heller ikke ukjent for Clausewitz, som hevdet at en regulær hær mot en annen regulær hær mye lettere kan unnvære militær fortrefelighet, enn en regulær hær mot et nasjonalt opprør, for i det sistnevnte tilfellet er troppene mer spredt, og divisjonene mer overlatt til seg selv. Men der hvor en hær kan konsentreres, vil genialiteten til generalen være av større betydning. Derfor vil militær tapperhet være mer nødvendig jo mer operasjonsområdet og andre omstendigheter gjør krigen vanskelig, og tvinger styrkene til å spre seg.

6.5 Gaza

Den defensive stridsformen som Hamas ved hjelp av Iran og Hezbollah utviklet for Gazastripen, var basert på ideen om å påføre IDF størst mulig tap, ved å minimere friksjonen med IDF i åpne områder, og heller gjennomføre strid i tett befolkede områder. I disse forhåndsdefinerte områdene var det tiltenkt at IDF skulle bli møtt av landminer, snikskyttere, panservernraketter, improviserte sprengladninger og selvmordsbombere. Hamas sofistikerte forsvinningsteknikkene sine, ved å gjøre utstrakt bruk av tunneler samt å assimilere sine medlemmer med sivilbefolkningen. Samtidig gjorde Hamas forberedelser i den hensikt å utmatte Israels hjemmefront, ved fremdeles å avfyre raketter selv om IDF fortsatte sine militære operasjoner. I tillegg til utstrakt bruk av media, i den hensikt å undergrave legitimiteten i Israels operasjon. Basert på erfaringer fra den andre Libanonkrigen, var Hamas' vurdering at uavbrutt rakettskyting ville undergrave Israels oppfatning av militær måloppnåelse, og føre til frustrasjon og en følelse av at IDF hadde mislykkes under utførelsen av sine oppdrag. Ved slutten på konflikten ble det likevel klart at Hamas' måloppnåelse ikke tilsvarte det som Hezbollah oppnådde i Libanon i 2006. Israelerne tap var svært lave, og skaden som ble påført Israel var svært begrenset. IDF gjennomførte en manøver inn på Gazastripen, og noen få hundre Hamasmedlemmer ble drept under operasjonen.²¹⁷

6.6 Motsatt RMA

I følge de som forfekter RMAs fortrefelighet vil kombinasjonen av a) etterretning, overvåking, og rekognosering, b) avansert kommando, kontroll, kommunikasjon og computere, og c) presisjonslede våpen, føre til en rask avgjørende militær seier, med svært

---

²¹⁶ Clausewitz, *On War*, 156.

²¹⁷ Brun, "While you're busy making other plans", 37.

lave tapstall, sivile skader ved bombing, og strategiske resultater. Men Kober er av den oppfatningen at væpnede styrker fra høyteknologiske land, viser en naiv tro på at deres teknologiske forsprang skal gjøre det mulig for dem å effektivt håndtere irregulære utfordringer til relativt lave kostnader. De setter sin lit til flybårne våpensystemer, påpeker sine kvalitative og operasjonelle fortrinn, spesielt deres overlegne ildkraft, høyere bevegelighet og større fleksibilitet, sammenlignet med bakkestyrker. Flybårne våpensystemer skal også redusere tap som påføres motstanderen, og dermed oppnå nødvendig legitimitet innfor åpne vestlige samfunn for å utføre LICs.²¹⁸

For bare et tiår siden hadde Israels høyere militære sjefer en balansert tilnærming og en større forsiktighet i forhold til den teknologiske innvirkningen. Man søkte etter de beste våpensystemene for å sikre seg et teknologisk fortrinn over araberne, men forsto faren i å overdrive troen på teknologi, på bekostning av den menneskelige faktor. I de senere år har israelsk militær tenkning fulgt i den teknologiorienterte RMA-retningens fotspor. Operasjonsordren som ble utgitt av generalstaben den 13. juli 2006, og som da fremdeles refererte til krigen som en kampanje med kodenavn *Just Reward*, beskrev den kommende operasjonen som en avstandsbasert langvarig offensiv, som reflekterte IDF's teknologibaserte tilnærming. I følge forsvarsminister Peretz, trodde forsvarssjef Halutz på å få en hurtig avgjørelse gjennom massiv ildkraft, og han forandret heller ikke mening under krigen. Halutz nektet i ettertid ikke for at det hadde vært feil å ikke forberede seg på en bakkeoperasjon, men han hadde heller ikke forutsett at operasjonen skulle vare i 33 dager.²¹⁹

Den type krigsføring som Israel støtte på under Al-Aqsa Intifadaen i 2000, den andre Libanonkrigen i 2006, og på Gazastripen i 2009, er et resultat av den konseptuelle utvillingen som i en studie utført av brigadegeneral Itai Brun omtales som *Other RMA* (O-RMA). De taktiske mønstrene for krigføringen kommer direkte fra felles strategiske og operasjonelle konsepter som oppsto på 1990-tallet, og som har utviklet seg videre siden den tid. Men mye av opprinnelsen for O-RMA, spesielt de strategiske aspektene, finner man i palestinerne væpnede motstand slik den utviklet seg fra slutten av 1950-tallet. I motsetning til den grunnleggende forutsetningen i Nasseriststrategien, som mente at araberstatene skulle avstå fra å provosere Israel så lenge de var militært underlegne, hevdet Fatah at geriljaoperasjoner ikke ville gi Israel anledning til å starte en full krig. De var spesielt oppatt av at Israels

---

²¹⁸ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 17.

²¹⁹ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 18.

teknologiske overlegenhet ville bli underminert av arabiske menneskelige ressurser, som vil komme til syne gjennom langvarig utmattelse basert på geriljakrigføring.²²⁰

O-RMA er en militær doktrine som er formet med den forutsetning at selv om en part er teknologisk overlegen, kan det være likhet og jevnbyrdighet mellom partene på andre områder. Vektskålen kan også vippe til fordel for den teknologisk svake parten, da den sistnevnte for eksempel kan ha større territorium, større befolkning, og andre taktiske og strategiske fordeler. Videre er det ikke kun materielle kapasiteter og kapabiliteter som påvirker forholdet. Det kan også være asymmetri i forhold til vektlegging av interesser, hensikten med krigføringen grad av beslutsomhet, risikovillighet, og sensitivitet i forhold til egne tap. Den teknologisk underlegne parten i dette forholdet anses også å ha større handlefrihet, enn det den sterke parten har.²²¹

6.7 Syria

Det er vanskelig å fastsette et eksakt tidspunkt for Syrias overgang til O-RMA, men fra slutten av 1980-tallet er det tydelige endringer i forhold til anskaffelser av våpenkapasiteter. Israels teknologiske overlegenhet over Syria ble demonstrert allerede i 1982, da det israelske flyvåpenet gjennomførte et massivt avstands presisjonsangrep, støttet av avansert elektronisk krigføring, mot syriske SAM (Surface-to-Air Missile) i Baqa'a dalen. Da Sovjetunionens sammenbrudd kom noen år senere, førte det til at Syrias nasjonale sikkerhetsstrategi måtte endres, siden det ble klart at de ikke lenger ville kunne oppnå strategisk jevnbyrdighet med Israel, eller kunne basere seg på å gjemme seg under den "sovjetiske paraplyen" ved en eventuell trussel fra Israel eller USA. For syriske bakkestyrker skjedde det en gradvis overgang fra å være kjøretøy- og stridsvognsbasert, til å basere seg mer på infanteri, kommando og panservernvåpen. De underliggende forutsetningene for denne strategiendringen var å føre en defensiv stridsform på Golanhøydene, for på denne måten å la IDF blø i hjel (*Close battle* doktrinen). Det ble bygget mange landsbyer på den syriske siden av Golanhøydene, i den hensikt å dra IDF inn i en urban krigføring på vei mot Damaskus. Utviklingen av denne strategien skjøt for alvor fart da Bashar al-Assad overtok makten i 2000. I følge al-Assad vil en begrenset krigføring mot Israel, lik den strategien Hezbollah og palestinerne benytter, forhindre at Israel får benyttet sin militære kapasitet til fulle, i tillegg til

---

²²⁰ Brun, "While you're busy making other plans", 5, 27.

²²¹ Brun, "While you're busy making other plans", 20.

at man angriper Israels svake punkt, som vurderes å være den lave strategiske tapsterskelen, og motviljen mot å gå på akkord med befolkningens levestandard.²²²

6.8 IDFs transformasjonsprosess

Transformasjon er en kvalitativ endring, eller utførelse av endring i form eller utseende, som ikke nødvendigvis er et resultat av bevisste handlinger. Det vil si at det kan skje en endring av et objekts kapasitet, altså en kvantitativ endring, uten at objektet transformeres. Men endres objektets kapabilitet, altså en endring i kvalitet, finner det sted en transformasjon. Militær transformasjon er derfor en kvalitativ endring av militærmakten, dens kapabiliteter eller konseptene for bruken av dem.²²³ På bakgrunn av denne definisjonen, kan man si at det israelske forsvaret startet omfattende transformasjonsprosesser allerede i 1990, men det var særlig etter 2000 at utviklingen skjøt fart.

En av de viktigste pådriverne for militær transformasjon var utviklingen av teknologiske kapabiliteter som muliggjorde langtrekkende presisjonslevert ild og kortere bekjempningstider. Inspirasjonskildene til denne transformasjonsprosessen var de amerikanske konseptene EBO og *Network Centric Warfare*²²⁴. Sentralt i den effektbaserte tankegangen er ideen om å påvirke motstanderens såkalte ”kognitive domene”, det vil si å skape en psykologisk effekt som svekker motstanderen. For Israels del skulle dette oppnås gjennom nærmest ubegrenset tilgang på detaljert informasjon om stridsfeltet og motstanderen, hurtige beslutningsprosesser og bekjempningsprosedyrer, og overlegen langtrekkende presisjonsstyrt ild. Konsekvensen av dette var økt satsing på kostbar teknologi og den type avdelinger som kunne realisere disse ambisjonene. Dette var i hovedsak luftforsvaret, spesialstyrker, og andre høyt profesjonaliserte fagmiljøer. Landstyrkene og reservestyrkene ble tilsvarende nedprioritert, da det nye tankesettet innebar at strategiske og operasjonelle målsettinger nå kunne oppnås uten bruk av store landstyrker. Våren 2006 ble IDFs overordnede militærdoktriner omarbeidet, slik at den reflekterte det nye konseptet, som var å drive effektbaserte operasjoner etter amerikansk mønster.²²⁵

---

²²² Brun, “While you’re busy making other plans”, 12, 24-25.

²²³ Torvund, Strategi, 35-36.

²²⁴ Network Centric Warfare (NCW) er utviklet i USA. Konseptet er inspirert av multinasjonale selskapers globale, integrerte produksjons-, distribusjons- og salgssystemer. Det beskriver et meget høyt ambisjonsnivå når det gjelder teknologi og organisasjonsutvikling. *FFOD*, 90.

²²⁵ Haande og Bjerga. ”Hybridkrig”, 41-42; Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 30.

EBO-konseptet kan virke attraktivt, da det gir redusert risiko for egne tap, siden operatørene av våpensystemene stort sett befinner seg på trygg avstand fra kampsonen. I tillegg var konseptet spesielt gunstig for IDF, da effektorene i hovedsak var kapabiliteter som ikke allerede var bundet opp i de palestinske områdene. Men EBO-konseptet forutsetter en høyteknologisk og godt utdannet forsvarsstruktur. Innføring av en effektbasert doktrine var utfordrende for IDF. Den nye doktrinen gjorde at et helt nytt tankesett og begrepsapparat ble innført nærmest over natten. I tillegg innebar den en måte å tilnærme seg krig på som i stor grad brøt med IDFs tradisjon og tidligere krigserfaring. Doktrinen fremstod derfor som fremmed for store deler av IDF, og da spesielt for reservestyrkene. Det at doktrinen ikke ble ferdigstilt før i april 2006, kun tre-fire måneder før den andre Libanonkrigen brøt ut, forsterket også den negative effekten, da det ikke hadde vært mulig for det brede lag i IDF å bli fortrolig med den.²²⁶ Tvedydigheten i språket som blir benyttet i forbindelse med EBO ble derfor også et problem. Generalmajor (res.) Yoram Yair som gransket 91. Divisjons opptreden under den andre Libanonkrigen, kom frem til at bruken av begreper som ”swarmed”, ”multi-dimensional”, ”simultaneous attack” i ordrer utstedt av divisjonssjefen, ble benyttet på bekostning av enkle og direkte definisjoner av angrepsmål og oppdrag.²²⁷

6.9 Oppsummering

De komplekse resultatene fra konfliktene i Libanon og Gaza gjør det nødvendig å rette oppmerksomheten mot hvordan de ulike aktørene analyserer effektiviteten av O-RMA, sett i lys av disse konfliktene. Både Hamas og Hezbollah overlevde kampene med Israel, og selv om deres militære kapabiliteter ble skadet under konfliktene, har de maktet å gjenopprette skaden. Men fra et strategisk synspunkt vil det være belegg for å si at begge organisasjonene fikk et hardt slag, noe som har ført til en fundamental endring i deres fremgangsmåter. Hezbollah har i årene etter Libanonkrigen unngått å rette terrorangrep på Israel, dette til tross for handlinger fra israelsk side som kan oppfattes som aggressive både for Hezbollah og deres strategiske partner Syria (for eksempel drapet på Imad Mughnya). Hamas kom i følge Brun ut av konflikten som en ren taper, og det ser ut til at også denne organisasjonen har adoptert en politikk som går ut på å unngå å rette noen større angrep på Israel i nærmeste fremtid.²²⁸

---

²²⁶ Haande og Bjerga. ”Hybridkrig”, 42.

²²⁷ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 33.

²²⁸ Brun, ”While you’re busy making other plans”, 40.

Brun mener videre at resultatet fra disse konfliktene kan i fremtiden føre til tre mulige trender, hvorav den første er ”mer av det samme”, det vil si en fortsettelse av O-RMA i sin nåværende form. En tilnærmet lik trend er ”økt dødelighet”, som fremstår som en fortsettelse av O-RMAs hovedkomponenter, men med en endring i de taktiske mønstrene som vil utvikles i en mer dødelig retning. En mulig tredje trend er et ”paradigmeskifte”, som vil innebære en radikal endring av O-RMA i retninger som kan bli det motsatte.²²⁹

Mens IDF venter på nye trekk fra motparten, har nylig avtroppede forsvarssjef Ashkenazi i stor grad klart å gjenvinne IDFs tillit hos det israelske folk, og han har gjenoppbygget IDFs operative effektivitet etter den andre Libanonkrigen. Forbedringene i IDFs prestasjoner var svært synlige under operasjon Cast Lead i 2009, en operasjon som av mange er ansett som en militær suksess. Under Ashkenazi har IDF forbedret mange av sine svake felt, ved å gjeninnføre gamle fremgangsmåter. Dette innebærer blant annet mye trening, en mer balansert styrkeoppbygging som erkjenner at bakkestyrkene ikke er foreldet, en større grad av logistisk autonomi og utholdenhet i de stridende avdelingene, og fornyelse av kursen for sjefer på divisjons- og brigadenivå. For første gang har offiserer fra land-, sjø-, og luftstyrker studert sammen på stabsskolen, i den hensikt å styrke deres evner til å utføre fellesoperasjoner.²³⁰

Men det er fremdeles noen saker som står uløst etter hans periode. Den første saken angår IDFs operative doktriner. Winogradkommisjonen kritiserte det operative konseptet som hadde blitt innført under tidligere forsvarssjef Halutz, på grunn av den sterke tiltroen til ildkraft, spesielt ved bruk av luftmakt, og den tilsvarende undervurderingen av behovet for manøverelementer på bakken. I 2008 uttrykte Ashkenazi en klar forpliktelse til avgjørende militære seire i alle typer av konfrontasjoner som IDF ble engasjert i. Men en avgjørende militær seier krever normalt at man anvender et betydningsfullt antall bakkestyrker, og Kober spør om det virkelig er det generalstaben planlegger å gjøre i neste krig. Videre har uttalelser fra sjefen for Nordkommandoen, generalmajor Gadi Eisenkot, skapt forvirring i forhold til hva som er IDFs egentlige operative konsept. Da han i et intervju med *Yediot Aharonot* i august 2008, skal ha sagt at i den neste krigen vil IDF på nytt anvende den såkalte ”Dahiyya strategien”, i respons på raketter og missiler som blir avfyrt mot Israel. Men denne gangen vil det benyttes større ødeleggende styrke, og IDF vil ikke nøle med å benytte disproporsjonal ildkraft mot sivile mål i Libanon, og om nødvendig også i Syria. Han beskriver det å jakte på rakettutskytningsramper ved bruk av bakkestyrker som rent vås, og gjorde det videre klart at

²²⁹ Brun, “While you’re busy making other plans”, 40.

²³⁰ Kober, ”The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War”, 1-2, 11.

dette ikke bare var hans personlige oppfatning, men en strategi som allerede hadde blitt antatt av de høyeste militære nivåene. IDF har hatt en stor jobb med å formulere en ny operativ metode. Men til tross for at det fremdeles eksisterer doktrinmessige uklarheter, mener Kober at Ashkenazi har vært en god forsvarssjef, og at han etterlater seg et mye sterkere IDF, som er i bedre stand til å avskrekke Israels fiender og kjempe mot dem. For mens Hezbollah og Hamas' våpen utgjør en større trussel enn noen gang for den israelske hjemmefronten, har Israels evner til møte disse truslene også vokst. Ashkenazi kan ta æren for å ha forbedret IDFs operative kapabiliteter,²³¹ og det er i følge Cohen ikke grunn til å tro at utnevnelsen av den nye forsvarssjefen, Yoav Galant, vil medføre særlige endringer i forhold til den kursen Ashkenazi har lagt grunnlag for.²³²

---

²³¹ Kober, "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War", 2-4.

²³² Cohen, intervju.

7 Paradigmeskifter

Utgangspunktet for den følgende gjennomgangen av et paradigmeskifte i IDF, er Sverre Diesens skjematiske oversikt over paradigmeskifter i vestlige forsvarsstyrker, slik det ble presentert under en forelesning ved Universitetet i Oslo den 25. mai 2010. For å oppnå høyest mulig presisjonsnivå i gjengivelsen, benyttes de engelsk begrepene fra forelesningen. Dette anses som mest hensiktsmessig, da det også er i denne språkdrakten det ble presentert for de israelske intervjuobjektene. Det er i etterkant av intervjuene blitt klart at bruken av paradigmebegrepet er omstridt i noen fagmiljøer, og at man kanskje kan diskutere om paradigmebegrepet fungerer slik Diesen her bruker det.²³³ Når det likevel denne delen av arbeidet tas med, er det under den forutsetning at paradigme her handler om hvordan virkeligheten er, og ikke nødvendigvis kun om hvordan den forstås og forklares.

Paradigmet for militærmakt har opprinnelig vært gjeldende for mellomstatlige konflikter, men i senere tid har stadig flere væpnede konflikter hatt det til felles at de ikke faller inn under definisjonen mellomstatlig. Det dreier seg heller om konflikter mellom ulike grupper innenfor en stat, nasjonale eller transnasjonale grupper som benytter voldelige midler mot utvalgte mål i eget eller andres land, eller grupper som kjemper mot en statsmyndighet. Den sistnevnte varianten vil si ulike former for borgerkrig, væpnet opprør og frigjøringskrig.²³⁴ Det er derfor en oppfatning av at det som siden Napoleons dager og frem til vår egen tid har vært forståelsen av krig – *det napoleonske militærparadigme* – ikke lenger egner seg til å gi et sannsynlig bilde av fremtidens konflikter og måter å føre krig på. Årsaken til dette er at de politiske, økonomiske og teknologiske rammevilkårene har endret seg for mye i forhold til den opprinnelige forklaringsmodellen.²³⁵

Det militære paradigmeskiftet viser hvordan man har beveget seg fra det napoleonske paradigmet til det nye paradigmet. Men oppfatningen er at IDF ikke i like stor grad som andre vestlige styrker har fulgt denne utviklingen, og at Israel sannsynligvis står med ett ben i hvert paradigme. Formålet med denne gjennomgangen er således å kartlegge hvor forskjellene ligger, og hvilken betydning dette kan ha. Alle punktene er i en eller annen form tatt opp med alle intervjuobjektene i denne masteroppgaven, men den detaljerte gjennomgangen som

---

²³³ Kommentar om bruk av paradigmebegrepet. E-post fra Palle Ydstebø til Cato Hemmingby, 11.02.2011.

²³⁴ Nils Terje Lunde, "Forsvarets legitimitet: Utviklingstrekk og utfordringer", i *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*, red. av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmø, 61-78 (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005), 66.

²³⁵ Lia og Andresen, "Asymmetri... Asymmetrisk krigføring... Asymmetrisk trugsmål", 21.

danner grunnlaget for dette kapittelet, er i hovedsak gjort med Yehuda Ben Meir og Stuart A. Cohen under feltarbeidet i Tel Aviv, november 2010.

- Foundation (Nation – State)

Det er bred enighet om at IDF her befinner seg i det napoleonske paradigmet *Nation*. Det baseres på at det fremdeles er sterkt fokus på den jødiske nasjonen, men etter Cohens syn fremfor alt fokuset på det jødiske folk eller *peoplehood*, hvor sistnevnte begrep i følge Cohen var mer presist.

Eksemplet som Cohen trekker frem her, er at IDF fremdeles er opptatt av å spille en rolle for nasjonen. Det blir for eksempel arrangert konverteringskurs for russiske immigranter. Dette ser IDF på som en nasjonal rolle, men Cohen mener at det er heller uvanlig at militære har slike roller. Et annet eksempel er ordningen at jøder fra hele verden kan komme og tjenestegjøre i IDF. Dette er en tillit de gis med basis i tilhørigheten til jødedommen, uavhengig av statsborgerskap.

- Rationale (National existence – State interests)

Også her befinner IDF seg i det napoleonske paradigmet under *National existence*. Begrunnelsen for dette er IDFs engasjement for å redde jøder til Israel (som for eksempel operasjon Moses, Entebbe), og at operasjoner utenfor Israel har betydning for nasjonens eksistens (her nevnes bombingene av Syria i 2007). IDF deltar fortsatt ikke i internasjonale fredsbevarende eller fredsopprettende operasjoner, som kan sette israelske liv i fare. Israel har kun deltatt internasjonalt med sivile bidrag til Armenia, Tyrkia og Haiti. Cohen mener at man kan ha flytte seg marginalt mot *State interests* i det nye paradigmet, men at dette er i liten grad.

- Conflicts (Total – Limited)

Her er Israel og IDF i den situasjonen at de tilhører begge paradigmene. Israel har gående konflikter av ulik karakter, og møter potensielle trusler fra svært ulike motstandere som Hamas, Hezbollah, Syria og Iran. Disse motstanderne dekker en ”krigsskala” fra opprørskrig i den ene enden til konvensjonell krig i den andre. Ikke uventet er det Iran som utgjør den mest totale trusselen, på grunn av det kjernefysiske utviklingsprogrammet som pågår.

- Secondary role (Nation building, social integration – None)

IDF befinner seg også her i det napoleonske paradigmet, men dog i litt mindre grad enn tidligere. IDF driver for eksempel ikke lenger med å bygge bosetninger eller med

den type *land settlement* som de tidligere drev med. De har heller ikke lenger en viktig rolle i forhold til språkopplæring for immigranter. På den andre side har man eksempler som det allerede nevnte initiativet i forhold til konvertering i IDF's regi av russiske immigranter; at tjenestegjøring i IDF er viktig med hensyn til sivile jobbmuligheter; og at IDF utdanner mange med kompetanse innen høyteknologi som kommer den sivile industrien til gode senere. Det er altså fremdeles så mange bånd mellom det militære og det sivile samfunnet, at hovedvekten må anses å være på det napoleonske paradigmet, og det vil trolig ikke endre seg i den nærmeste fremtiden.

- Character (Mobilization force – Standing force)

Det er helt klart at Israel har et mobiliseringsforsvar, selv om den israelske stående styrken også må anses som stor i forhold til det totale folketallet. Det er likevel en liten bevegelse i retning av det nye paradigmet, siden IDF ikke i like stor grad som før benytter seg av reservene, i tillegg til at noen nå også avtjener kortere verneplikt.

- Moral basis (National unity – Professional ethos)

På dette punktet havner IDF et sted midt i mellom de to paradigmene, da elementer under begge karakteristikene er til stede. Det er en oppfatning om at det innad i IDF utvilsomt er *Professional ethos*, men det er også fremdeles aspekter ved *National unity* til stede.

- Resource constraint (Manpower intensive – Capital and skill intensive)

Cohen er her helt klar på at IDF faller innenfor *Capital and skill intensive*, og slik har det alltid vært, derfor tilhører IDF det nye paradigmet på dette punktet. Dette er nok riktig i forhold til at man bruker mye midler på IDF, og det fokuseres på kompetanse og teknologi. Men her må det legges til for egen regning at IDF nok har en andel i det napoleonske paradigmet også, tatt i betraktning at Israel har en relativt stor stående styrke og et mobiliseringsforsvar.

- Manning (Conscription – Voluntary service²³⁶)

IDF er basert på verneplikt.

Når det gjelder det siste punktet, pågår debatten om verneplikt versus en profesjonell hær i Israel. Ben Meir var med i kommisjonen som rundt 2004 utarbeidet en rapport angående om man skulle gå vekk fra verneplikt og over til et profesjonelt forsvar. Kommisjonens konklusjon var at de gikk i mot profesjonalisering, noe også både IDF og forsvarssjefen var

---

²³⁶ Cohen påpeker at dette begrepet bør endres til *Professional service*, så man ikke blander det med frivillig, ulønnet tjeneste.

enig i. Hovedgrunnene til dette var IDF's rolle som smeltedigel, og IDF's mulighet til å selektere det best kvalifiserte personellet til viktige posisjoner.²³⁷

I denne debatten har også Gazit vært aktiv, og han sier at det pågår en debatt om Israel skal ha verneplikt eller en profesjonell hær, blant annet fordi noen mener at dagens system er urettferdig. Få reserver kalles inn til øvelser, fordi IDF ikke har oppgaver til alle, i tillegg til at det er en økende prosentandel som slipper unna full verneplikt. Særlig blant reservistene er det derfor mange som synes at systemet er urettferdig. Men Gazit mener at vernepliktssystemet betyr et større folkelig engasjement. Han eksemplifiserer dette med Gilad Shalit saken, og sier at en slik interesse for en enkelt soldat ikke hadde vært tilfelle i like stor grad med en profesjonell hær. Har man valgt en militær profesjon, må man i større grad tåle det som kommer. Det er også en teknologisk effekt. De aller fleste i den private våpenindustrien har sin opplæring fra IDF. Den private industrien tjener således på folk utdannet fra forsvaret, som er de eneste som kan lære dem opp. Dette forholdet vil måtte endres, dersom man forlater vernepliktssystemet.²³⁸

---

²³⁷ Ben Meir, intervju.

²³⁸ Gazit, intervju.

8 Konklusjon

Denne masteroppgaven har resultert i et generelt innblikk i IDF's doktriner, militære konsepter og kontekstuelle betingelser. Hensikten har vært å kartlegge presisjonsnivået på retningslinjer og ordrer som blir gitt, i hvilken form disse blir formidlet, og om utførelsen på taktisk nivå samsvarer med det både den militære og sivile ledelsen i Israel bør kunne forvente.

Spørsmålet som ble stilt, var ganske enkelt om den israelske regjeringen får de militære styrkene de fortjener. Videre har det vært forsøkt å finne ut i hvilken grad det er korrekt at IDF dominerer beslutningsprosessen i forsvarssaker, og om denne egenrådige tendensen også gjør seg gjeldende i utøvelse av tjenesten på lavere nivå, det vil si hvilken grad av handlingsrom som faktisk eksisterer på lavere nivå i IDF. Temaet er fulgt fra opprettelsen av IDF i 1948 og fremt til Gazaoperasjonen som ble avsluttet i 2009, og ved hjelp av eksempler hentet fra ulike kriger og konflikter, er IDF's doktriner og prinsipper for utvikling og anvendelse av militære styrker forsøkt kartlagt. Dette er meget relevant for å kunne forstå hvordan IDF opererer, og på hvilket grunnlag en operasjon igangsettes.

For å finne svar på dette, begynte jeg øverst i hierarkiet, på det politiskstrategiske nivået. På dette nivået eksisterer det fremdeles en uheldig tvetydighet i forbindelse med de ulike rollene til statsministeren og forsvarsministeren. Men dette ser ikke ut til å ha hatt noen nevneverdig betydning i forhold til denne oppgavens problemstilling, da det viste seg å være hevet over enhver tvil at IDF uansett var underlagt sivile myndigheter, både i lovverket og i praksis. Alle de israelske intervjuobjekter var veldig klare på at dette punktet, og selv om det finnes studier som peker på at det finnes spor av blant annet kulturell og kognitiv militarisme i Israel, kan det ikke påvises et avvik fra en rasjonell norm for militær maktbruk, sett ut fra Israels ståsted. Den israelske militærmakten er utvilsomt et instrument i myndighetenes hender, selv om de militæres dominans er tydelig. Forklaringen på denne dominansen er både realistisk og kulturell: a) den konstante militære trusselen mot Israel, sett ut fra den geopolitiske situasjonen, og b) arven etter Ben-Gurion, og en strategisk kultur som legger vekt på militære løsninger på sikkerhetsutfordringer.

Fra et akademisk ståsted var kanskje den manglende interessen for styrende dokumenter som doktriner, direktiver og retningslinjer det mest påfallende. En nasjonal sikkerhetsdoktrine som kan danne et grunnlag for utledning av doktriner på lavere nivå, eksisterer per i dag ikke. Men det har likevel vært mulig å identifisere noen grunnleggende prinsipper, som IDF har støttet

seg på i alle disse årene. Den røde tråden gjennom hele historien har vært versjoner av ”deterrence”, ”early warning” og ”operational decision”, omtalt som Israels nasjonale sikkerhetstriangel. Disse prinsippene har fungert som en rettesnor i mangel på en offisiell doktrine, og har gjort det mulig å formulere konsepter som har fungert som doktriner i de ulike militære avdelingene. Dette har videre gjort det mulig å utvikle detaljerte retningslinjer og operasjonsplaner for de lavere militære nivåene. Retningslinjer som faktisk var så grundig utarbeidet, at de medførte starten på den andre Libanonkrigen, uten at dette var politikernes intensjon.

Et annet litt overraskende funn var at interessen for akademia heller ikke i noen nevneverdig grad var til stede på noe nivå i IDF. Dette viste seg å gjennomsyre alle de militære nivåene, og kunne spores tilbake til organisasjonens oppstart. Men som historien har visst oss, fungerte dette helt fint gjennom de omlag tretti første årene av IDFs historie. Problemene oppsto ikke før de teknologiske endringene i krigføringen i praksis skulle kombineres med en ny operativ doktrine, uten at den nye profesjonelle terminologien var tilstrekkelig implementert på alle ledd i organisasjonen. Dette fikk Israel til fulle erfare under den andre Libanonkrigen i 2006.

Siden den andre Libanonkrigen har IDF gjennomgått betydelige endringer. Noen av de metodene som ble praktisert frem til sommeren 2006, har man fullstendig gått bort fra, og både språket og terminologien har også endret seg. Kvaliteten på kommando- og kontrollprosessen er forbedret, noe som blant annet er synlig i økt antall øvelser, endringer i organisasjonen, revisjon av doktriner og operasjonelle planer. I neste krig forventes det klare og presise ordre, og målet er at IDF vil operere mer effektivt enn det gjorde under den andre Libanonkrigen. Men et viktig poeng man må huske her, er at uansett det uheldige utfallet på den andre Libanonkrigen, var utviklingen av den nye metoden et enestående forsøk, både viktig og nødvendig, for å bygge bro over det konseptuelle tomrommet i IDF. IDF hadde ikke noe annet valg enn å forsøke å oppdatere og formulere operative metoder for de ulike scenario som det kunne forventes at de ville møte.

Som denne oppgaven har påvist, har IDF gjennomgått både konseptuelle, profesjonelle og organisasjonsmessige endringer siden 2006. Forhenværende forsvarssjef Ashkenazi gjorde i sin periode blant annet flere ulike tiltak for å bedre utdannelsen og heve moralen. Ashkenazis avgjørelser om å avskjedige offiserer på ulike nivå, viser også at det finnes konkrete krav og forventninger i forhold til utøvelsen av tjenesten, og at det får følger for den enkelte offiser dersom disse kravene ikke innfris. Hvorvidt disse endringene er tilstrekkelige for at IDF skal

klare å håndtere nye konfrontasjoner på sin nordre front bedre enn i 2006, kan man ikke si før man har gjort en studie av Hezbollah, Syria og Irans utvikling etter 2006. IDF er ikke de eneste i området som kan ha lært en lekse, og en fremtidig konflikt med en eller flere av disse aktørene, vil sannsynligvis bli mye vanskeligere enn de utfordringene som møtte IDF sommeren 2006.

Kilder

Faglitteratur

- Adan, Avraham. *On the Banks of the Suez*. Jerusalem: Presidio Press, 1980.
- Ark, Olav I. *Engelsk – norsk militær ordbok*. 2. reviderte utgave. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS, 2002.
- Avner, Yehuda. *The Prime Ministers: An intimate narrative of Israeli leadership*. The Toby Press, 2010.
- Ben Meir, Yehuda. *Civil-Military Relations in Israel*. New York: Columbia University Press, 1995.
- Brun, Itai. "While you're busy making other plans - The Other RMA". Tel-Aviv: Dado Center for Interdisciplinary Military Studies, 2009.
- Clausewitz, Carl von, *On War*. Oversatt av J.J. Graham. Hertfordshire: Wordsworth Edition Limited, 1997.
- Cohen, Stuart A. *Israel and its Army: From cohesion to confusion*. London og New York: Routledge, 2008.
- Cohen, Eliot A. *Supreme Command: Soldiers, Statesmen, and Leadership in Wartime*. New York: Anchor Books, 2003.
- Diesen, Sverre. *Militær strategi: En innføring i maktens logikk*. 2. utg. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2000.
- Drory, Ze'ev. *The Israel Defence Forces and the Foundation of Israel: Utopia in uniform*. London: RoutledgeCurzon, 2005.
- Forsvarets fellesoperative doktrine*. FFOD. Oslo: Forsvarsstaben, 2007.
- Eiland, Giora. "The Third Lebanon War: Target Lebanon". Strategic Assessment, volume 11, No. 2, (November 2008).
- El-Gendy, Karim. *The Process of Israeli Decision-Making: Mechanism, Forces and Influences*. Beirut: Al-Zaytouna Centre for Studies and Consultations, 2010.
- Haande, Trond og Kjell Inge Bjerga. "Hybridkrig". *Institutt for Forsvarsstudier*, 02, (april 2011).
- Harel, Amos og Avi Issacharoff. *34 days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*. New York: Palgrave MacMillan, 2008.

Hobson, Rolf og Tom Kristiansen. "Militærmakt, krig og historie: En innføring i forskning fra Clausewitz til våre dager". *IFS Info* 1995, nr.6.

Kennair, Leif Edward Ottesen. "Hvorfor kriger mennesker: Et evolusjonspsykologisk perspektiv?". I *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*. Redigert av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmo. 43-60. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005.

Kimmerling, Baruch. "Patterns of Militarism in Israel". I *European Journal of Sociology*, 34, (1993): 196-223.
http://faculty.washington.edu/migdal/SIS150/Reading150/Kimmerling_Patterns.pdf (oppsøkt 14.02.2011).

Kober, Avi. "The Israel Defense Forces in the Second Lebanon War: Why the Poor Performance?" I *The Journal of Strategic Studies*, vol.31, No.1, (February 2008): 3-40. <http://dx.doi.org/10.1080/01402390701785211> (oppsøkt 20.08.2008).

_____. "Lt. Gen. Gabi Ashkenazi: A Balance Sheet". I *BESA Center Perspectives Paper*, No.129, (February 13, 2011).

Laberg, Jon Christian, Jøri Horverak og Therese Kobbeltvedt. "Militær identitet og internasjonale operasjoner". I *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*. Redigert av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmo. 95-111. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005.

Lia, Brynjar og Rolf-Inge Vogt Andresen. "Asymmetri... Asymmetrisk krigføring... Asymmetrisk trugsmål – Bruken av asymmetribegrepet i tryggingpolitisk og militærteoretisk litteratur". I *FFI Rapport*, 2000/01718, 2.opplag.

Lipshitz, Raanan. *Paradigms and Mindfulness in Decision Making: Why the Israel Defense Force (I.D.F) failed in the Second Lebanon War*. Haifa: The University of Haifa, 2007.

Lunde, Nils Terje. "Forsvarets legitimitet: Utviklingstrekk og utfordringer". I *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*. Redigert av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmo. 61-78. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005.

Moldjord, Christian og Are Holen. "Aggresjon og militær atferd". I *Militær ledelse og de menneskelige faktorene*. Redigert av Christian Moldjord, Hilmar Nordvik og Arve Gravråkmo. 113-130. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005.

Peri, Yoram. *Between Battles and Ballots: Israeli Military in Politics*. 3. utg. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Rapaport, Amir. *The IDF and the Lessons of the Second Lebanon War*. I *Mideast Security and Policy Studies* No. 85, Ramat Gan: The Begin-Sadat Center for Strategic Studies Bar-Ilan University, 2010.

Rodman, David. "Israel's National Security Doctrine: An Introductory Overview". I Middle East Review of International Affairs, Vol. 5, No. 3 (September 2001): 71-86.

Sharon, Ariel og David Chanoff. *Warrior: The Autography of Ariel Sharon*. New York: Simon & Schuster Paperbacks, 2005.

Torvund, Paul A. *Strategi. Strukturutvikling og målsetningsanalyse*. Oslo: Institutt for Forsvarsstudier.

Internettressurser

Greenberg, Hanan. "IDF officer dismissed over Gaza shooting", ynetnews, 06.08.2007, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3434252,00.html> (oppsøkt 02.04.2011).

_____. "Regiment commander in charge of Nahal Oz dismissed", ynetnews, 21.04.2008, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3534365,00.html> (oppsøkt 02.04.2011).

Israel Defense Force, "Doctrine", <http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/default.htm> (oppsøkt 03.05.2011).

_____, "Ethics", <http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/ethics.htm> (oppsøkt 03.05.2011).

_____, "Main Doctrine", http://dover.idf.il/IDF/English/about/doctrine/main_doctrine.htm (oppsøkt 03.05.2011).

_____, "IDF Chief of the General Staff Sent Every IDF Commander a Letter", 04.11.2010, <http://dover.idf.il/IDF/English/News/today/10/11/0403.htm> (oppsøkt 02.04.2011).

Katz, Yaakov. "Ashkenazi fires commander who oversaw Nahal Oz attack", The Jerusalem Post, 21.04.2008, <http://www.jpost.com/LandedPages/PrintArticle.aspx?id=98855> (oppsøkt 02.04.2011).

Office of the Prime Minister, "National Security Council", <http://www.nsc.gov.il/NSCWeb/TemplatesEnglish/AboutEN.aspx> (oppsøkt 21.11.2010).

The New York Times, "English Summary of the Winograd Commission Report", 30.01.2008, <http://www.nytimes.com/2008/01/30/world/middleeast/31winograd-web.html> (oppsøkt 14.02.2011).

Wikipedia, "Giora Eiland", http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Giora_Eiland (oppsøkt 08.11.2010).

_____, "Kitchen Cabinet", http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Kitchen_Cabinet (oppsøkt 21.11.2010).

_____, “Kitchen Cabinet of Israel”,
http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Kitchen_Cabinet_of_Israel (oppsøkt
21.11.2010).

_____, “Security Cabinet of Israel”,
http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Security_Cabinet_of_Israel (oppsøkt
21.11.2010).

Institute for National Security Studies (INSS), Tel Aviv, www.inss.org.il

Foredrag

Adamsky, Dima. *What went wrong and why?* Oslo: Foredrag ved Institutt for Forsvarsstudier,
04.06.2008.

Diesen, Sverre. Gjesteforelesning. UiO: Samfunnsvitenskaplig fakultet, 25.05.2010.

Intervjuer

Ben Meir, Yehuda. Tel Aviv, INSS, 14.11.2010.

Cohen, Stuart A. Tel Aviv, Bar-Ilan universitetet, BESA, 17.11.2010.

Diesen, Sverre. Oslo, SEFOSS, 03.11.2010.

Gazit, Shlomo. Tel Aviv, INSS, 14.11.2010.

Leibowitz, Avital. Rosh Ha-ayin, 15.11.2010.

Ydstebø, Palle. Oslo, Forsvarets stabsskole, 01.11.2010.

